

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Katedra obchodního práva

Téma rigoróznejs práce:

**Vybrané otázky európskeho medzinárodného práva
procesného**

Selected questions of the European civil procedural law

Vypracoval:

Mgr. Peter Vrábel

Beethovenova 18

Nitra, 949 11

Konzultantka rigoróznejs práce:

Prof. JUDr. Monika Pauknerová, CSc.

Rok spracovania rigoróznejs práce 2010

Prehlasujem, že som predkladanú rigoróznú prácu spracoval samostatne za použitia zdrojov a literatúry v nej uvedených.

.....

Klíčové slová

Nariadenie Brusel I, bydlisko, alternativna právomoc, prorogácia, uznávanie a výkon sudnych rozhodnutí

Keywords

Regulation Brussel I, domicil, special jurisdiction, prorogation of jurisdiction, the recognition and enforcement of judgments

Zoznam použitých skratiek

ČR – Česká republika

ES – Európske spoločenstvo

ESD – Európsky súdny dvor

EU – Európska únia

Nariadenie Brusel I – Nariadenie Rady ES č. 44/2001, o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach

OSŘ – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

ZES – Zmluva o založení Európskeho spoločenstva

ZEU – Zmluva o Európskej únii

ZFEU – Zmluva o fungovaní Európskej únie

ZÚ – Zmluva o ústave pre Európu

ZMPaS - zákon č. 97/1963, o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů

ZPO - Zivilprozessordnung

ZRŘ - zákon č. 216/1994 Sb. o rozhodčím řízení a o výkoně rozhodčích nálezů, ve znení pozdějších předpisů

OBSAH

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK.....	4
OBSAH.....	5
ÚVOD.....	7
1. MEDZINÁRODNÉ PRÁVO PROCESNÉ A JEHO EURÓPSKY ROZMER.....	9
1.1. Pojem, predmet, pramene (európskeho) medzinárodného práva procesného.....	9
1.2. Počiatky spolupráce v rámci EU. Bruselský dohovor.....	15
1.3. Amsterdamská zmluva a nové nástroje právnej regulácie.....	21
1.4. Lisabonská zmluva.....	23
1.5. Zaisťovanie jednotnej interpretácie.....	24
2. NARIADENIE RADY ES Č. 44/2001, O PRÁVOMOCI A O UZNÁVANÍ A VÝKONE ROZSUDKOV V OBČIANSKYCH A OBCHODNÝCH VECIACH (NARIADENIE BRUSEL I).....	27
2.1. Pôsobnosť úpravy.....	27
2.2. Základné ustanovenia o právomoci.....	32
2.3. Alternatívna právomoc.....	36
2.2.1. Ustanovenia o alternatívnej právomoci v čl. 5 až 7 Nariadenia Brusel I.....	36
2.2.2. Kritérium miesta plnenia.....	37
2.2.3. Ďalšie kritériá osobitnej právomoci podľa čl. 5 Nariadenia.....	43
2.4. Osobitná právomoc podľa vecnej súvislosti.....	49
2.5. Osobitná úprava právomoci v špecifických prípadoch.....	55
2.5.1. Poistné zmluvy.....	56
2.5.2. Spotrebiteľské zmluvy.....	58
2.5.3. Individuálne pracovné zmluvy.....	62
2.6. Výlučná právomoc.....	65
2.7. Právomoc dohodnutá stranami.....	71
2.7.1. Podmienky dohody strán.....	72
2.7.2. Forma dohody a Haagsky dohovor.....	75
2.8. Ďalšie ustanovenia v súvislosti s právomocou.....	79
2.9. Uznanie a výkon súdneho rozhodnutia.....	85

2.9.1. Rozsudok.....	86
2.9.2. Podmienky pre uznanie rozhodnutia.....	87
2.9.3. Výkon rozhodnutia.....	92
2.10. Vykonateľné listiny. Všeobecné a prechodné ustanovenia.	96
2.10.1. Vykonateľné listiny.....	96
2.10.2. Všeobecné a prechodné ustanovenia.....	96
2.11. Vzťah k iným právnym inštrumentom komunitárneho práva.....	98
2.12. Brusel I a ČR po vstupe do EU.....	101
3. VYBRANÉ PREDPISY EURÓPSKEHO MEDZINÁRODNÉHO PRÁVA PROCESNÉHO.....	104
3.1. Predpisy európskeho medzinárodného práva procesného	104
3.2. Európsky exekučný titul.....	107
3.3. Európsky platobný rozkaz.....	114
3.4. Európske konanie o veciach s nízkou hodnotou sporu	120
ZÁVER.....	124
RESUMÉ.....	127
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY.....	129

Úvod

Medzinárodné právo súkromné a procesné býva právom považované za najrýchlejšie sa rozvíjajúcu oblasť súkromného práva v rámci EU, ktorá sa unifikuje skutočne závratným tempom.¹

Jednotný vnútorný trh, ktorý na začiatku 90. rokov cestou Maastrichtskej zmluvy vystriedal režim spoločného trhu, predstavuje štyri základné slobody, ktorými sú voľný pohyb tovaru, osôb, služieb a kapitálu. Zahrňuje územie celej Európskej únie, v ktorom sa prakticky neuplatňujú hranice medzi členskými štátmi. Postupné odpadanie bariér pohybu osôb cestou rozšírenia Schengenskej dohody a odpadávaním prekážok spojených so zamestnaním občanov EU, zvyšuje potrebu právnej istoty prirodzene smerujúcej k harmonizácii medzinárodného práva súkromného a procesného. Ešte donedávna boli sekundárnym právom upravené niektoré oblasti medzinárodného práva procesného, dnes je už významným úspechom schválenie nariadenia Rím I, ktoré upravuje rozhodné právo pre zmluvné záväzkové vzťahy.

Teritoriálny charakter konaní pred súdmi, teritoriálna obmedzenosť účinkov súdnych rozhodnutí a samostatnosť justičných sústav jednotlivých členských štátov sa ukázali ako problémy prekonateľné. Otázka jednotnej úpravy právomoci a jednotnej úpravy uznávania a výkonu rozhodnutia z hľadiska právnej istoty, vymáhateľnosti práva v integrujúcej sa Európe sa stala predmetom unifikácie. Dnes už môžeme hovoriť o novom právnom predmete, ktorým je európske medzinárodné právo procesné, ktoré upravuje túto oblasť opatreniami komunitárneho práva. Rigorózna práca sa sústreďí predovšetkým na rozbor nariadenia EU č. 44/2001 - Brusel I, ktoré upravuje právomoc, uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí v krajinách Európskej únie v občianskych a obchodných veciach, pričom výrazne viac sa v práci venujem práve výkladu ustanovení o právomoci. Nariadenie je predpisom sekundárneho práva, ktorý je priamo záväzný v Českej republike. Závisí na

¹ Pauknerová M.: Perspektivy mezinárodního práva soukromého a procesního v Evropské unii, Právník 12/2005, s. 1422.

ňom zásadná otázka: Súd, ktorého štátu má právomoc rozhodnúť v danej veci. Až potom sa pýtame, podľa akého práva bude rozhodovať. Ďalej následnou cestou uznávania a výkonu rozhodnutia smeruje k naplneniu piatej základnej slobody a to voľnému pohybu rozsudkov. Brusel I len čiastočne reviduje predchádzajúcu úpravu Bruselského dohovoru, nie je teda ničím novým. Česká republika však tento dohovor nepodpísala, pretože ten rovnako ako Brusel I bol záväzný len pre členské štáty EU a je ním teda viazaná až od prístúpenia k EU. Preto je dôležité, aby sa táto právna úprava stala súčasťou základných vedomostí každého právnik. K spracovaniu práce som využíval okrem v literatúre uvedených diel českých autorov i početné publikácie nemeckých, či britských autorov. Snažil som sa vo významnej miere vychádzať i z judikatúry ESD. Práca je pomenovaná „Vybrané otázky európskeho medzinárodného práva procesného“, a to preto, lebo okrem spomínaného Nariadenia Brusel I sa venuje i niektorým blízkym nariadeniam európskeho medzinárodného práva procesného a podáva obecný historický úvod hramonizácie medzinárodného práva procesného.

1. MEDZINÁRODNÉ PRÁVO PROCESNÉ A JEHO EURÓPSKY ROZMER

1.1. Pojem, predmet, pramene (európskeho) medzinárodného práva procesného

Medzinárodné právo procesné je súborom vnútroštátnych noriem, ktoré sa zaoberajú občianskoprávnymi problémami so medzinárodným - cudzím prvkom. Jedná sa teda o úpravu postupu súdov, iných orgánov a účastníkov, prípadne vzťahov medzi nimi vznikajúcich. Týmto cudzím prvkom môže byť to, že účastník konania je cudzincom, prípadne cudzou právnickou osobou, alebo má bydlisko (sídlo) v cudzine, alebo v konaní je treba vykonať určitý procesný úkon v cudzine atď. V rámci Európskej únie sa miesto medzinárodného – cudzieho prvku (vyššie mám zahraničný prvok) presadzuje pojem „komunitárny medzinárodný prvok“, ktorý označuje, že určité právne inštrumenty európskeho práva obmedzujú svoju reguláciu len na vzťahy vznikajúce v rámci Európskej únie.¹ Iným termínom je pojem „cezhraničný prvok“ („crossborder, grenzüberschreitend“), ktorý sa používa v styku s inými členskými štátmi, poskytovaním služieb cez hranice a pod., v spojení „cezhraničný prvok“ sa však výraz javí ako neadekvátny a výraz „komunitárny prvok“ ako zrozumiteľnejší v zmysle obmedzenia na oblasť Európskej únie.

Naformátováno: Slovenština

Normy medzinárodného práva procesného upravujú:

- právomoc tuzemských súdov
- postavenie cudzincov v konaní
- zisťovanie cudzieho práva, vzájomnosti a dôkaznú moc cudzozemských verejných listín

¹ Pauknerová M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, Praha 2008, s. 4.

- uznanie a výkon cudzieho rozhodnutia

- uznanie a výkon cudzích rozhodcovských nálezov

V praxi sú najdôležitejšími otázkami medzinárodného práva procesného právomoc tuzemských súdov ako aj uznanie a výkon súdnych rozhodnutí.¹ Z hľadiska systematického patrí podľa prevažujúcich názorov do systému vnútroštátneho práva a líši sa tak štát od štátu.

V nazeraní na danú problematiku rozlišujeme mimo práva vnútroštátneho i právo medzinárodné a právo komunitárne, ktoré dnes tvorí samostatný a veľmi špecifický systém. Z hľadiska existencie cudzieho prvku v právnom vzťahu tak môžeme rozlišovať vzťahy rýdzo vnútroštátne (bez cudzieho prvku), právne vzťahy medzinárodné s medzinárodným prvkom všeobecne a právne vzťahy intrakomunitárne s „európskym prvkom“.² K týmto vzťahom môžeme ešte doplniť regionálnu úpravu, ktorá nie je obmedzená len na EU a vynútili si ju špecifické podmienky európskeho kontinentu.

V novších nariadeniach upravujúcich procesné veci býva stanovené, že takéto nariadenie sa vzťahuje na konanie v „cezhraničných prípadoch“. Jedná sa o prípady, kedy aspoň jedna zo strán má bydlisko alebo miesto obvyklého pobytu v inom členskom štáte, než je členský štát súdu, u ktorého bola žaloba podaná (napr. čl. 3 ods. 1. Nariadenia č. 861/2007).

Vzťahy spadajúce do jeho dosahu upravuje medzinárodné právo procesné metódami a prostriedkami, ktoré sú tomuto systému vlastné a prístupné. V najširšom poňatí je to normami vnútroštátneho pôvodu. V konaní o občianskoprávných veciach s medzinárodným prvkom sa postupuje predovšetkým podľa tuzemských predpisov, teda podľa práva *lex fori*. Vzhľadom k tejto zásadovosti medzinárodného práva procesného, nehovoríme

¹ Hay P.: Prüfe dein Wissen: Internationales Privatrecht, Verlag C.H.Beck, München 2007, s. 1.

² Pozri Rozehnalová N., Týč V., Novotná M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, AUB iuridica No. 206, MU Brno 1998, s. 21 a nasl..

o kolíznej metóde ako typickej metóde úpravy, ako je to v medzinárodnom práve súkromnom ako celku.

Samotný princíp *lex fori* má dlhodobú historickú tradíciu. Nemecký Spolkový súdny dvor sa vyjadril jasne, že „nemecké súdy v konaní u nich zahájenom použijú len nemecké procesné predpisy.“ V jeho prospech sú argumenty, že procesné právo má predovšetkým verejnoprávnu povahu a v podstate upravuje činnosť štátnych orgánov. Súdy tak dôverujú svojim predpisom, ktoré aj zodpovedajú ich organizácii a výstavbe.¹ Rozhodné právo však nemusí vždy takto dosiahnuť svoje uplatnenie. Preto sa k cudzím predpisom výnimočne prihliada, napr. pri určení spôsobilosti cudzinca ku konaniu (*lex patriae*).

Úzka spojitosť medzinárodného práva procesného a medzinárodného práva súkromného je vyjadrená existenciou medzinárodného prvku v predmete súkromnoprávneho vzťahu, ktorý sa tak spravidla vyskytuje i v konaní. V týchto prípadoch má rozhodnutie o otázke právomoci toho ktorého štátu, vplyv na vecný výsledok konania. Medzinárodné právo procesné má spravidla prednosť pred medzinárodným právom súkromným. To sa použije práve vtedy, ak súdom jeho štátu náleží právomoc mu prisúdená medzinárodným právom procesným. V dôsledku toho tak môže prísť k určeniu iných rozhodných práv a tak k iným výsledkom v danej veci z dôvodu rozdielnosti úpravy ako hmotného tak i procesného práva. Iné chápanie hraníc hmotného a procesného práva prináša radu ďalších otázok. Napr. úprava premlčania či započítania má v angloamerickej oblasti povahu procesnoprávnu.

Unifikácia kolízneho práva v EU má za následok rozhodovanie podľa rovnakého práva, nech je fórum kdekoľvek v EU. Je ňou odstránený jav zvaný forum shopping, ktorý znamená, že pri možnosti podať žalobu v dvoch alebo viacerých štátoch, je možné si týmto spôsobom vybrať nielen „fórum“, ale i aplikované kolízne právo, a tým vlastne i hmotné právo, podľa ktorého

¹ Hay P.: Prüfe dein Wissen: Internationales Privatrecht, Verlag C.H.Beck, München 2007, s. 4.

bude vec rozhodnutá.¹ Najväčším jednotiacim krokom v tejto oblasti bol Rímsky dohovor o práve rozhodnom pre záväzkové vzťahy zo zmlúv z roku 1980. Dnes je ním nariadenie č. 593/2008, o práve rozhodnom pre zmluvné záväzkové vzťahy (Rím I).

Termín práva súkromného vzbudzoval a vzbudzuje rôzne nejasnosti a diskusie. Predmetom sledovanej disciplíny sú súkromnoprávne vzťahy, t.j. právne vzťahy realizované medzi subjektami súkromného práva. Je známe, že niektoré aspekty regulácie právneho vzťahu medzi subjektami súkromného práva sú realizované verejnoprávnymi normami. Zhodnotenie vplyvu či účinkov noriem verejnoprávnej povahy na posúdenie pozície účastníkov právneho vzťahu existovalo tradične len v rovine výhrady verejného poriadku a stalo sa tak neisté, čo do jednoty výsledku. To práve vzhľadom na ponechanie tohto zhodnotenia uváženiu sudcu. V posledných desaťročiach bol však zaznamenaný i posun v tejto oblasti, keď novým predmetom skúmania medzinárodného práva súkromného bola práve problematika účinkov noriem označovaných ako imperatívne, či medzinárodné kogentné (nezameniteľné), ktoré majú často verejnoprávny základ či povahu metódy úpravy vzťahov.²

Súdnicstvo a civilný proces sú ovládané určitými princípmi a zásadami, medzinárodné právo procesné nevynímajúc. Všeobecne môžeme princípy procesného práva rozdeliť na princípy základného fungovania justície a odvetvové princípy. Základné princípy sú považované za neodňateľné a nemajú v demokratickom a právnom štáte alternatívu. Tieto princípy sú uplatňované najmä judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva v Štrasburgu (v ČR od 18.3.1992, kedy sa stala plnoprávnym členom Rady Európy). Základom pre ňu sa stal Európsky dohovor o ochrane základných práv a slobôd č. 210/1992 Sb. a č.243/1998 Sb. a predovšetkým realizácia jedného zo základných jeho článkov. Je to právo na spravodlivý proces v zmysle čl. 6 tohto Dohovoru. Zbližovanie právnych úprav európskych štátov

¹ Rozehnalová N., Týč V.: Evropský justičný prostor, MU Brno 2003, s. 25.

² Pozri Rozehnalová N., Týč V., Novotná M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, AUB iuridica No. 206, MU Brno 1998, s.12.

v oblasti justície nejde cestou unifikácie práva, ale skôr cestou zblížovania princípov, na ktorých je fungovanie justície založené.¹ Medzi ne patria najmä princípy nezávislosti a nestrannosti súdov a sudcov, rovnosti a kontradiktórnosti, právo na právnu pomoc atd. V medzinárodnom práve procesnom hovoríme i o princípe kvalifikačnom, či princíp autonómie strán, ktorý sa týka napr. doručovania písomností, uznania rozhodnutia, či práva vykonávania dôkazov. Najvýznamnejší z princípov medzinárodného práva procesného okrem takých ako sú rovnosť strán, či kontradiktórnosť, resp. vzájomnosť je princíp *lex fori*.

Medzinárodné právo procesné nemá dodnes žiadnu jednotnú kodifikáciu. Tvorí ho právo vnútroštátne, ktoré je však rozsiahlo potlačené právom Európskej únie ako i bilaterálnymi a multilaterálnymi dohovormi.

Autonómnymi prameňmi sú tak predpisy druhej časti zákona č. 97/1963, o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů (ZMPSaP), niektoré ustanovenia (§§ 36 až 40) zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkoně rozhodčích nálezů, ve znení pozdějších předpisů (ZRR). Netreba zabudnúť ani na ustanovenia ústavy a ústavných zákonov, ktoré tvoria zásady spoločenského a štátneho zriadenia ČR a jej právneho poriadku, na ktorých je nutné bez výhrady trvať a sú obsahom tzv. verejného poriadku.

Čo sa týka medzinárodných zmlúv, podľa čl. 5 ods. 2 ústavného zákona ČNR č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky, je Česká republika naďalej zmluvným štátom medzinárodných zmlúv, ktorých zmluvnou stranou bola ČSFR. Patria medzi ne i zmluvy o právnych stykoch, t.j. právnej pomoci a o výkone a uznávaní súdnych rozhodnutí, medzinárodné zmluvy v obore rozhodcovského konania, dohovory o diplomatických a konzulárnych stykoch, ktoré majú význam pri určení osobnej pôsobnosti medzinárodného práva procesného, ďalej mnohé bilaterálne zmluvy. V prípade stretu autonómneho práva s

¹ Winterová A., Civilní právo procesní, Linde, Praha 2008, s. 67.

medzinárodnou zmluvou, § 2 ZMPaS a § 47 ZRŘ riešia nastalú situáciu prednosťou ustanovení medzinárodných zmlúv.

Na základe bývalého čl. 65 ZES boli orgánmi ES vydané viaceré nariadenia v oblasti medzinárodného práva procesného a vstupom ČR do EU sa stali tak priamo záväznými. Sú nimi predovšetkým:

- Nariadenie Rady (ES) č. 44/2001, o súdnej právomoci, uznávaní a výkone súdnych rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach (tzv. Nariadenie Brusel I)

- Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003, o príslušnosti a uznávaní a výkone rozhodnutí v manželských veciach a v konaniach týkajúcich sa rodičovskej zodpovednosti spoločných detí manželov

- Nariadenie Rady (ES) č. 1346/2000, o konaní vo veciach platobnej neschopnosti

- Nariadenie EP a Rady (ES) č. 1393/2007, o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v občianskych a obchodných veciach v členských štátoch EU („o doručovaní písomností“) a o zrušení nariadenia Rady (ES) č. 1348/2000

- Nariadenie Rady (ES) č. 1206/2001, o spolupráci súdov členských štátov v oblasti vykonávania dôkazov vo veciach občianskych a obchodných

- Nariadenie EP a Rady (ES) č. 805/2004, ktorým sa zavádza európsky exekučný titul pre nesporné nároky

- Nariadenie EP a Rady (ES) č. 1896/2006, ktorým sa zavádza konanie o európskom platobnom rozkaze

- Nariadenie EP a Rady (ES) č. 861/2007, ktorým sa zavádza európske konanie a drobných nárokoch

- Nariadenie EP a Rady (ES) č. 4/2009, o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacích povinností (tzv. nariadenie o výživnom)

Právo EU je zvláštnym samostatným systémom práva, ktorý nie je možné podradiť pod vnútroštátne právne systémy členských štátov EU, ani podsystem práva medzinárodného. Nejedná sa však o komplexnú úpravu všetkých vzťahov a inštitútov. Právo EU má fragmentárnu povahu. Je však samostatné, priamo použiteľné a má prednosť pred vnútroštátnym právom členských štátov.¹ Takúto priamu použiteľnosť však majú len tie ustanovenia komunitárneho práva, ktorých sa môžu dovolávať jednotlivci, tzn. osoby fyzické a právnické, pred národnými úradmi a súdmi členských štátov. Uvedených nariadení sa samozrejme dovolávať môžu.

1.2. Počiatky spolupráce v rámci EU. Bruselský dohovor

Otázka uľahčenia uplatnenia a vymáhania subjektívnych práv súdnou cestou je zásadnou otázkou. Každý by mal mať možnosť sa jednoznačne dozvedieť kam podať žalobu a aký bude osud súdneho rozhodnutia. Súdny sú však orgány štátne a na ich pôsobnosť sa vzťahuje zásada teritoriality. Bývalý čl. 220(293) ZES smeruje k prekonaniu teritoriálneho obmedzeného účinku súdnych rozhodnutí vytvorením „voľného pohybu súdnych rozhodnutí“, teda akejsi piatej základnej slobody.² Členské štáty sa v ňom nabádali, aby samy zahájili o týchto problémoch jednanie a vyriešili ich úpravou mimo komunitárny rámec.

¹ Kučera Z., Pauknerová M., Růžička K., a.i.: Právo mezinárodního obchodu, vyd. Aleš Čeněk, Plzeň 2008, s. 144.

² Článok 220 (dnes čl. 293) ZES: Členské štáty zahájajú medzi sebou v prípade potreby jednanie s cieľom zaistiť v prospech svojich štátnych príslušníkov:

...- zjednodušenie formalít, ktorým podlieha vzájomne uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí a rozhodcovských nálezov.

Myšlienka európskej justície alebo európskej sústavy súdov sa javí v súčasnosti ako nemožná, vzhľadom na nereálnosť tak rozsiahleho predania veľmi dôležitých právomocí členských štátov a finančnú a organizačnú náročnosť. Uskutočiteľným riešením sa tak stalo rozhraničenie právomocí súdov jednotlivých členských štátov a zjednodušenie uznania a výkonu rozhodnutia súdu jedného členského štátu v inom členskom štáte. Pomerne skoro to uskutočnil Bruselský dohovor, ktorý je často označovaný ako začiatok „európskeho justičného systému“.

Medzinárodné právo súkromné a procesné však hralo v európskom integračnom procese pôvodne len veľmi obmedzenú úlohu. Bolo súčasťou terciárneho práva ES, ktoré tvoria medzinárodné zmluvy, uzatvárané členskými štátmi k uskutočňovaniu cieľov EU. Nazývali sa subsidiárnymi medzinárodnými zmluvami. V súčasnej dobe terciárne právo ustupuje do pozadia. Najdôležitejším prameňom bol donedávna Dohovor o práve rozhodnom pre záväzkové vzťahy zo zmlúv z r. 1980, ktorý neprešiel cestou zospoločenšenia tzv. Rímsky dohovor.

Bruselský dohovor o právomoci a výkone súdnych rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach bol podpísaný 27. 9. roku 1968 na zasadaní Ministerskej rady ES v Bruseli. Podnet k spracovaniu Dohovoru dala Komisia ES, ktorá nótou z 22.10.1959 pozvala členské štáty k jednaniu. V nej sa hovorí, že „skutočný vnútorný trh medzi šiestimi štátmi bude len vtedy zabezpečený, pokiaľ bude zaistená primeraná právna ochrana.“ V roku 1960 bol tak na základe tejto nóty stanovený výbor znalcov, ktorého predsedom sa stal Bulow.

V účinnosť vstúpil 1.2.1973, po ratifikácii všetkých členských štátov. Odvtedy sa štyri krát menil a to v súvislosti s prístupím nových členských štátov.

a) Prvý prístupový dohovor bol podpísaný s Dánskom, Írskom a Veľkou Britániou 9.10.1978.

b) Druhý s Gréckom 25.10.1982.

c) Tretí, ktorý obsahuje najviac zmien s Portugalskom a Španielskom 20.4.1994. Zmeny sa týkali napríklad zvláštnej právomoci pri individuálnych pracovných vzťahoch, rozšírenia formálnych požiadaviek pre dohody o právomoci podľa čl. 17 ods. 1., či čl. 21 Dohovoru, ktorý sa týka litispendencie.

d) Štvrtý z 29.11.1996 bol podpísaný v Bruseli s Rakúskom, Fínskom a Švédskom.

Už pri zjednávaní Dohovoru bolo jasné, že nestačí zjednotiť text príslušných pravidiel, ale že je treba rovnako zaistiť ich jednotnú aplikáciu, jednotný výklad. K Dohovoru bola preto prijatá deklarácia, podľa ktorej v tomto smere zmluvné štáty zveria určité právomoci Európskemu súdnemu dvoru. Výsledkom bolo zjednanie protokolu, ktorý túto požiadavku realizoval. 3. 6. 1971 bol tak podpísaný Luxemburský protokol o interpretácii Bruselského dohovoru o právomoci súdov a o výkone rozhodnutí vo veciach občianskych a obchodných Súdnym dvorom. V platnosť vstúpil 1.9.1975 a ďalšie štáty, ktoré neskôr pristupovali k Bruselskému dohovoru, pristupovali tiež k protokolu.

Netreba zabudnúť na paralelný Lugánsky dohovor, ktorý bol podpísaný v roku 1988 so štátmi EFTA. Práve tretí prístupový Dohovor z Donostia- San Sebastian čerpá z nových trendov udaných v ne (pozri vyššie). Vtedy to boli Nórsko, Island, Švajčiarsko a dnešné už členské štáty EU - Švédsko, Fínsko a Rakúsko. Za splnenia predpokladov čl. 62 tohto Dohovoru mohli k zmluve pristúpiť tretie štáty. V roku 2000 tak pristúpilo i Poľsko. 30. októbra roku 2007 nahradil tento dohovor nový Lugánsky dohovor, ktorý posilňuje spoluprácu a sleduje zmeny vykonané nariadením Brusel I.

Pomerne skoro teda spolupráca v oblasti právomoci a výkone rozhodnutí dosiahla jednotnej úpravy. V tej dobe však členmi ES bolo len šesť zakladajúcich štátov EHS. Až postupne dosiahol Dohovor väčšieho priestorového uplatnenia. Ďalšou dôležitou skutočnosťou bolo, že úprava bola mimo rámec primárneho, či sekundárneho práva ES a mala úplne autonómne postavenie.

Dôvodov pre takúto úpravu bolo niekoľko. Predovšetkým ním však bolo bývalé ustanovenie čl. 220 ZES. Tento článok predpokladal práve takúto formu úpravy a týka sa oblastí, v ktorých nie je podľa zriaďovateľských zmlúv daná právomoc Spoločenstiev. Tú nájdeme vymedzenú v úvodných ustanoveniach a niekoľkých ďalších špecifických ustanoveniach ZES. Ďalším z dôvodov pre autonómnu úpravu je, že materiál Dohovoru je i materiálom zákonov schválených zastupiteľskými zbormi. Tie však prostredníctvom súhlasu, ktorý členské štáty dávajú pri ratifikácii medzinárodných zmlúv na základe ich ústavných predpisov, zostávajú v hre. Ako ďalší a posledný z dôvodov môžeme uviesť neviazanosť postupom predpísaným EU, resp. neviazanosť oficiálnym návrhom a tým pádom zvýšenej dynamiky pri zjednávaní zmluvy.¹

Článok 220 (293) bol predmetom i mnohých sporov. Podľa jazykového výkladu je jeho výpočet taxatívny, podľa teleologického výkladu je demonštratívny, pretože je chápaný ako zmocňovacie ustanovenie poskytujúce námety pre činnosť členských štátov v oblastiach, mimo striktné vymedzenie právomoci Spoločenstiev. Okrem toho Bruselský dohovor obsahovo nesleduje presne rámec tohto ustanovenia. Na jednej strane ponecháva bez povšimnutia rozhodcovské nálezy a na druhej strane rozširuje pôsobnosť i na určenie medzinárodnej právomoci súdov členských štátov .

Aspekt hovoriaci pre previazanosť s komunitárnym právom je prednosť sekundárneho práva EU a harmonizovaných vnútroštátnych predpisov členských štátov pred ustanoveniami Dohovoru podľa čl. 57 ods. 3 Dohovoru. O tejto previazanosti svedčia i viaceré rozhodnutia Súdneho dvora, ktoré vylučujú aplikáciu národných pravidiel o právomoci. Zmysel konkrétnych výrazov úpravy Dohovoru vidia v jeho určení autonómny spôsobom podľa práva Spoločenstiev.

Zatiaľ čo teoretické aspekty svedčia skôr proti téze, že dohovor je súčasťou práva EU, pozitívna úprava a judikatúra Súdneho dvora ju nepriamo

¹ Pozri Rozehnalová N., Týč V., Novotná M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, AUB iuridica No. 206, MU Brno 1998, s. 62 a nasl..

podporuje. Praktické dôsledky sa však môžu javiť ako nevýznamné, pretože po prijatí určitého legislatívneho opatrenia, či aspoň všeobecného odkazu na medzinárodnú zmluvu má medzinárodný dohovor takisto primát pred vnútroštátnym právom. Rovnako tak právomoc Súdneho dvora tu nebola daná bývalým čl. 164 ZES, ale vzájomnou dohodou a praktický dôsledok je tak rovnaký. Autonómne postavenie Dohovoru teda neoslabuje jeho praktickú funkciu pri zaisťovaní nevyhnutnej právnej úpravy niektorých predpokladov či dôsledkov fungovania jednotného vnútorného trhu.

Dôležitým pre občana je však praktický dôsledok úpravy. Bruselský dohovor ako jedna z konvencií medzinárodného práva súkromného je zrovnateľný s inými bi - a multilaterálnymi zmluvami o právnej pomoci. Je však efektívnejším, pretože ho ESD jednotne vykladá.¹ Garancia jednotnej interpretácie, tak zvyšuje právnu istotu.

Výsledkom užšej ekonomickej integrácie po prijatí Zmluvy o Európskej únii v roku 1992 je i vnútorný trh, ktorý je definovaný ako priestor bez vnútorných hraníc, v ktorom je zaručený voľný pohyb tovaru, osôb, služieb a kapitálu.

Súkromné právo v EU zostalo i naďalej roztrieštené do jednotlivých národných úprav tam, kde neexistuje právo komunitárne. Každý štát má rovnako svoju justíciu, teda orgány, ktoré zaisťujú realizáciu tohto práva. Nie je nádejné, že by sa členské štáty v tejto oblasti vzdali svojich právomocí, i keď by to bolo veľmi žiadúce pre riadne fungovanie vnútorného trhu.

Zmluva o Európskej únii zaviedla tzv. tri piliere, kde prvý obsahuje právo Spoločenstiev, resp. komunitárne právo a ďalšie dva, ktoré spolu s prvým zastrešuje EU ako nový pojem.

prvý pilier - komunitárne právo

druhý pilier - spolupráca v oblasti bezpečnostnej a zahraničnej politiky

¹ Hess B.: Die Integrationsfunktion des Europäischen Zivilverfahrensrecht, IPRax 5/2001, s. 389.

tretí pilier - spolupráca v oblasti justície a vnútorných vecí

Zmluva o Európskej únii neudeľuje EU právnu subjektivitu a tým sa politika a forma spolupráce v oblasti mimo komunitárneho práva stáva spoluprácou medzivládnu. Členské štáty v tejto oblasti jednáajú navonok samostatne a takto uzavreté rozhodnutia, aby sa stali priamo záväznými, potrebujú vnútroštátny právny akt. Znamená to, že druhý a tretí pilier stoja mimo Spoločenstiev a nevzťahuje sa na nich ZES a teda ani princíp nadštátnosti.

Čl. K.1. Maastrichtskej zmluvy stanoví, že predmetom spoločného záujmu členských štátov je oblasť spolupráce súdov v občianskoprávných veciach. Táto zmluva ďalej hovorí o jednotnom inštitucionálnom rámci a koherencii prejavujúcej sa v aktívnej činnosti a zodpovednosti Rady a Komisie ES. Rada môže zaujímať jednomyselne spoločné postoje a prijímať spoločné postupy. V súkromnoprávnej oblasti však mohla Rada len iniciovať vypracovanie dohovorov medzi členskými štátmi a to i mimo rámec čl. 220 (293) ZES a doporučovať členským štátom ich prijatie v súlade s ich ústavnými predpismi. V realite sa tieto ustanovenia prejavili prijatím niekoľkých ďalších dohovorov, dopĺňajúcich predchádzajúcu zmluvnú úpravu.

Jednalo sa o dohovory zjednané v roku 1998:

Prvý pojednával o právomoci, uznávaní a výkone rozhodnutí vo veciach manželských (označovaná ako Brusel II). Vzťahuje sa na rozvod, rozluku a neplatnosť manželstva, ako i na rodičovskú zodpovednosť za deti z takéhoto manželstva.

Druhý sa týkal doručovania súdnych a mimosúdnych písomností vo veciach občianskych a obchodných, ktorý sa nechal inšpirovať dohovorom vypracovaným v rámci Haagskej konferencie medzinárodného práva súkromného z roku 1965.

Obidva dohovory však vstúpili v platnosť už ako nariadenie Rady v roku 2001. Pre úplnosť dodajme, že formu nariadenia získal i Dohovor o konaní vo veciach platobnej neschopnosti z roku 1987.

Dôsledky Maastrichtskej zmluvy boli i ďalšie. Pre Medzinárodné právo procesné znamenal nárast judikatúry v súvislosti s uplatňovaním základných slobôd EU a početné ustanovenia vnútroštátnych predpisov sa stali neaplikovateľné z pohľadu komunitárneho práva.¹

1.3. Amsterdamská zmluva a nové nástroje právnej regulácie

Amsterdamská zmluva, ktorá bola podpísaná 2. 10. 1997 a účinnou sa stala 1.5.1999 . Vytvorila priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti. Tento priestor ma dve zložky trestnoprávnu a súkromnoprávnu.² Zmluva významne posúva časť spolupráce v oblasti justície a vnútorných vecí z tretieho piliera, tzn. unijného (medzivládneho piliera) do piliera prvého a tá sa tak stáva súčasťou komunitárneho práva. Rozhodujúcou boli v tomto smere ustanovenia Hlavy IV ZES, teda ustanovenia o vízovej, azylovej a prisťahovaleckej politike a iných politikách týkajúcich sa voľného pohybu osôb, ktoré však nie sú záväzné voči Veľkej Británii, Írsku, a Dánsku. Pre ne sú tak naďalej priamo záväzné pôvodné ustanovenia Maastrichtskej zmluvy. Kým Veľká Británia a Írsko v spolupráci v tejto oblasti pokračujú dobrovoľne, Dánsko zostáva mimo. To už však neplatí úplne. 1. júla 2007 sa stala účinnou dohoda medzi EU a Dánskom o pristúpení k nariadeniu Brusel I 2006/325/ES.

Dôležitým bol čl. 65 ZES nazvaný „Justičná spolupráca v civilných veciach“. Ten hovorí, že opatrenia v oblasti justičnej spolupráce v civilných

¹ Pozri Hess B.: Die Integrationsfunktion des Europäischen Zivilverfahrensrecht, IPRax 5/2001, s. 390.

² Pozri Rozehanlová N., Týč V.: Evropský justičný prostor, MU Brno 2003, s. 16 a nasl..

veciach s medzinárodným prvkom, vydávané Radou na návrh Komisie, pokiaľ je to nevyhnutné pre riadne fungovanie vnútorného trhu, zahrňujú:

a) zlepšenie a zjednodušenie systému doručovania súdnych a mimosúdnych písomností, spoluprácu pri vykonávaní dôkazov, ako i uznanie a výkon súdnych a mimosúdnych rozhodnutí v civilných a obchodných veciach;

b) podporu kompatibility kolíznych noriem platných v členských štátoch a predpisov k riešeniu konfliktu právomoci; a

c) odstraňovanie prekážok hladkého priebehu občianskoprávných konaní, v prípade nutnosti podporu kompatibility predpisov občianskeho práva procesného platných v členských štátoch.

Čo sa týka formulácie hovoriacej o miere nevyhnutnej pre riadne fungovanie trhu, je treba počítať s extenzívnym výkladom podobne ako to bolo u čl. 308 ZES. Preambula ku všetkým nariadeniam prijatých na základe čl. 65 ZES zdôrazňovala limity, ktoré predstavujú zásady subsidiarity a proporcionality zakotvené v čl. 5 ZES. To znamená, že tieto predpisy sa mali uplatňovať len tam, kde nie je možné navrhovaných cieľov dosiahnuť v plnej miere členskými štátmi EU a kde ich môžu byť lepšie dosiahnuté prostredníctvom vtedy ES z dôvodu rozsahu či účinkov navrhovanej činnosti.¹ Kým ustanovenia čl. 65 písm. a) a b) ZES sa realizovali i v praxi formou nariadení a dohôd, podpora kompatibility resp. unifikácia občianskych súdnych poriadkov členských štátov podľa čl. 65 písm. c) je zatiaľ veľmi iluzórna.

Ďalším dôležitým ustanovením bol čl. 61 ZES Hlavy IV., ktorý stanoví, že Rada prijme k postupnému vytváraniu priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti opatrenia v oblasti justičnej spolupráce v civilných veciach podľa čl. 65. Termínom opatrenia sa označujú akékoľvek akty Rady, vrátane aktov sekundárneho práva, teda smerníc a nariadení.

¹ Pauknerová M.: Mezinárodní civilní procesní právo po vstupu ČR do EU, Právní rozhledy 9/2004, s. 334.

Pre zaistenie jednotnej interpretácie bol dôležitý čl. 68 ZES. Koncepcia obsiahnutá v protokoloch Bruselského dohovoru a Rímskeho dohovoru je naďalej zachovaná i Amsterdamskou zmluvou. V prejudiciálnom konaní rozhoduje súd o výklade len na návrh súdu poslednej inštancie.

1.4. Lisabonská zmluva

Začiatkom roku 2010, potom čo sa 27 členských štátov ES dohodlo, bola ZES nahradená, resp. zásadne novelizovaná Lisabonskou zmluvou - Zmluva o fungovaní Európskej únie. Lisabonská zmluva mení takisto Zmluvu o Európskej únii. Obe dve zmluvy majú rovnakú právnu hodnotu. EU je nástupkyňou ES a je jej priznaná právna subjektivita. Ruší sa doterajšia štruktúra troch pilierov.

Priestor slobody, bezpečnosti a práva je Zmluvou začlenený do sdielaných právomocí medzi EU a členskými štátmi. ZFEU však zaručuje suverenitu a zodpovednosť členských štátov v oblasti udržovania verejného poriadku a ochrany vnútornej bezpečnosti.

Únia má naďalej rozvíjať justičnú spoluprácu v občianskych veciach s medzinárodným prvkom založenú na zásade vzájomného uznávania súdnych a mimosúdnych rozhodnutí. Čl. 65 ZES je nahradený čl. 81 ZFEU. Čl. 81 ods. 2 ZFEU ďalej stanoví, že Európsky parlament a Rada prijímajú riadnym legislatívnym postupom opatrenia, ktoré majú, predovšetkým pokiaľ je to nevyhnutné k riadnemu fungovaniu vnútorného trhu, za cieľ zaistiť:

- vzájomné uznávanie a výkon súdnych a mimosúdnych rozhodnutí medzi členskými štátmi;
- cezhraničné doručovanie súdnych a mimosúdnych písomností;
- zlučiteľnosť kolíznych noriem a pravidiel pre určenie príslušnosti v platných členských štátoch;
- spoluprácu pri zabezpečovaní dôkazov;
- účinný prístup k spravodlivosti;

- odstraňovanie prekážok riadneho priebehu občianskoprávneho konania, v prípade potreby podporou zlučiteľnosti úpravy občianskoprávneho konania v členských štátoch;
- rozvíjanie alternatívnych metód urovnávania sporov;
- podporu ďalšieho vzdelávania sudcov a súdnych zamestnancov.

Medzi ciele, ktoré vytýčila už Amsterdamská zmluva zaraďuje teda ďalej účinný prístup k spravodlivosti, rozvíjanie alternatívnych metód urovnávania sporov a podporu ďalšieho vzdelávania sudcov a súdnych zamestnancov. Zoznam oblasti je tak síce širší, ale na rozdiel od Amsterdamskej zmluvy je taxatívny. Zmena oproti Amsterdamskej zmluve je tiež vo formulácii nutnosti, resp. podľa Lisabonskej zmluvy nevyhnutnosti prijímaní opatrení.

Pre účely naplnenia cieľov stanovených už Amsterdamskou zmluvou a doplnených Lisabonskou zmluvou prijíma EP a Rada opatrenia riadnym legislatívnym postupom. Rada rozhoduje kvalifikovanou väčšinou. Výnimkou sú opatrenia týkajúce sa rodinného práva s medzinárodným prvkom, o ktorých Rada rozhoduje jednomyseľne po konzultácii s Európskym parlamentom. Viacmenej podľa tzv. špeciálnej klauzule – *clause passerelle* – možné rozšíriť riadny legislatívny postup i na tie otázky rodinného práva s medzinárodným prvkom, ktoré určí vo svojom návrhu Komisia.

1.5. Zaistenie jednotnej interpretácie

Jednotný právny režim v rámci Európskej únie vyžaduje existenciu jednotnej právnej úpravy. Totožný text však nemusí byť aplikovaný rovnako vo všetkých členských štátoch a to hlavne preto, že môže byť rôzne interpretovaný. Ak má mať unifikácia zmysel, musí k nej dôjsť tiež na úrovni aplikačnej, resp. interpretačnej.

Implementácia komunitárneho práva v oblasti európskeho medzinárodného práva procesného a jeho aplikácia nie sú pre nás tak

závažným problémom ako je jeho interpretácia. Dôvodom je predovšetkým priama záväznosť nariadení, ktoré je hlavnou formou právneho predpisu v tejto oblasti. Keďže súdy členských štátov sú ovplyvnené vlastnými výkladovými pravidlami a metódami, jednotná interpretácia neprichádza automaticky.

Interpretáciu tak môžeme vymedziť ako zvláštny postup aplikujúceho orgánu, ktorým je pred vlastnou aplikáciou špecifikovaný presný obsah právnej normy.¹ Jej problémami sú hlavne všeobecnosť, mnohoznačnosť, či nejednoznačnosť pojmov (napr. problém výkladu pojmu súd, podľa čl. 256 ZFEU) Zatiaľ čo zmyslom interpretácie je stanoviť, aké znaky musí skutkový stav mať, aby bol právnej norme podradený (t.j. vyhodnotenie právnej normy), zmyslom kvalifikácie je určiť či tento skutkový stav tieto znaky má, resp. aké znaky má (t.j. vyhodnotenie skutkového stavu).² Rozdiel týchto dvoch inštitútov sa však v praxi napr. pri prejudiciálnom konaní podľa čl. 256 ZFEU stiera.

Čo sa týka metód výkladu práva EU, je ich uplatnenie v komunitárnom práve špecifické tým, že ESD a v určitých veciach Súd prvého stupňa (zrov. Čl. 256 ZFEU) tu ako najvyšší súdny orgán EU hrá významnú a rozhodujúcu úlohu. Tieto súdy majú právomoc rozhodovať o predbežných otázkach týkajúcich sa výkladu ZFEU a aktov prijatých orgánmi Spoločenstva. ESD tu právo netvorí, ale dáva relatívne všeobecne formulovaným pravidlám konkrétny obsah, čo sa pri fakticky (nie právne) záväznom charaktere jeho rozhodnutí javí ako tvorba práva. ESD sa pri nejednoznačnosti jazykového výkladu uchýľuje k výkladu teleologickému, ktorý vždy vychádza z cieľov EU a z účelu aplikovanej právnej úpravy. Dôvodom je tu práve presadzovanie záujmov EU ako celku a snaha, aby partikularita členských štátov nenarušovala ciele primárneho práva. Hovoríme o výklade nadštátnom a autonómnom, ktorý môže byť zaistený len nadštátnym orgánom a ktorým je práve ESD. Príkladmi pre potrebu jednotnej interpretácie môže byť „miesto

¹ Rozehnalová N., Týč V.: Evropský justičný prostor, MU Brno 2003, s. 377.

² Rozehnalová N., Týč V.: Evropský justičný prostor, MU Brno 2003, s. 379.

plnenia” podľa čl. 5 nariadenia Brusel I alebo potreba zaistenia dostatočnej doby pre odporcu k zaisteniu obrany pri uznávaní cudzieho rozhodnutia podľa čl. 34 ods. 2 tohto nariadenia, ktoré jednotlivé štáty a ich právne poriadky môžu riešiť rozdielne a došlo by k značnému zníženiu právnej istoty.

Pri problematike výkladu nariadení EU je najprv nutné poznamenať, že nebol súčasťou práva EU a preto ESD nemal bez ďalšieho právomoc k ich výkladu. Tá bola zabezpečená vyššie uvedeným Protokolom. Došlo však len k modifikovanej recepcii ustanovení čl. 34 (dnes čl. 267 ZFEU), obmedzujúce jeho pôsobnosť len na otázky odvolacích súdov. Keďže sa jedná o nariadenie, ktoré je priamo záväzné i jurisdikcia ESD v otázkach interpretácie bude obligatórnou. Rozhodujúcim v tomto smere je čl. 257 ZFEU. Ak vyvstane takáto otázka pred súdom členského štátu, môže tento súd, pokiaľ považuje rozhodnutie o tejto otázke za nevyhnutné k vyneseniu svojho rozsudku, požiadať Súdny dvor Európskej únie (v texte rigorózne práce všade ESD) o rozhodnutie o tejto otázke. Ak vyvstane takáto otázka pri jednaní pred súdom členského štátu, ktorého rozhodnutie nie je možné napadnúť opravnými prostriedkami podľa vnútroštátneho práva, je tento súd povinný obrátiť sa na ESD.

Rozhodnutie ESD je pre národný súd záväzné ako každé iné rozhodnutie, a to v konkrétnej veci, ktorej sa týka. Súdny dvor však nemá právomoc stanoviť národnému súdu, že je povinný aplikovať určitý predpis práva EU. Pokiaľ však takýto predpis aplikovaný bude, je Súdny dvor oprávnený záväzne stanoviť jeho výklad v danom prípade. Vzťah medzi Súdny dvorom na jednej strane a vnútroštátnymi súdmi na druhej strane nie je založený na princípe nadradenosti a podradenosti, ale je to vzťah procesnej kooperácie, ktorej účelom je kvalitné rozhodovanie vnútroštátneho súdu vo veciach s európskym prvkom, opierajúce sa ako o normy príslušného vnútroštátneho práva, tak o normy práva EU, ak sú v danom prípade priamo aplikovateľné.¹

¹ Týč V.: Základy práva Evropské unie pro ekonomy, Linde, Praha 2006, s. 124.

2. NARIADENIE RADY ES Č. 44/2001, O PRÁVOMOCI A O UZNÁVANÍ A VÝKONE ROZSUDKOV V OBČIANSKYCH A OBCHODNÝCH VECIACH (NARIADENIE BRUSEL I)

2.1. Pôsobnosť úpravy

Pôsobnosť rozlišujeme na vecnú, osobnú, časovú a priestorovú. Pôsobnosť vecná je určená čl. 1 Nariadenia Brusel I, a to ako pozitívnym, tak i negatívnym vymedzením, ktoré je zhodné s ustanoveniami Dohovoru, tzn. že sa judikatúra, ktorá sa vzťahuje k vecnej pôsobnosti Bruselského dohovoru uplatní i vo vzťahu k vecnej pôsobnosti Nariadenia Brusel I.

Schlosserova správa charakterizuje pôvodnú vecnú pôsobnosť Dohovoru na základe štyroch štruktúrálnych prvkov.¹

a) V prvom rade sa Nariadenie Brusel I obmedzuje na pomery obsahujúce medzinárodný prvok. Dopadá na prípady s medzinárodným prvkom a nie na prípady čisto vnútroštátne, tj. na prípady, ktoré žiadny vzťah k inému členskému štátu nemajú.

b) Ďalej je významnou povinnosťou sudcu použiť ustanovenia *ex officio*. Znamená to, že súd použije ustanovenia Nariadenia Brusel I bez ohľadu na to, či sa strany na Nariadenie odvolávajú alebo nie. Súd je tak povinný skúmať svoju právomoc až na výnimku, ktorou je prípad dohodnutej príslušnosti. Táto zásada sa významne dotýka doktríny „*non conveniens*“, ktorá dáva súdu anglosaského práva určitú možnosť uváženia vhodnosti, či nevhodnosti jeho príslušnosti.

¹ Bericht zu dem Übereinkommen des Königreichs Dänemark, Irlands und des Vereinigten Königreichs Grossbritannien und Nordirland über dem Beitritt zum Übereinkommen über die gerichtliche Zuständigkeit und die Vollstreckung gerichtlicher Entscheidungen in Zivil- und Handelsachen Sofia zum Protokoll betreffend die Auslegung dieses Übereinkommen durch den Gerichtshof. Ďalej len P. Schlosser, Správa

c) Tretím prvkom je obmedzenie Dohovoru na veci občianske a obchodné. Výklad tohto pojmu je snáď najdôležitejšou terminologickou otázkou a úzko súvisí s rozlíšením vzťahov súkromnoprávných a verejnoprávných. V záujme uniformity interpretácie by mala byť táto založená na spoločnom európskom základe. Ten je vytvorený nielen prihliadnutím k systematike a cieľom Bruselského dohovoru samotného, ale vychádza i z celku všeobecných princípov národných právnych systémov. Judikatúra Súdneho dvoru hovorí (napr. vo veci *C-29/76 LTU v. Eurocontrol*), že ak je účastníkom právneho vzťahu verejnoprávny subjekt, je treba skúmať, či tento subjekt v danej situácii vystupuje ako súkromnoprávna právnická osoba, alebo ako verejnoprávny orgán.¹ Obdobným je rozhodnutie ESD vo veci *C-172/1991 Holandsko v. Reinhold Ruffer*. ESD sa vyjadril, že skutočnosť, že verejnoprávny orgán uplatní náhradu škody pred civilným súdom formou regresnej žaloby a nie v správnom konaní, nestačí za daných okolností prípadu k tomu, aby vec spadala do rozsahu aplikácie Bruselského dohovoru. Do pôsobnosti Nariadenia Brusel I teda nie je možné zaradiť prípady, keď sa jedná o spor medzi verejnoprávnou osobou a súkromnoprávnou osobou na základe súkromného práva, v ktorom verejnoprávna osoba jedná pri výkone svojich verejných právomocí. Inak však delimitácia medzi súkromným a verejným právom z hľadiska, či určitá vec spadá do rozsahu pojmu „občianske a obchodné veci“, úplne jasná nie je a stále je ESD precizovaná.²

d) Posledným prvkom tak zostáva existencia negatívneho výpočtu otázok, ktoré do pôsobnosti Dohovoru nespádajú. Z pôsobnosti Nariadenia Brusel I sú vylúčené veci verejnoprávnej povahy. Pre vymedzenie nie je dôležitý druh konania, ale charakter veci. Napr. veci správneho charakteru môžu byť prejednávané i v civilnom konaní a preto čl. 1 Nariadenia Brusel I odstraňuje pochybnosti tým, že výslovne vylučuje veci daňové, colné a správne.

¹ Pozri Rozehnalová N., Týč V., Novotná M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, AUB iuridica No. 206, MU Brno 1998, s. 164.

² Pozri Pauknerová M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, Praha 2008, s. 130.

Dôležité sú ďalej otázky vymedzené v čl. 1 ods. 2 , ktoré by svojou povahou nemuseli byť vylúčené z dosahu aplikácie, ale otázky sú upravené väčšinou inými predpismi.

1) Jedná sa v prvom rade o otázky osobného stavu, spôsobilosti fyzickej osoby k právam a právnym úkonom, majetkové práva vznikajúce zo vzťahov manželských a z dedenia, vrátane dedenia zo závete. Dôvody vylúčenia vymenovaných vecí a právnych oblastí z dosahu Nariadenia Bruselu I sú zjavné. Táto problematika sa natoľko odlišuje v jednotlivých štátoch, že hrozba častého užitia výhrady verejného poriadku je veľmi reálna.¹ Nariadenie č. 1347/2000, o právomoci a uznávaní a výkone rozhodnutí vo veciach manželských a vo veciach rodičovskej zodpovednosti za deti oboch manželov (dnes už je predpis zrušený nariadením č. 2201/2003) vo svojom čl. 1 vymedzuje svoju pôsobnosť a zahŕňa tak časť problematiky vo veciach osobného stavu. Čo sa týka termínu „majetkové práva vznikajúce zo vzťahov manželských“ a jeho výkladu je nutné uviesť, že judikatúra ESD zaraďuje majetkovoprávne vzťahy medzi manželmi, ktoré nemajú žiadnu súvislosť s existenciou manželstva do rozsahu Nariadenia Brusel I. ESD tak v rozhodnutiach potvrdzuje širokú interpretáciu Nariadenia.

2) Výpočet čl. 1 ods. 2 pokračuje vylúčením konkurzov, vyrovnaní a podobných konaní z pôsobnosti Nariadenia Brusel I. V tejto oblasti bolo vydané nariadenie č. 1346/2000, o úpadkovom konaní. Presné vymedzenie konaní, ktoré sú vylúčené z dosahu Nariadenia Brusel I sú vymenované v prílohe k Nariadeniu, a to podľa jednotlivých štátov.

3) Ďalšou oblasťou kde sa Nariadenie nepoužije je sociálne zabezpečenie. Sem zaraďujeme nároky, ktoré vyplývajú priamo zo vzťahu nositeľa sociálneho poistenia a oprávnenej osoby. Pracovnoprávne nároky, ktoré vznikli vzhľadom k existencii pracovnej zmluvy, akými sú nároky z pracovného úrazu, či nároky na dovolenku do dosahu Nariadenia Brusel I spadajú.

¹ Rozehnalová N., Týč V.: Evropský justičný prostor, MU Brno 2003, s. 186.

4) Poslednou právnou oblasťou je rozhodcovské konanie, ktoré spadalo pod zámer článku 220 (293) ZES, je však vylúčenou otázkou a do rozsahu vylúčenia spadá vedľa samotného rozhodcovského procesu i otázka platnosti rozhodcovskej doložky, konanie o zrušení rozhodcovského nálezu, doplnenie, uznanie a výkon rozhodcovského nálezu. Rozhodovacia prax ESD vníma rozhodcovské konanie veľmi široko (zrov. rozsudok vo veci *Rich C-190/1989*). Podľa ESD tak spadajú do tejto vylúčenej kategórie nielen vlastné rozhodcovské konania, ale i konania pred štátnymi súdmi, ktoré rozhodcovskému konaniu napomáhajú. Jedná sa o tzv. pomocnú činnosť súdov. Do pôsobnosti Nariadenia Brusel I však naopak spadá konanie o predbežnom opatrení k zaisteniu nároku, ktorý je podrobený rozhodcovskej doložke. Podľa rozsudku ESD vo veci *C-391/1995 Van Uden* takéto konanie neslúži k vykonaniu rozhodcovského konania.

Všeobecne je hlavným dôvodom vylúčenia rozhodcovského konania z pôsobnosti Nariadenia Brusel I to, že členské štáty EU sú všetky zároveň členskými štátmi Newyorského dohovoru o uznávaní a výkone cudzích rozhodcovských náleзов z r. 1958.

Priestorová pôsobnosť je vyjadrená v čl. 1 ods. 3 a čl. 68 ods. 1. Nariadenie tak pôsobí v každom členskom štáte. Z jeho pôsobnosti sú ďalej vyňaté výsostné oblasti členských štátov, ktoré sú na základe čl. 349 ZFEU s aplikačnej oblasti Nariadenia vyňaté.

Časová pôsobnosť je stanovená tak, že Nariadenie sa podľa čl. 66 použije len na konania začaté a listiny úradne vyhotovené alebo zaregistrované ako verejné listiny po nadobudnutí jeho účinnosti. Na žaloby podané pred okamžikom účinnosti Nariadenia, platí v rámci svojej časovej pôsobnosti Bruselský dohovor.¹ Pre Českú republiku platí Nariadenie Brusel I od 1. 5. 2004. Pokiaľ však bolo konanie zahájené v členskom štáte pôvodu pred dňom vstupu Nariadenia v platnosť, rozhodnutia, ktoré boli vydané po tomto dni, sa uznávajú a vykonávajú podľa Nariadenia vtedy

¹ Hay P.: Prüfe dein Wissen: Internationales Privatrecht, Verlag C.H.Beck, München 2007, s. 12,13.

a) ak sa konanie v členskom štáte pôvodu začalo po nadobudnutí platnosti Bruselského dohovoru alebo Lugánskeho dohovoru pre členský štát pôvodu, ako aj pre dožiadaný členský štát,

b) vo všetkých ostatných prípadoch, ak sa právomoc založila na kritériách, ktoré sú v súlade s kritériami upravenými v kapitole II alebo v dohovore platnom medzi členským štátom pôvodu a dožiadaným členským štátom v čase začatia konania.

Nariadenie Brusel I neobsahuje špeciálne ustanovenia vo vzťahu k novým členským štátom, ktoré pristupujú k EU až po vstupe Nariadenia Brusel I v platnosť. K prechodným ustanoveniam sa už vyslovili i české súdy, ktoré väčšinou primerane aplikovali čl. 66 Nariadenia Brusel I. V súčasnej dobe už tieto ustanovenia prestávajú byť z hľadiska prístupia ČR aktuálne, no platia naďalej vo vzťahu k novým pristupujúcim štátom.¹

Čo sa týka osobnej pôsobnosti, Nariadenie Brusel I sa aplikuje len na vzťahy obsahujúce medzinárodný prvok a čisto vnútroštátne vzťahy nie sú Nariadením zahrnuté. Vyplýva to zo zmyslu ustanovení čl. 65 ZES. Nariadenie Brusel I vychádza pre otázky príslušnosti z okolnosti, že žalované strany sa nachádzajú na území niektorého členského štátu. Z judikatúry ESD vyplýva, že predpisy o právomoci Bruselského dohovoru sú zásadne aplikovateľné aj vtedy, keď má žalobca sídlo v treťom štáte, pokiaľ má žalovaný bydlisko na území niektorého členského štátu. K osobnej pôsobnosti ďalej viz. kapitolu 2.2.

Úprava listipendencie a súvisiacich súdnych konaní môže byť aplikovaná len na vzťahy medzi súdmi rôznych členských štátov, teda len na vzťahy intra-komunitárne. Pravidlá o uznávaní a výkone súdnych rozhodnutí sú použiteľné len za podmienky, že sa jedná o rozhodnutia vydané v inom členskom štáte – len takéto rozhodnutia môžu byť uznané a vykonané v ostatných členských štátoch.²

¹ Pauknerová M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, Praha 2008, s. 133.

² Pauknerová M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, Praha 2008, s. 133.

Otázka aplikovateľnosti Nariadenia Brusel I vo vzťahu k tretím štátom je v súčasnej dobe predmetom jednaní v rámci plánovanej novelizácie Nariadenia Brusel I.

2.2. Základné ustanovenia o právomoci

Pri stanovení právomoci súdu v sporoch s medzinárodným prvkom ide o určenie členského štátu, ktorý bude vo veci rozhodovať. Prvoradým cieľom Nariadenia Brusel I je práve regulácia medzinárodnej právomoci.

Tu je potrebné z hľadiska českej právnej terminológie upozorniť, že pojem „príslušnosť“, ktorý je používaný v texte Nariadenia Brusel I, a ktorý používajú i ďalšie komunitárne predpisy, viacmenej zodpovedá českému právnemu pojmu „právomoc“. Rozhodnutie Krajského súdu v Českých Budějoviciach sp. Zn. 19 Co 1782/2004 uvádza: „...právomoc českých súdov je nutné posudzovať podľa uvedeného nariadenia navzdory tomu, že toto nariadenie hovorí o príslušnosti súdov. Obsahovo sa však jedná o posudzovanie právomoci českých súdov podľa uvedeného nariadenia.“ Mnohí českí právnici sa vyjadrujú, že je vhodnejšie sa s danou skutočnosťou zmieriť. Určitým argumentom v prospech tohto riešenia môže byť to, že nariadenia používajú tento pojem v zmysle „medzinárodná príslušnosť“. ¹ To je pojem, ktorý Kučera pripúšťa pre označenie právomoci vo vzťahu k právomoci druhých štátov.² Na záver tohto úvodného pojednania je vhodné dodať, že pojem príslušnosť/právomoc využitý v nariadení Brusel I v sebe často zahrňuje nielen určenie štátu, ktorého súdy budú rozhodovať, ale i určenie konkrétneho súdu vo vnútri daného členského štátu, ktorý je kompetentný spor rozhodnúť. Pod pojmom konkrétny súd mienime určenie z hľadiska miesta, nie stupňa v rámci súdnej sústavy.³

¹ Pozri Pauknerová M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, Praha 2008, s. 134.

² Kučera Z.: Mezinárodní právo soukromé, Doplněk Brno 2004, s. 380.

³ Pozri Simon P., Šuk P.: Upravuje nařízení Brusel I. soudní pravomoc nebo příslušnost?, Právní fórum 2/2008.

Do vnútroštátnej príslušnosti súdov, tzn. určenia miestnej, vecnej a funkčnej príslušnosti súdu určitého štátu Nariadenie Brusel I nezasahuje, až na výnimky v prípade miestnej príslušnosti a mimo prípadov, kde nie je príslušnosť súdu vo vnútroštátnom práve upravená. Jedná sa napríklad o spotrebiteľské spory.

Pre Nariadenie Brusel I je typická široká sústava kritérií a kombinovanie rôznych typov právomocí pri stanovení právomoci, resp. príslušnosti.

Všeobecné ustanovenia o právomoci určujú jej základné určenie na základe kritéria, ktorým je domicil. Toto kritérium platí ako pre osoby právnické, tak pre osoby fyzické a znamená bydlisko, či sídlo. Nariadenie sa odvracia sa od kritéria štátnej príslušnosti a vychádza z rímskoprávnej premisy *actor sequitur forum rei*, tzn. že žalobca sleduje žalovaného k jeho súdu. Vzhľadom k tomu, že vnútorný trh je vnímaný pre osoby ako priestor bez vnútorných hraníc, stratilo kritérium štátnej príslušnosti pre súkromnoprávnu rovinu svoje opodstatnenie. Pri zabezpečení jednej zo základných slobôd EU - voľného pohybu osôb - je totiž často štátna príslušnosť osoby náhodná.¹ Práve domicil žalovaného je jediným všeobecne uznávaným kritériom všeobecnej právomoci, v národných právnych poriadkoch i medzinárodných zmluvách, pre čisto vnútroštátne vzťahy i vzťahy s medzinárodným prvkom.²

Význam termínu domicil ako základného kritéria a jeho výklad, je otázkou, ktorá nie je zodpovedaná v Nariadení Brusel I žiadnou konkrétnou definíciou, ale poskytuje všeobecné kolízne kritéria v článkoch 59 a 60, ktoré pomáhajú stanoviť rozhodný právny poriadok. Význam pojmu je preto značne rozdielny v jednotlivých národných úpravách. Termín domicil vôbec je českým právom nepoužívaný a použitie termínu „bydlisko“ pre osoby fyzické a termínu „sídlo“ pre osoby právnické je nám bližšie.

¹ Rozehnalová N., Týč V.: Evropský justičný prostor, MU Brno 2003, s. 194.

² Lowenfeld, A.F.: General Course on Private International Law, Recueil des Cours - Collected Courses of the Hague Academy of International Law, Martinus Nijhoff Publishers, s. 81 – 83.

U osôb fyzických čl. 59 Nariadenia Brusel I ponecháva v kompetencii štátu fóra, teda v štáte sídla súdu, ktorý o veci rozhoduje, určiť domicil podľa vlastného práva. To však v prípade, že osoba má zdanlivo domicil na jeho území. V ostatných prípadoch Nariadenie Brusel I odkazuje na právo toho členského štátu, kde sa predpokladá domicil osoby. Čl. 59 sa nevzťahuje na situácie, kedy má fyzická osoba domicil mimo územie členských štátov. Tu musí súd použiť svoje medzinárodné právo súkromné.¹ U osôb právnických a osôb ďalších im na roveň postavených, je rozhodný čl. 60, ktorý spája určenie domicilu so štatutárnym sídlom alebo sídlom ústrednej administratívy alebo hlavným miestom podnikania.

Pojem „bydlisko“ alebo v češtine „bydliště“ však spôsobuje ďalšie výkladové problémy. Obsah pojmu „bydliště“ tak ako ho používa OSŘ nebo ZMPSaP je totožný s obsahom pojmu „trvalý pobyt“, ktorý používajú predpisy správneho práva upravujúce evidenciu obyvateľov. Spravidla sa však tieto pojmy budú prekrývať. Bydliskom fyzickej osoby sa rozumie obec, resp. mestský obvod, v ktorom táto osoba býva s úmyslom sa tu zdržovať. Bydliskom je predovšetkým miesto, kde má fyzická osoba svoj byt, rodinu, popr. kde pracuje, ak tam takisto býva. Okolnosti dočasného charakteru, ako napr. pobyt v nemocnici, výkon trestu odňatia slobody, štúdium, vojenská služba, nič nemenia na bydlisku fyzickej osoby, pokiaľ tieto nie sú súčasne sprevádzané takými okolnosťami, z ktorých je možné s istotou usudzovať, že fyzická osoba sa v mieste pôvodne dočasného pobytu zdržuje s úmyslom sa tu zdržovať trvale (viz. uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 2. 6. 2005, sp. Zn. 30 Cdo 444/2004).

Pojem „bydliště“ v zmysle Nariadenia Brusel I riešil okresný súd v Chebe, ktorý na základe vyššie uvedeného chápe pojem „bydliště“ ako miesto faktického pobytu fyzickej osoby, v spojení s jej úmyslom sa tu trvale zdržovať. (uznesenie okresného súdu v Chebe čj. 15 C 45/2006 z 10. 5. 2007).

¹ Council of the European Union: Civil Law – European Judicial Cooperation, General Secretariat of the Council, 2004, s. 14.

Články 2 až 4 Nariadenia Brusel I stanoví niekoľko zásad pre všeobecné určenie právomoci. Osoby s domicilom na území členského štátu, ktorý je zároveň štátom fóra, majú byť pred súdmi tohto štátu i žalované. Podľa čl. 3, osoby s domicilom v členskom štáte, ktorý nie je štátom so sídlom súdu príslušného pre daný spor, môžu byť žalované v inom členskom štáte len podľa ustanovení oddielov 2 až 7 prvej časti Nariadenia. Jedná sa o tzv. exorbitantnú právomoc. Toto ustanovenie býva tiež nazývané ustanovením o „vylúčení súdov“, pretože skutočne vylučuje prípady, kedy by osoba s bydliskom v členskom štáte bola žalovaná na základe exorbitantnej právomoci, zakotvanej v národnom práve niektorého členského štátu, ktorého ustanovenia idú nad rámec Nariadenie Brusel I.¹ Nikdy nemôžu byť žalované na základe pravidiel stanovených v Prílohe I Nariadenia, teda nemôžu byť žalované na základe ustanovení národných práv členských štátov o súdnej príslušnosti. Miestna príslušnosť sa určí podľa vnútroštátneho práva súdu a táto právomoc zostáva po celú dobu trvania konania, i v prípade, že podmienky pre právomoc už nie sú dané – *perpetiatio fori*.

Osoby s domicilom mimo EU, tzn. mimo teritoriálnu pôsobnosť Nariadenia Brusel I, podliehajú (s výnimkou prípadov výlučnej a dohodnutej právomoci) vnútroštátnym, národným pravidlám. Podľa právneho poriadku Českej republiky sa jedná o ustanovenia § 37 ZMPSaP, ktoré odkazujú na ustanovenia o miestnej príslušnosti podľa OSŘ.

Čo sa týka personálnej pôsobnosti Nariadenia Brusel I je rozšírená i mimo zmluvné štáty, t.j. i na osoby bez domicilu v členskom štáte. V prípade osoby žalujúcej je domicil nerozhodný. Takýto prípad však nie je v Dohovore ani v Nariadení výslovne uvedený. Potvrďuje to však judikatúra ESD (napr. rozhodnutie vo veci *C - 412/98 Group Josi Reinsurance Company SA v. Universal General Insurance Company*). Vo veci *C - 281/02 Owus* ESD dokonca vyslovil všeobecný záver, že čl. 2 Bruselského dohovoru je aplikovateľný i na prípady, v ktorých sa jedná o vzťahy medzi súdmi len jediného zmluvného štátu. Z toho je dovodzované, že k aplikovateľnosti ustanovení o právomoci postačí, že žalovaný má bydlisko na území členského

¹ Pauknerová M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, Praha 2008, s. 137.

štátu. Predpisy Nariadenia Brusel I o právomoci tak zahrňujú nielen intra-komunitárne vzťahy, tzn. prípady v ktorých majú všetky strany sporu bydlisko (v rôznych) členských štátoch EU, ale i prípady zahrňujúce vzťah k tretím štátom, pokiaľ má žalovaný bydlisko na území členského štátu.

V Nariadení Brusel I nájdeme aj výnimky, kedy sa domicil žalovaného nevyžaduje. Jedná sa primárne o výlučnú právomoc podľa čl. 22. Kritériá obsiahnuté v týchto ustanoveniach sa aplikujú bez ohľadu na domicil strán. Ďalšiu výnimku predstavuje čl. 23 Nariadenia, kde v prípade prorogačnej zmluvy stačí, ak má jedna strana domicil v členskom štáte.

2.3. Alternatívna právomoc

2.3.1. Ustanovenia o alternatívnej právomoci v čl. 5 až 7

Nariadenia Brusel I

Nariadenie Brusel I umožňuje v niektorých prípadoch založiť zvláštnu právomoc súdu podľa voľby žalobcu. Zvláštna právomoc v porovnaní s právomocou všeobecnou by mala byť vykladaná reštriktívne. Podľa rozsudku ESD C – 103/05 *Reisch*, právomoc stanovená v čl. 2 Nariadenia Brusel I, je všeobecnou zásadou a len ako výnimky z tejto zásady Nariadenie stanoví pravidlá pre zvláštnu právomoc v taxatívne vymenovaných prípadoch.

Čl. 5 a 6 Nariadenia Brusel I vymedzujú prípady, kedy súd členského štátu má právomoc prejednať žalobu proti osobe s domicilom v inom členskom štáte. Žalobca si tak môže vybrať medzi súdom v štáte, kde má žalovaný domicil a súdom v inom členskom štáte určeným práve na základe pravidiel v čl. 5 a 6. Možnosť vybrať si medzi viacerými medzinárodne právoplatnými súdmi nazývame *forum shopping*. Môže sa tak rozhodovať, ktorý súd podľa akého práva môže dospieť k pre neho najpriaznivejšiemu výsledku. Tento spôsob výberu súdu bol v minulosti často kritizovaný, dnes však je možné očakávať určitý štandard súdneho konania vo všetkých členských štátoch.

V prípade čl. 5 a 6 sa ponúka otázka, či sa jedná len o stanovenie medzinárodnej právomoci alebo sa zároveň určuje i príslušnosť súdu. Použitie slov „miesto“ alebo „súd“ naznačuje, že sa neurčuje len právomoc súdu určitého štátu ako celku, ale tiež príslušnosť konkrétneho súdu.¹ I Jenard sa vo svojej správe prikláňa k názoru, že Nariadenie Brusel I samotné priamo určuje, ktorý súd je príslušný. Nie je teda nutné brať do úvahy ustanovenia vnútroštátneho právneho poriadku o určovaní miestnej príslušnosti.

Čl. 5 Nariadenia Brusel I, ktorý využíva niekoľko kritérií pre určenie právomoci, sa stal predmetom sporov a revízií. Spornými sa nestali len samotné kritéria a ich výklad, predovšetkým čo sa týka určenia miesta plnenia, ale i použitia národných úprav pri stanovení miestnej príslušnosti. Alternatívnosť pri určení právomoci je odôvodnená jednak užším vzťahom miesta k vzniknutému sporu, zásadou racionality a súvisí s požiadavkou čo najvyššej funkčnosti justície vo vzťahu k osobám.²

2.3.2. Kritérium miesta plnenia

Prvým a najdôležitejším kritériom čl. 5 je „miesto plnenia“. Podľa týchto ustanovení je možné žalovať v druhom členskom štáte v zmluvných veciach na súde podľa miesta zmluvného plnenia, ktoré je predmetom žaloby. Miestom zmluvného plnenia je pri predaji tovaru miesto v členskom štáte, kam sa podľa zmluvy tovar dodal alebo mal dodať. Miestom plnenia pri poskytnutí služieb je miesto v členskom štáte, kde sa podľa zmluvy služby poskytli alebo mali poskytnúť. Toto však neplatí pokiaľ bolo dohodnuté iné miesto plnenia.

Táto úprava sa snaží hlavne o východziu pozíciu strany sporu, napr. v prípade keď druhá strana preloží svoje bydlisko do zahraničia a toto kritérium tak poskytuje možnosť žalovať v členskom štáte, v ktorom malo

¹ Dashwood, A., Hacon, R.J., White, R.C.A.: A Guide to the Civil Jurisdiction and Judgements Convention, Kluwer Law and Taxation Publishers, Denver, The Netherlands, 1987, s. 66 – 67.

² Pozri Rozehnalová N., Týč V.: Evropský justičný prostor, MU Brno 2003, s. 203,204.

byť plnenie poskytnuté. Je tak konkurujúcim, osobitným, alternatívnym určením právomoci. Táto norma určí nie len medzinárodnú právomoc, ale súčasne stanoví vnútroštátnu príslušnosť súdu.

Nariadenie Brusel I prinieslo rozsiahle zmeny v kritériu miesta plnenia oproti predchádzajúcej úprave podľa Dohovoru, ktoré vyžadujú naplnenie hmotným a kolíznym právom. Oddelilo pracovné zmluvy a vytvorilo fikcie pri najdôležitejších zmluvách o predaji tovaru, teda kúpnej zmluvy a o poskytnutí služieb. Touto fikciou miesta plnenia je tak miesto, kam bol tovar dodaný, alebo mal byť dodaný a služby boli poskytnuté, alebo poskytnuté mali byť. Vo všetkých týchto prípadoch je možná dohoda o mieste plnenia, čo nesmieme zameniť s prorogáciou, pričom forma dohody o mieste plnenia nie je právne relevantná, pretože rozhodujúcim je toto miesto a nie dohoda.

Pre aplikáciu čl. 5 ods. 1 je nutné analyzovať tri veci. 1) Predmet sporu musí predstavovať zmluva alebo nároky zo zmluvy. 2) Je nevyhnutné identifikovať záväzok, o ktorý sa jedná a tam, kde je v hre viac záväzkov, určiť hlavný záväzok. 3) A konečne je potreba stanoviť miesto plnenia tohto záväzku. Každý z týchto požiadavkov vyvoláva radu otázok, ktoré doteraz neboli úplne uspokojivo zodpovedané.¹

Podľa Nariadenia Brusel I je možné zmluvy rozdeliť do piatich skupín, a to:

- poisťné zmluvy,
- určité spotrebiteľské zmluvy,
- individuálne pracovné zmluvy,
- zmluvy týkajúce sa vecných práv k nehnuteľnostiam a nájmu nehnuteľností,
- a zmluvy ostatné.

¹ Rogers, P.: Plus ça Change? Article 5(1) of the Regulation on jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgements, The Cambridge Yearbook of European Legal Studies, Volume Three, Hart Publishing Oxford, 2000, s.385.

Pre prvé štyri kategórie obsahuje Nariadenie Brusel I špecifickú určovania právomoci súdov. Z dosahu čl. 5 ods. 1 sú tiež vylúčené zmluvy podľa čl. 1 Nariadenia Brusel I (zmluvy verejnoprávneho charakteru, manželské zmluvy).¹

Pre pojem „veci týkajúce sa zmluvy“ je rozhodný autonómny výklad bez náväznosti na vnútroštátny právny poriadok. Významnou je tiež skutočnosť, keď medzi stranami je vzťah rovnako úzky, ako keby bol založený zmluvou. Napr. povinnosť peňažitého plnenia spoločníkov zo strany spoločníkov, stanovená interným aktom spoločnosti (*C- 31/82 Peters v. ZNAV*). Základným charakteristickým znakom zmluvného vzťahu je to, že sa jedná o dobrovoľne založený vzťah medzi stranami.² Vec súvisí so zmluvou vtedy, pokiaľ podstatou nároku je existujúca zmluva a nárok samotný je založený na konkrétnom ustanovení zmluvy.³ Vec naopak so zmluvou nesúvisí, pokiaľ jedna zo strán dobrovoľne neprevzala záväzok voči druhej strane.⁴

ESD tu prijal extenzívny výklad. Použitie čl. 5 ods. 1 tak rozšíril i na vzťahy obdobné vzťahom zmluvným. Naďalej by však malo existovať minimálne priame spojenie medzi stranami sporu. Členstvo v asociácii vytvára medzi členmi úzky vzťah podobný tomu, ktorý je medzi stranami zmluvy.

Za vec týkajúcu sa zmluvy ESD označil i náhradu škody za nesplnenie zmluvnej povinnosti. Základom nároku na náhradu škody je porušenie zmluvnej povinnosti, teda zmluva samotná. Toto vyplýva z rozhodnutia *C - 9/87 - SPRL Arcado v SA Haviland*.⁵

1 Lasok, D.: *Conflict of Laws in the European Community*, Professional Books Limited, London, 1987, s. 212 – 213.

2 Rozhodnutie ESD č. C-51/97 – *Réunion Européenne SA v Spliethoff's Bevrachtingskantor BV*, zo dňa 27.10.1988.

3 Rozhodnutie ESD č. 9/87 - *SPRL Arcado v SA Haviland*, zo dňa 8.3.1988.

4 Rozhodnutie ESD č. C- 26/91 - *Jakob Handte and Co. GmbH v Société Traitements Mécano-Chimiques des Surfaces*, zo dňa 17.6.1992.

5 *Haviland* bola francúzskou spoločnosťou vyrábajúcou porcelán, ktorá uzavrela zmluvu o obchodnom zastúpení so spoločnosťou *Agecobel* so sídlom v Belgicku. Spoločnosť *Arcado* bola právnym nástupcom spoločnosti *Agecobel*. Spoločnosť *Haviland* ukončila zmluvu. *Agecobel* následne podala žalobu u obchodného súdu v Bruseli a požadovala náhradu škody za nesprávne ukončenie zmluvy a vyrovnanie nezaplatenej provízie.

ESD sa zaoberal otázkou „poskytovania služieb“ podľa čl. 5 ods. 1 písm. b) v rozhodnutí vo veci *C-533/07 Falco Privatstiftung, Thomas Rabitsch v Gisela Weller-Lindhorst*. Článok 5 bod 1 písm. b) druhá zarážka Nariadenia Brusel I musí byť vykladaný v tom zmysle, že zmluva, ktorou držiteľ práva duševného vlastníctva za odmenu postúpi druhej zmluvnej strane právo vykonávať ho, nie je zmluvou o poskytnutí služieb v zmysle tohto ustanovenia. Pojem služieb prinajmenšom zahŕňa, že strana, ktorá ich poskytuje, vykonáva určitú činnosť za odmenu. Zmluva, ktorou držiteľ práva duševného vlastníctva za odmenu postúpi svojej zmluvnej strane právo vykonávať ho, nezahŕňa takúto činnosť.

Čl. 5 ods. 1 sa nepoužije v prípade, kde jedna strana zo strán neprevzala dobrovoľne povinnosť voči strane druhej. Kupujúci tak nemôže použiť ustanovenia Nariadenia proti výrobcovi, ktorý nie je predávajúcim (to by neplatilo v prípade, že výrobca vie o ďalšom predaji predávajúceho alebo v prípade, že tovar sám kupujúcemu doručí). Týmto problémom sa zaoberal ESD v rozhodnutí *C-26/91 Jakob Handte & Co. GmbH v Traitements Mécano-chimiques des Surfaces*.¹ Medzi kupujúcim a výrobcom nie je žiaden zmluvný vzťah, pretože výrobca neprevzal voči kupujúcemu žiadnu zmluvnú zodpovednosť. Výrobca tak v tomto prípade nemôže predvídať, pred ktorým súdom ho bude kupujúci žalovať, pretože nie je možné predpokladať, že pozná totožnosť kupujúceho a jeho bydlisko. Nariadenie a Bruselský dohovor tak vychádzajú pri určovaní právomoci predovšetkým s princípu právnej istoty. V neposlednom rade je dôvodom tohto posúdenia, že vo väčšine členských štátov nemá zodpovednosť výrobca voči ďalším kupujúcim za vady tovaru zmluvného vzťahu.

V prípade, že žalobca svoj nárok založí na porušení viacerých povinností z tej istej zmluvy a každá z nich bude splniteľná v inom členskom štáte, rozhodujúcou bude hlavná povinnosť. Národné súdy tak majú

¹ Traitements Mécano-chimiques des Surfaces (TMCS) bola spoločnosť so sídlom vo Francúzsku. Od švajciarskej spoločnosti Bula et Fils kúpila dva stroje na čistenie kovov. K týmto strojom pridala odsávací systém, ktorý bol vyrobený spoločnosťou Handte Germany, ale predaný a nainštalovaný spoločnosťou Société Handte France so sídlom v Strasbourgu vo Francúzsku (vzťah medzi Handte Germany a Handte France je nejasný). TMCS následne podala žalobu proti spoločnostiam Bula et Fils, Handte Germany a Handte France na súde vo Francúzsku a požadovala náhradu škody za to, že zariadenie nespĺňa hygienické normy a normy bezpečnosti práce a je nevhodné pre zamýšľaný účel.

vychádzať z tzv. pravidla *accessorium sequitur principale*. Judikatúra však hlavnú povinnosť bližšie nevymedzuje a jej presný význam je tak nejasný. Chápe ju len ako najdôležitejšiu ústrednú povinnosť v protiklade k sekundárnym, menej dôležitým povinnostiam. Hlavná povinnosť nie je nutne tá, ktorá bola porušená ako prvá.¹

K prípadu, kedy nie je možné určiť hlavnú povinnosť sa vyjadruje judikatúra ESD v rozhodnutí prípadu *C-420/97 - Leathertex Divisione Sintetici SpA v Bodetex BVBA*.² Jeho dôsledkom je, že niekoľko súdov môže prejednať rôzne nároky vyplývajúce z rovnakých skutkových okolností.

ESD zastáva už dlhú dobu autonómny výklad pojmu miesta plnenia na základe obecných princípov, dovodzovaných zo súhrnu národných právnych systémov a zo samotného Bruselského dohovoru (*ration conventionis*). Na tomto mieste je vhodné odkázať predovšetkým na rozsudok *ESD C - 29/76 LTU v. Eurocontrol*.

V prípadoch, v ktorých je predmetom sporu platnosť zmluvy, je rozhodujúcim pre určenie právomoci rovnako miesto plnenia. Hovorí o tom početná judikatúra ESD, ktorá tak odstraňuje pochybnosti, ktoré by mohli viesť k paralelným konaniam alebo k vylúčeniu tohto kritéria z púheho dôvodu spochybnenia platnosti zmluvy.

Ak nebolo dohodnuté predpokladané miesto plnenia a k plneniu ešte neprišlo, nie je možné určiť právomoc bez dodatočného výkladu Nariadenia Brusel I. Judikatúra teda nachádza východisko v kolíznom práve, ktoré by malo určiť právo rozhodné a podľa neho určiť miesto plnenia. Potom je možné stanoviť právomoc. Ak súd konštatuje, že miestom plnenia nie je štát

1 Kaye, P.: Law of the European Judgements Convention, Volume II, Barry Rose Law Publishers Ltd., London, 1999, s. 955 – 956.

2 Belgická spoločnosť Bodetex bola niekoľko rokov obchodným zástupcom talianskej spoločnosti Leathertex pre Belgicko a Holandsko. Ako odmenu dostávala 5% provízií. Po márnej žiadosti o zaplatenie provízie v roku 1987 považovala spoločnosť Bodetex zmluvu za ukončenú a dopisem z marca roku 1988 formálne oznámila Leathertexu svoju výpoveď a požadovala nezaplatenú províziu a odškodnenie za výpoveď. Leathertex na tento dopis neodpovedala a Bodetex tak v októbri roku 1988 podala žalobu na súde v Belgicku. Základom žaloby boli dve samostatné a rovnocenné povinnosti. Jednak to bola povinnosť poskytnúť rozumnú výpovednú lehotu pri ukončení zmluvy o obchodnom zastúpení a pri jej porušení zaplatiť odškodné a ďalej povinnosť zaplatiť províziu. Tieto povinnosti mali svoje miesta plnenia v rôznych štátoch.

fóra, zastaví konanie, pretože pre rozhodnutie v danej veci nie je jeho právomoc daná.¹

V prípade, že je miestom plnenia miesto dodania, rozumieme tým také miesto, kde má predávajúci pripraviť tovar pre kupujúceho alebo kam má tovar dopraviť. Strany si miesto dodania môžu dohodnúť v zmluve, a to buď výslovne alebo odkazom na obyčaje alebo obchodné termíny typu INCOTERMS. V opačnom prípade môžu byť využité mnohostranné medzinárodné dohovory, ktorými je väčšina členských štátov viazaná.

V prípade kúpnych zmlúv pripadá v úvahu hlavne Dohovor OSN o zmluvách o medzinárodnej kúpe tovaru. Tá obsahuje úpravu miesta dodania v čl. 31 a 32 Nariadenia Brusel I. V ostatných prípadoch bude interpretácia miesta dodania alebo poskytnutie ovplyvnené vnútroštátnymi normami.²

Fikcia miesta plnenia sa vzťahuje len na kúpne zmluvy a zmluvy o poskytovaní služieb. U ostatných zmlúv, kde zostáva miesto plnenia bližšie nešpecifikované, sa použije čl. 5 ods. 1 písm. a) Nariadenia Brusel I. Judikatúru vychádzajúcu z kolízneho práva a nájdeme ju v rozsudku *C - 12/76 Tessili*. Toto tzv. „pravidlo Tessili“ je založené na *lex causae* (práve rozhodnom pre zmluvu) a je doplnená tzv. „pravidlom De Bloos“. „Pravidlo De Bloos“ vyplýva z článku 5 ods. 1 písm. c) Nariadenia Brusel I, podľa ktorého pri určení miesta plnenia sa vychádza z konkrétneho sporného záväzku. Žaloba na náhradu škody, ktorá vznikla porušením zmluvnej povinnosti francúzskeho dodávateľa voči obchodníkovi so sídlom v Belgicku je žalobou zo zmluvy a právoplatný súd, v ktorého obvode mala byť splnená zmluvná povinnosť, a v dôsledku ktorej porušenia vznikla žalobcovi škoda. (viz. rozsudok ESD *C - 14/76 De Bloos*) Pravidlá o právomoci boli vykladané takým spôsobom, aby umožnili bežne informovanému žalovanému rozumne predvídať, pred ktorým súdom bude žalovaný (*C - 440/97 Groupe Concorde*).

¹ Rozehnalová N., Týč V.: Evropský justičný prostor, MU Brno 2003, s. 205.

² Rozehnalová, N.: Právo medzinárodného obchodu, Masarykova univerzita, Brno, 2004, s. 227 – 228.

Ďalšou spornou otázkou je, ktoré miesto plnenia pri vzájomnom plnení povinností, je rozhodné. Podľa rozsudku *C- 266/85 Shenavai v. Kreischer* je rozhodujúce plnenie zo zmluvy, ktoré je pre ňu charakteristické. V danom prípade má tak prednosť dodanie stavebného plánu architekta pred zaplatením honoráru. Vedľajšie povinnosti tak sledujú povinnosť hlavnú.

Zvláštnym prípadom je miesto plnenia v prípade predaja tovaru, ktorým by bolo miesto dodania tovaru, lenže týchto miest by bolo viac. V takomto prípade bude právoplatný súd určený podľa miesta hlavného dodania, ktoré musí byť stanovené podľa ekonomických kritérií (*C - 386/05 Color Drack*).

2.3.3. Ďalšie kritériá osobitnej právomoci podľa čl. 5 Nariadenia

a) Druhým kritériom čl. 5 je „výživné“. Pre určenie právomoci týkajúcej sa výživného môže tak byť určujúci i domicil oprávnenej osoby, alebo jej obvyklý pobyt. Pokiaľ je vec týkajúca sa výživného vecou vedľajšou v konaní o právnom stave, na súde, ktorý má podľa právneho poriadku svojho štátu právomoc vo veci konať, ak sa táto právomoc nezakladá výlučne na štátnom občianstve. Má tak byť zohľadnené slabšie sociálne postavenie oprávnenej osoby voči povinnému. V tejto veci sa Nariadenie Brusel I výnimočne zameriava na otázky spadajúce do rodinného práva, ktoré sú inak z oblasti jeho pôsobnosti vylúčené.

Podľa Schlosserovej správy Bruselský dohovor dopadá na všetky prípady, kedy je možné rozhodnutie označiť za rozhodnutie týkajúce sa výživného. Plnenie podľa Krophollera nemusí byť dokonca nutne periodické. Rovnako ako v prípade písmena a) i pojem výživné nevyhnutné vykladať autonómne (*C - 120/79 De Cavel II*).

Nariadenie EP a Rady (ES) č. 4/2009, o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacích povinností (tzv. nariadenie o výživnom), ktoré bolo prijaté na začiatku roku 2009 Nariadenie Brusel I v oblasti výživného nahrádza, a to ako v úprave právomoci, tak i uznávaní a výkone súdnych rozhodnutí.

b) Kritérium miesta skutočnosti, ku ktorej prišlo alebo by mohlo prísť, ktorá zakladá nárok na náhradu škody podľa čl. 5 ods. 3 Nariadenia Brusel I zahrňuje nielen protiprávne jednanie, ale i vznik škody. Zahrňuje aj škody spôsobené leteckou dopravou, či rôznymi nebezpečnými zariadeniami.

Výklad pojmu deliktnej a kvasideliktnej musí byť riešený autonómne a to vzhľadom na to, že ustanovenia nepredstavujú žiadny odkaz na právny poriadok členských štátov. Pre jednotlivé členské štáty a osoby by mali platiť jednotné pravidlá a povinnosti. Pojem deliktnej a kvasideliktnej zodpovednosti je tak treba vykladať v duchu systému a cieľov Nariadenia Brusel I. ESD v rozhodnutiach uvádza, že právomoc podľa tohto ustanovenia je daná pre žaloby, ktoré sa týkajú zodpovednosti žalovaného, a u ktorých nejde o vec zmluvnú, ktorá by spadala pod čl. 5 ods. 1 (zrov. *C-189/87 Kalfelis*, *C - 261/90 Reichert*, *C – 96/00 Gabriel*, *C – 334/00 Tacconi*, *C – 27/02 Engler*). Jedná sa teda o porušenie právneho predpisu.

Aby teda mohol byť nárok podradený pod čl. 5 ods. 3, musí spĺňať tri podmienky. Jeho predmetom je založiť zodpovednosť za škodu. A táto škoda je výsledkom protiprávneho jednania, ktoré nesúvisí so zmluvou v zmysle čl. 5 ods. 1. Sporné prípady, ktorými sú práve tie, kde prišlo kumulatívne ako k porušeniu zmluvy, tak k porušeniu právneho predpisu, sú napr. u spotrebiteľských zmlúv riešené špeciálnou úpravou. „Nezmluvná“ povaha nároku je totiž podstatným predpokladom a v niektorých prípadoch je problémom vymedzenie hranice medzi zmluvou a deliktom. Toto rozdelenie je vo vnútroštátnom práve zvyčajne bez problémov, ale v rámci Nariadenia môže spôsobovať problémy, pretože tu existujú rozdiely medzi národnými právnymi úpravami.¹

Podmienka protiprávneho jednania bude splnená, ak sa žalovaný na protiprávnom jednaní aktívne podieľal. K danej podmienke sa vyjadril ESD v rozhodnutí *C-261/90 Mario Reichert, Hans-Heinz Reichert and Ingeborg*

¹ Kaye, P.: Law of the European Judgements Convention, Volume II., Barry Rose Law Publishers Ltd., London 1999, s. 1267 – 1268.

*Kockler v Dresdner Bank AG.*¹ Žaloba, ktorou sa veriteľ domáha toho, aby dispozícia dlžníka s vecnými právami k nehnuteľnosti bola voči nemu neúčinná, nie je vecou týkajúcou sa deliktnej či kvasideliktnej zodpovednosti v zmysle čl. 5. ods. 3 Nariadenia Brusel I. Účelom takejto žaloby je prehlásenie neúčinnosti dispozície, ktorú dlžník učinil a takáto žaloba by mohla smerovať nielen proti dlžníkovi, ale tiež voči tretej strane, ktorá by mohla byť oprávnenou z danej dispozície a ktorá sa nedopustila protiprávneho konanie.

Pokiaľ nedošlo k dobrovoľnému prevzatiu záväzkov jednej strany voči druhej behom jednania o uzavretí zmluvy a boli porušené normy obsahujúce povinnosť jednať v dobrej viere je vecou týkajúcou sa deliktnej či kvasideliktnej zodpovednosti i žaloba založená na predzmluvnej zodpovednosti žalovaného. Bližšie sa k danej veci vyjadril ESD v rozhodnutí *C – 334/2000 Tacconi*.

Kritériom pre určenie právomoci súdu je miesto škodnej udalosti. Škodná udalosť zahrňuje ako už bolo uvedené protiprávne konanie a vznik škody. Pri výklade miesta škodnej udalosti sú zaujímavé distančné delikty, pri ktorých sa miesto plnenia nezhoduje s miestom následku, teda miestom kde škoda vznikla.² Podľa ESD sa môže poškodený rozhodnúť, či bude žalovať podľa miesta jednania, alebo podľa miesta následku. Jedná sa tak o kumuláciu kritérií. Príkladom pre toto jednanie je veľmi aktuálne znečisťovanie životného prostredia. Môže sa jednať i o porušenie autorských práv, či iných príbuzných práv pri rozhlasovom a televíznom vysielaní. Žalobca teda môže podľa vlastného výberu žalovať na súde niektorého z týchto štátov.

Rozhodnutie ESD vo veci *C-189/08, Zuid-Chemie BV V Filippo's Mineralenfabriek NV/SA*, zaoberajúce sa otázkou, či má byť čl. 5 ods. 3

¹ Pán a pani Reichertovci s domicilom v Nemecku vlastnili nehnuteľný majetok vo Francúzsku. Tento darovali svojmu synovi. Tento dar bol zpochybný Dresdner Bank, ktorá bola veriteľom manželov Reichertových. Banka podala u francúzskeho súdu tzv. *action paulienne*, ktorou sa domáhala prehlásenia neúčinnosti darovacej zmluvy. Vo svojom prvom rozhodnutí ESD rozhodol, že daná žaloba nespadá pod čl. 16 ods. 1 Bruselského Dhovoru (čl. 22 ods. 1 Nariadenia Brusel I). Francúzsky súd sa tak znovu obrátil na ESD, či je možné danú žalobu považovať za vec týkajúcu sa protiprávneho jednania.

² Pozri Hay P.: Prüfe dein Wissen: Internationales Privatrecht, Verlag C.H.Beck, München 2007, s. 208.

Nariadenia Brusel I vykladaný v tom zmysle, že výraz „miesto, kde došlo k škodnej udalosti“ je miesto dodania vadného výrobku kupujúcemu, alebo či odkazuje na miesto, kde vznikla pôvodná škoda v dôsledku bežného použitia výrobku pre účely, pre ktoré bol určený sa priklonilo k miestu bežného použitia výrobku k účelom, pre ktorý bol vyrobený. Ustanovenie čl. 5 ods. 3 sa týka nielen miesta príčinnej udalosti, ale tiež miesta, kde škoda vznikla. Voľba len miesta príčinnej udalosti by v značnom množstve prípadov viedla k zámene medzi právomocami stanovenými článkami 2 a 5 ods. 3 Nariadenia Brusel I, takže by toto posledné uvedené ustanovenie stratilo v tomto rozsahu svoj užitočný účinok.

Problematickou je i samotná existencia škody a jej rozsah. Pre účely čl. 5 ods. 3 Nariadenia Brusel I použije súd členského štátu rozhodné právo určené na základe kolíznych noriem štátu fóra. Samotná škoda obsahuje pre účely čl. 5 ods. 3 finančnú stratu, fyzickú újmu či škodu a morálnu újmu. Musí samozrejme vždy existovať priama príčinná súvislosť medzi protiprávnym konaním a škodou, ktorá vznikla (*C - 21/76 Handelswekerij G.J. Bier BV v Mines de potasse d'Alsace SA*).

Čo sa týka náhrady škody nepriamej, ktorá vznikla ako dôsledok škody priamej, spôsobenej inému subjektu, nie je možné vykladať Nariadenie Brusel I extenzívne. Nie je tu príčinná súvislosť medzi protiprávnym jednaním a vznikom škodnej udalosti, preto miesto jej vzniku nie je možné pokladať za „miesto kde došlo k škodnej udalosti“ v zmysle ustanovení Nariadenia. Právomoc podľa čl. 5 je založená na blízkom vzťahu medzi súdom a sporom. Túto blízkosť bezpochyby vykazuje miesto vzniku priamej škody, miesto domicilu nepriameho poškodeného vo väčšine prípadov nie. Prípacom keď priamy a nepriamy poškodený sú odlišné osoby a následná škoda má finančnú povahu, sa ESD zaoberal v rozhodnutí *C-220/88 – Dumez France SA and Tracoba SARL v Hessische Landesbank and others*. Praktickým problémom zostáva, ako definovať a vymedziť pojem nepriamej

škody, tzn. kedy sú bezprostredné následky protiprávneho konania nahradené následnými.¹

Účel právnej istoty sleduje i ďalšie rozhodnutie ESD *C-168/02 Rudolf Kronhofer v Marianne Maier, Christian Möller, Wirich Hofius, Zeki Karan*, v ktorom sa judikatúra vyjadrila v neprospech extenzívneho výkladu pojmu škodná udalosť. Podľa tohto rozhodnutia tak pojem miesto škodnej udalosti nie je možné vykladať tak široko, aby zahrňoval miesto, kde sa prejavili negatívne dôsledky udalosti, ktorá už spôsobila škodu inde. Miesto škodnej udalosti v zmysle čl. 5 ods. 3 nezahrňuje miesto, kde má žalobca domicil alebo kde je sústredený jeho majetok, i keď tu žalobca utrpel finančnú újmu v dôsledku straty časti svojho imania, ku ktorej došlo v inom členskom štáte.

Iným komplikovaným prípadom je škoda, ktorá vznikla jednej osobe, ale je rozdelená vo viacerých lokalitách. Podľa čl. 5 ods. 3 je miestom škodnej udalosti každé miesto, kde sa časť takejto škody prejavila. Medzi takéto prípady patrí i porušenie osobnostných práv. V prípade újmy na cti, alebo povesti je miestom kde vznikla škoda miesto, kde konanie vyvolalo negatívne dôsledky. Je to každé miesto, kde boli noviny alebo časopisy distribuované, ak bol poškodený na danom mieste známy.

Ustanovenia určenia právomoci u deliktnej a kvasideliktnej zodpovednosti Nariadenia Brusel I nevyžadujú, aby skutočne došlo k vzniku škody. Čl. 5 ods. 3 sa aplikuje i na žaloby, ktorých cieľom je zabrániť vzniku škody (*C-167/00 Verein für Konsumenteninformation v Karl Heinz Henke*)¹. Súdy v mieste škodnej udalosti sú zvyčajne najvhodnejšie k rozhodnutiu prípadu. Neplatí to len v prípade náhrady škody, ale i preventívnych žalôb. Nie je tak možné pripustiť takú interpretáciu ustanovení Nariadenia Brusel I, podľa ktorej by aplikácia čl. 5 ods. 3 závisela na vzniku škody. Bolo by tiež nemožné vyžadovať, aby žaloba, ktorej hlavným cieľom má byť zabrániť vzniku škody, mohla byť podaná až potom, čo táto škoda vznikne.

¹ Kaye, P.: Law of the European Judgements Convention, Volume II., Barry Rose Law Publishers Ltd, London, 1999, str. 1397.

Z českej judikatúry je významným rozhodnutím, rozhodnutie Krajského súdu v Prahe sp. zn. 29 Co 124/2005, podľa ktorého je právoplatným vo veci rozhodnúť český súd i keď žalovaný je občanom Slovenskej republiky s bydlisko v Írsku. Miesto plnenia obchodne - záväzkového právneho vzťahu bolo totiž v Českej republike a na území Českej republiky došlo zároveň i protiprávnemu jednaniu a škodnej udalosti v zmysle čl. 5 ods. 3 Nariadenia Brusel I.

c) Čl. 5 ods. 4 Nariadenia Brusel I súvisí s tretím bodom rozoberaného článku tým, že sa rovnako jedná o nároky na náhradu škody. Tu však súd rozhoduje o delikte na základe verejnoprávnej žaloby, spravidla v trestnoprávnom konaní. Nároky na náhradu škody alebo na navrátenie veci do pôvodného stavu môžu byť uplatnené v občianskoprávnom konaní, za podmienky, že to *lex fori* pripúšťa. Právomoc je tak daná bez ohľadu na domicil žalovaného.¹ Znamená to teda, že žalobu na náhradu škody je možné podať na súde, kde bola podaná obžaloba, pokiaľ je tento súd oprávnený rozhodovať v občianskoprávnych veciach.

e) Vo veciach sporov týkajúcich sa činnosti pobočky, zastúpenia alebo inej organizačnej zložky môže byť právomoc určená i podľa bydliska pobočky, zastúpenia alebo organizačnej zložky (pobočky). Pobočka v danom prípade nie je právnickou osobou a je podriadená ústrediu, ktoré túto právnu subjektivitu má a má i svoje sídlo. Pod pobočky v zmysle čl. 5 ods. 5 Nariadenia Brusel I zaraďujeme útvary trvalej povahy, ktoré sú schopné viesť jednanie s tretími osobami. Musí sa jednať o spory týkajúce sa správy pobočky, ktoré musia vyplývať z úkonov vykonaných menom materskej spoločnosti a ktoré majú byť uskutočnené v štáte sídla pobočky. ESD však svojou judikatúrou rozšíril dosah i na povinnosti splnené mimo štátu sídla v prípade *Lloyd'Register of Shipping*. Pre tento výklad vyznieva samotný text Nariadenia Brusel I. Predpis by totiž nemal žiaden praktický význam, keby sa týkal len záväzkov, ktoré by boli splnené v štáte pobočky, pretože

¹ Rozehnalová N., Týč V.: Evropský justičný prostor, MU Brno 2003, s. 209.

v tomto prípade, by sa žaloba mohla oprieť už o čl. 5 ods. 1.¹ Pojem „pobočka“ je potrebné vykladať autonómne, pričom žaloba sa musí vzťahovať na samotnú pobočku (zrov. *C – 33/78 Somafer*).

f) Osobu s bydliskom na území EU, ktorá je v postavení zriaďovateľa, správcu alebo oprávneného z poručníckeho fondu vytvoreného zo zákona alebo na základe písomnej listiny alebo vytvoreného ústne a potvrdeného písomne je možné žalovať na súdoch členského štátu, v ktorom má bydlisko poručnícky fond. Osoby s bydliskom na území niektorého z členských štátov je možno žalovať v sporoch týkajúcich sa zaplata odmeny požadovanej za záchranu nákladu alebo prepravného na súde, z úradnej moci ktorého tento náklad alebo prepravné boli buď zaistené na účely zabezpečenia takejto platby alebo mohli byť zaistené. Ale bola zložená kaucia alebo iná zábezpeka. Toto sa však uplatní len prípade, že žalobca tvrdí, že žalovaný má práva k tomuto nákladu alebo prepravnému alebo takéto práva mal v čase záchrany.

2.4. Osobitná právomoc podľa vecnej súvislosti

Iným druhom zvláštnej alebo alternatívnej právomoci, je jej určenie na základe vecnej súvislosti podľa čl. 6 Nariadenia Brusel I. Zmyslom tejto úpravy je sústrediť, pokiaľ je to možné, dve alebo viac konaní, ktoré spolu úzko súvisia, k jednému sudcovi a do jedného konania. Týmto je možné zabrániť dvojitému posúdeniu veci v dvoch rôznych štátoch a posilniť tak jednotu rozhodovania a zároveň naplňovať požiadavok hospodárnosti.

Článok 6 obsahuje tieto kritériá pre určenie právomoci:

- domicil niektorého zo žalovaných, ak sú žalované viaceré osoby spoločne;
- súd, kam bola podaná pôvodná žaloba, ak sa jedná o intervenčnú alebo zaistovaciu žalobu alebo vzájomnú žalobu;

¹ Pozri Hay P.: *Prüfe dein Wissen: Internationales Privatrecht*, Verlag C.H.Beck, München 2007, s. 30,31.

- miesto polohy nehnuteľnosti, ak sa jedná o vec týkajúcu sa zmluvy a žaloba môže byť spojená so žalobou týkajúcou sa vecných práv k nehnuteľnostiam.

Podľa rozsudku ESD C – 189/87 *Kalfelis*, medzi rôznymi žalobami toho istého žalobcu voči rôznym žalovaným musí existovať spojenie takého charakteru, že je vhodné rozhodnúť o takýchto veciach spoločne, tak, aby sa zamädzilo nebezpečeniu nezlučiteľných rozsudkov na základe separátnych konaní. Žaloby, ktoré majú určitú vecnú súvislosť by teda mali byť prejednávané rovnakým súdom. Hovoríme o tzv. *forum connexitatis*.

a) Pokiaľ sú nároky navzájom natoľko súvisiace, že je vhodnejšie o nich konať a rozhodnúť spoločne, je možné dovoliť sa právomoci v štáte, v ktorom má domicil ktorýkoľvek zo žalovaných. Jedná sa o žaloby, ktoré ponúkajú spoločné rozhodnutie a koncentrujú tak konanie k jednému súdu. Definícia pre vecnú súvislosť obsiahnutá v Nariadení je však dodnes nejasná a jej určenie musí byť ponechané na jednotlivé prípady.¹

Judikatura ohľadne vecí súvisiacich a čl. 6 sa vyvíjala postupne. Túto skutočnosť zistíme poukázaním na dve významné rozhodnutia ESD. V oboch prípadoch sa jedná o rozdiel medzi žalobou vznesenou proti jednému žalovanému, ktorej základom je zmluva, a žalobou proti druhému žalovanému, ktorej základom je deliktná zodpovednosť. V prvom staršom prípade C- 51/97 *Réunion européenne* sa jednalo o náhradu škody a ESD vyjadril názor, že spoločenstvo žalovaných v tomto prípade nie je možné, pretože nie je daný vzťah súvislosti. V druhom novšom prípade (C-539/03 – *Roche Nederland BV and others v Frederick Primus a Milton Goldenberg*) však súd pozmenil postoj a vyjadril sa v zmysle, že pokiaľ žaloby podané proti viacerým žalovaným majú rôzne právne základy, nie je to prekážkou pre použitie ustanovenia čl. 6 ods. 1 Nariadenia Brusel I. Žaloby však musia mať súvislosť pri svojom podaní a pokiaľ je účelné ich vyšetriť a rozhodnúť o nich spoločne, aby sa zabránilo možnosti dôjsť v oddelených konaniach k protichodným súdnym rozhodnutiam. Musí tomu tak byť bez toho, že by

¹ Hay P.: Prüfe dein Wissen: Internationales Privatrecht, Verlag C.H.Beck, München 2007, s. 33.

bolo nevyhnutné zvlášť zistiť, že žaloby neboli podané s jediným cieľom odňať niektorého zo žalovaných súdom členského štátu, kde má bydlisko alebo sídlo. Za tohto predpokladu je spoločenstvo žalovaných prípustné.¹ Je na národnom súde, aby v každom prípade posúdil, či je táto podmienka splnená.

ESD sa zaoberal aj interpretáciou čl. 28 ods. 3 Nariadenia Brusel I, ktorý s čl. 6 úzko súvisí.² Toto ustanovenie musí byť vykladané autonómne. Rozhodnutia, ktoré si navzájom odporujú nie sú len tie, ktoré majú vzájomne sa vylučujúce právne následky a je nemožné ich spoločne vykonať. ESD v tejto veci zvolil extenzívny výklad a čl. 28 ods. 3 podľa jeho interpretácie pokrýva všetky prípady, kde je riziko kolidujúcich rozhodnutí, i keď tieto môžu byť oddelene vykonávané a ich právne následky sa vzájomne nevylučujú. Vzhľadom k vzťahu medzi článkami 28 ods. 3 a 6 ods. 1, ktorý je zrejmý už z rozhodnutia ESD vo veci *Kalfelis*, je možné konštatovať, že spojenie medzi nárokmi pre účely čl. 6 ods. 1 je založené púhou existenciou spoločných skutkových a právnych otázok, ktoré predstavujú riziko vydania kolidujúcich rozhodnutí.³

Podľa rozhodnutia ESD vo veci *C-98/06 Freeport plc v Olle Arnoldsson*, je čl. 6 ods. 1 potrebné vykladať v tom zmysle, že skutočnosť, že žaloby podané proti viacerým žalovaným majú rôzne právne základy, nie je prekážkou uplatnenia tohto ustanovenia. Zatiaľ čo zo znenia tohto ustanovenia nevyplýva, že totožnosť právnych základov žalôb podaných proti rôznym žalovaným predstavuje jednu z podmienok stanovených na jeho uplatnenie, treba naopak preskúmať, či existuje medzi rôznymi žalobami podanými tým istým žalobcom proti rôznym žalovaným taká spojitosť, že je tu záujem konať a rozhodovať o nich spoločne, a tak predísť možnosti nezlučiteľných rozsudkov vydaných v samostatných konaniach. V tejto

¹ Pozri Pauknerová M.: *Evropské mezinárodní právo soukromé*, C.H.Beck, Praha 2008, s. 144.

² Rozhodnutí ESD č. C-406/92 – *Tatry v Maciej Rataj*, ze dne 6.12.1994.

³ Kaye, P.: *Law of the European Judgements Convention*, Volume III., Barry Rose Law Publishers Ltd, London 1999, s. 1586.

súvislosti na to, aby sa rozhodnutia mohli považovať za navzájom si odporujúce, nestačí, že je rozdielny výsledok sporu.

Čl. 6 ods. 1 Nariadenia Brusel I sa použije len v prípade, ak je konanie zahájené pred súdom miesta, kde má jeden zo žalovaných domicil. Žalovaný s domicilom na území členského štátu nemôže byť žalovaný pred súdom iného členského štátu, ktorý prejednáva žalobu proti druhému žalovanému, ktorý však nemá domicil v členskom štáte.

Čl. 6 ods. 1 je možné použiť i za situácie, kedy je žaloba už v okamžiku svojho podania považovaná za neprípustnú proti žalovanému s domicilom v členskom štáte súdu podľa vnútroštátneho práva. Tento záver vyplýva z rozhodnutia ESD C-103/05 – *Reisch Montage AG v Kiesel Baumaschinen Handels GmbH*.¹ Čl. 6 ods. 1 neobsahuje žiadny výslovný odkaz na použitie vnútroštátnych pravidiel, ani podmienku, podľa ktorej by žaloba podaná proti viacerým žalovaným musela byť v okamžiku podania vo vzťahu ku každému z nich prípustná podľa národného práva. Čl. 6 ods. 1 nie je možné vykladať tak, aby jeho účinok závisel na účinku vnútroštátnych pravidiel.

b) Osobu s bydliskom na území členského štátu je možné žalovať i ako tretiu osobu v konaní o záruke alebo ručení alebo v inom konaní súvisiacom s treťou osobou na súde, na ktorom sa vedie hlavné konanie, ak sa toto nezačalo výlučne s úmyslom vyňať ju z právomoci súdu, ktorý by inak mal právomoc rozhodnúť. Táto právomoc založená v súvislosti s intervenčnými a zaisťovacími žalobami. Konanie proti tretej osobe je možné všeobecne charakterizovať ako situáciu, kedy do prebiehajúceho konania vstupuje tretia strana. Ich zmyslom je obvykle chrániť záujmy tretej strany alebo niektoré zo strán konania. Žaloba o záruku či intervenčná žaloba sa vzťahujú na prípady, kedy žalovaný podáva žalobu proti tretej strane za účelom zbavenia sa

¹ Lichtenštajnská spoločnosť Reisch Montage podala u rakúskeho súdu žalobu na zaplatenie čiastky 8689€ proti páňovi Gisingerovi s domicilom v Rakúsku a proti spoločnosti Kiesel s domicilom v Nemecku, ktorá bola ručiteľom páňa Gisingera. Rakúsky súd zamietol žalobu proti páňovi Gisingerovi na základe čl. 6 ods. 1 rakúskeho zákona o konkurze, pretože ku dňu podania žaloby voči nemu prebiehalo úpadkové konanie. Spoločnosť Kiesel preto spochybnila právomoc rakúskeho súdu podľa čl. 6 ods. 1 Nariadenia Brusel I. Súď prvého stupňa námietke vyhovel a odmietol žalobu z dôvodu medzinárodnej neprávomoci. Odvolací súď toto rozhodnutie zrušil. Oberster Gerichtshof sa obrátil na ESD.

zodpovednosti za následky žaloby. Z rozhodnutí *ESD C-77/04 - Groupement d'intéret économique (GIE) Réunion européenne and others v Zurich Espana and Société pyrénéenne de transit d'automobiles (Soptrans)* vyplýva, že strana v konaní, ktorá sa domnieva, že v prípade neúspechu má právo regresu voči tretej strane na základe garancie či záruky, bude mať záujem na tom, aby tretia strana vstúpila do konania.

Medzi pôvodným konaním a konaním proti tretej osobe tak musí existovať také spojenie, ktoré dostatočne podporí záver, že konanie proti tretej strane nesleduje len odňatie žalovaného súdu, ktorý by inak bol príslušný. Overenie existencie takého vzťahu je vecou národného súdu.

Pre rozhodnutie, či je žaloba prípustná, musí súd aplikovať svoje procesné normy. Použitie procesných noriem štátu fóra však nesmie oslabiť efektívnosť Nariadenia Brusel I. Národný súd nesmie použiť také podmienky prípustnosti dané národným právom, ktoré by viedli k obmedzeniu aplikácie pravidiel pre určenie právomoci.

c) Odsek 2 čl. 6 hovorí o právomoci založenej pri vzájomnom nároku vyplývajúcom z tej istej zmluvy alebo skutočnosti ako pôvodný nárok, ktorá sleduje konanie na súde, ktorý vedie konanie o pôvodnom nároku. Vzájomná žaloba je jedným zo spôsobov, ako sa žalovaný môže brániť proti nároku žalobcu. Žalovaný tak môže u toho istého súdu uplatniť svoj nárok proti žalobcovi, bez toho aby sa musel domáhať ochrany svojho subjektívneho práva u súdu v inom konaní. Vzájomnou žalobou sa obvykle stáva žalobca žalovaným. Vzájomná žaloba sa môže týkať práva akéhokoľvek druhu a jej cieľom je vydanie oddeleného rozhodnutia proti žalobcovi, teda nie len zamietnutie alebo obmedzenie jeho nároku. Vzájomnou žalobou je možné uplatniť i nároky, ktoré nie sú započítateľné. V prvom prípade hovoríme o kompenzačnej námietke. Jej cieľom je obmedzenie alebo zamietnutie žalobcovho nároku.

Čl. 6 ods. 3 Nariadenia Brusel I sa nepochybne vzťahuje na vzájomnú žalobu. Nevzťahuje sa však na kompenzačnú námietku. To vyplýva z rozhodnutia *ESD C-341/93 – Danvaern Production A/S v Schuhfabriken*

*Otterbeck GmbH & Co.*¹ Kompenzačná námietka je súčasťou konania zahájeného žalobcom. Podmienky, za ktorých môže byť uplatnená, sa riadia len národným právom. Čl. 6 ods. 3 sa vzťahuje len na také nároky žalovaného, ktorých cieľom je vydanie oddeleného rozsudku. Nevzťahuje sa na situácie, kedy žalovaný ako púhu obranu vznáša nároky, ktoré má voči žalobcovi.

d) Štvrtou a poslednou možnosťou zvláštnej právomoci vo veciach súvisiacich so zmluvou, ak žalobu možno spojiť so žalobou proti tomu istému žalovanému vo veciach vecných práv k nehnuteľnosti, je možnosť viesť konanie na súde členského štátu, na území ktorého sa nachádza nehnuteľnosť. Jedná sa o spory zo zmluvy, kedy by mohla byť žaloba spojená so žalobou o vecné právo proti tomu istému žalovanému. Rozhodujúce je teda miesto polohy nehnuteľnosti. Medzi nárokmi musí existovať rovnaký vzťah, ktorý je podmienkou aplikácie čl. 6 ods. 1. I keď existuje také spojenie, národný súd nemusí povoliť spojenie žalôb. Pre posúdenie prípustnosti spojenia žalôb sa použijú procesné normy štátu fóra.

Pre aplikáciu čl. 6 ods. 4 musia byť splnené teda isté podmienky. Musí sa jednať o vec, ktorá sa týka zmluvy alebo nároku zo zmluvy. ESD pritom prisúdil tomuto pojmu jednotný význam. Ďalej tu musí byť žaloba týkajúca sa vecných práv k nehnuteľnosti. Na rozdiel od čl. 22 ods. 1 Nariadenia Brusel I, ktorý sa vzťahuje ako na vecné práva, tak i na nájom nehnuteľnosti, sa čl. 6 ods. 4 obmedzuje len na vecné práva. I v prípade pojmu vecného práva ESD zdôrazňuje autonómny výklad, ale pripúšťa, že zviazanosť s miestom polohy veci a tým i vplyv národného práva je tu výraznejší než je tomu inde. Pojem žaloba týkajúca sa vecných práv zahrňuje žaloby týkajúce sa existencie veci, vlastníctva, držby či trvania iných vecných práv, ktorých

¹ Nemecká spoločnosť vyrábajúca topánky uzavrela zmluvu s dánskou spoločnosťou Danvaern, podľa ktorej bola dánska spoločnosť výhradným zástupcom pre predaj topánok vyrábaných spoločnosťou Otterbeck v Dánsku. Spoločnosť Otterbeck následne vypovedala zmluvu s okamžitou účinnosťou na základe toho, že dánska spoločnosť jednala v zlej viere, keď prepustila niektorých zamestnancov. Otterbeck neskôr podala žalobu na dánskom súde a požadovala zaplatenie čiastky 223 173 DKR za topánky doručené v januári a februári 1990. Žalovaný pripustil, že uvedú sumu skutočne dlhuje, ale tvrdil, že má voči žalobcovi vlastné nároky, vrátane nároku na náhradu škody spôsobenej vadným ukončením zmluvy. Žalovaný požadoval zamietnutie nároku žalobcu a vydanie rozsudku, ktorý by žalobcovi uložil zaplatiť čiastku 737 018 DKR.

zmyslom je zaistiť nositeľovi ochranu.¹ Obe žaloby uvedené v čl. 6 ods. 4 musia smerovať proti tomu istému žalovanému. A konečne poslednou podmienkou je, že tieto žaloby môžu byť spojené. Termín môžu neznamenať, že súd môže rozhodnúť o svojej právomoci. Tam, kde žaloby môžu byť spojené, súd má právomoc podľa čl. 6 ods. 4.²

2.5. Osobitná úprava právomoci v špecifických prípadoch

Nariadenie Brusel I nadväzuje na Bruselský dohovor a rovnako rešpektuje zvláštnu úpravu slabšieho subjektu v prípadoch, kedy by mohlo prísť k zneužitiu ich slabšieho postavenia druhou stranou príslušného vzťahu. Slabšie postavenie vyplýva z obtiažnosti orientovať sa v odborných aspektoch. Pre tieto prípady je napríklad typické uzatváranie zmluvy pomocou formulárov, ktoré majú spravidla povahu adhézných zmlúv.³ Nariadenie Brusel I úpravu právomoci v špeciálnych prípadoch rozširuje (oproti predchádzajúcej) o úpravu právomoci vo veciach individuálnych pracovných zmlúv. Je to z dôvodu predošlej nerovnováhy medzi úpravou v kolíznej oblasti, obsahujúcej zvláštne ustanovenia ochraňujúce pracovníka, a úpravou v oblasti procesnej, kde neexistovala komplexná úprava. Táto špecifická úprava tak doplnila ustanovenia týkajúce sa určenia právomoci vo veciach poisťovacích a vo veciach spotrebiteľských zmlúv.

Pokiaľ má teda osoba uplatňujúca poisťné plnenie, spotrebiteľ, alebo zamestnanec bydlisko na území členského štátu, nesmie byť žalovaná v inom členskom štáte než v tom, kde má bydlisko. Za určitých podmienok ustanovenia čl. 8 až 21 Nariadenia Brusel I umožňujú slabšej strane žalovať zmluvného partnera v členskom štáte žalobcu.

Táto zvláštna úprava v špecifických prípadoch sa použije len v prípadoch, kedy má žalovaný bydlisko v členskom štáte. Výnimkou je však

¹ Rozhodnutie ESD č. 115/88 – Reichert v Dresdner Bank.

² Kaye, P.: Law of the European Judgements Convention, Volume III., Barry Rose Law Publishers Ltd., London, 1999, str. 1621 – 1628.

³ Pozri Knappová M., Švestka J. a kol., Občanské právo hmotné I, ASPI, Praha 2002.

pobočka, zastúpenie, alebo iná prevádzkáreň žalovaného, ktoré k založeniu právomoci postačujú.

Ustanovenia oddielu 3 až 5 Nariadenia Brusel I o právomoci sú obligatórne. Platí to však len pre prípady, kedy je slabšia strana v pozícii žalovaného.

2.5.1. Poistné zmluvy

a) Články 8 až 14 Nariadenia Brusel I obsahujú ustanovenia o právomoci v poisťovacích veciach, pričom ustanovenia čl. 4 a čl. 5 ods. 5 dotknuté nie sú. Podľa zásad čl. 1 sú z úpravy vylúčené poisťovacie zmluvy, ktoré vznikli verejnoprávne a tie, ktoré spadajú do oboru sociálneho zabezpečenia. Jedná sa teda o úpravu súkromnoprávneho poistenia individuálneho alebo skupinového, a to napr. poistenie zdravia, života, nehôd, zodpovednosti a pod. Nie je rozhodujúce, či sa jedná o situáciu, kedy sa strana dobrovoľne a sama rozhodne poistenie uzavrieť, alebo situáciu, kedy zákon stanoví povinnosť uzavrieť zmluvu - typicky povinné ručenie v oblasti dopravy.¹ Z jej pôsobnosti sú však vylúčené spory medzi zaistovateľom a zaisteným, čo potvrdzuje i rozhodnutie ESD C- 412/98 vo veci *Group Josi*.

Čl. 9 a 10 sa týkajú žalôb proti poisťiteľovi. Poisťiteľ, ktorý má bydlisko v niektorom z členských štátov môže byť žalovaný u súdu členského štátu, v ktorom má bydlisko/sídlo. Takýto poisťiteľ môže byť žalovaný i v mieste bydliska žalobcu, ak ten má bydlisko v členskom štáte a jedná sa o poistníka, poisteného alebo oprávneného z poistenia. Ak sa jedná o spolupoisťiteľa, tak bude žalovaný u súdu členského štátu, u ktorého bol žalovaný hlavný poisťiteľ. Pokiaľ poisťiteľ nemá bydlisko v členskom štáte, ale má pobočku, zastúpenie, alebo inú organizačnú zložku v jednom z členských štátov, tak pre spory vyplývajúce z činnosti týchto pobočiek, zastúpení, či organizačných zložiek, sa bude považovať za poisťiteľa

¹ pozri Micklitz H., Rott P.: *Vergemeinschaftung des EuGVÜ in der Verordnung Nr. 44/2001*, IPRax 11/2001, s. 329.

s bydliskom v tomto členskom štáte. Bez ohľadu na bydlisko poistiteľa je daná právomoc súdov toho štátu, kde prišlo k poistnej udalosti, ak sa jedná o poistenie zodpovednosti alebo nehnuteľnosti. To isté platí, ak je hnutel'ný a nehnuteľný majetok krytý rovnakou poistkou a obidva druhy majetkov boli poškodené tou istou udalosťou.

V prípade poistenia zodpovednosti je rovnako daná podľa čl. 11 príslušnosť súdu, ktorý prejednáva žalobu poškodenej osoby voči poistenému, ak to dovoľuje právo štátu, ktorému prislúcha táto právomoc. Z judikatúry k danému článku ESD rozhodoval vo veci *C-347/08 Vorarlberger Gebietskrankenkasse v WGV-Schwäbische Allgemeine Versicherungs AG*. Odkaz uvedený v článku 11 ods. 2 nariadenia Brusel I na jeho článok 9 ods. 1 písm. b) sa má vykladať v tom zmysle, že inštitúcia sociálneho zabezpečenia, zákonný cesionár nárokov priamo poškodeného pri dopravnej nehode, nemôže podať priamu žalobu na súdy členského štátu, v ktorom je usadená, proti poistiteľovi osoby údajne zodpovednej za uvedenú nehodu usadenému v inom členskom štáte. Neexistuje dôvod pre osobitnú ochranu, pokiaľ ide o vzťahy medzi podnikateľmi v odvetví poisťovníctva, keďže u žiadneho z nich nemožno predpokladať, že sa nachádza v slabšom postavení vo vzťahu k druhému. Naopak, taký zákonný cesionár nárokov priamo poškodeného, ktorého samotného možno považovať za slabšieho účastníka, musí mať možnosť využiť osobitné pravidlá súdnej právomoci určené týmito ustanoveniami. Podľa rozhodnutia ESD vo veci *C-463/06 FBTO Schadeverzekeringen NV v Jack Odenbreit*, poškodený môže podať žalobu proti poistiteľovi na súde podľa miesta svojho bydliska v členskom štáte, pokiaľ takáto priama žaloba je prípustná a poistiteľ má bydlisko na území členského štátu.

Pokiaľ je žalobcom poistiteľ, úprava právomoci bude samozrejme iná a tej sa týka práve čl. 12 Nariadenia Brusel I. Poistiteľ tak môže žalovať len pred súdmi členského štátu, kde má žalovaný bydlisko, a to bez ohľadu na to, či je žalovaný poistníkom, poisteným alebo oprávneným z poistenia. Ustanovenia tretieho oddielu, teda oddielu týkajúceho sa vecí poistenia, neukracujú od možnosti uplatniť vzájomný nárok na súde, na ktorom sa koná

konanie o pôvodnom nároku. Úprava alternatívnej právomoci podľa čl. 6 ods. 3 Nariadenia Brusel I, tak zostáva nedotknutá.

Ochrana slabšej strany v súvislosti s dohodou o právomoci, resp. príslušnosti je príčinou obmedzení vymenovaných v čl. 13 Nariadenia Brusel I. Sú tu stanovené striktné podmienky pre prípustnosť takýchto dohôd, ktoré sú podstatne nevýhodnejšie pre poistiteľa. Komunitárny predpis tak umožňuje odchýlenie sa od vlastných ustanovení len v prípade, že sa jedná o dohody dojednané po vzniku sporu, alebo ktoré umožňujú poistníkovi, poistencovi alebo oprávnenému z poistenia začať konanie i na iných súdoch než umožňuje toto Nariadenie. Je možná i dohoda medzi poistníkom a poistiteľom, ak obaja mali v čase uzavretia zmluvy bydlisko alebo obvyklý pobyt v tom istom členskom štáte, ak táto dohoda dáva právomoc súdom tohto štátu, aj keď k poistnej udalosti došlo v zahraničí, za predpokladu, že takáto dohoda nie je v rozpore s právnym poriadkom tohto štátu. Ďalej sa môže jednať o dohodu s poistníkom, ktorý nemá bydlisko v členskom štáte, tzn. má bydlisko v treťom štáte, okrem prípadov, keď je poistenie povinné alebo sa vzťahuje na nehnuteľný majetok na území členského štátu. Neobmedzene sú prípustné dohody o právomoci týkajúce sa lodnej, leteckej dopravy a ďalších veľkých rizík, podľa čl. 13 ods. 5 a čl. 14 Nariadenia Brusel I.

K oddielu o právomoci vo veciach poistenia nie je zatiaľ veľa judikatúry ESD, avšak dovodzuje sa, že sú analogicky použiteľné rozhodnutia vo veci spotrebiteľských zmlúv, pretože oba oddiely majú podobnú konštrukciu.

2.5.2. Spotrebiteľské zmluvy

Nerovné postavenie subjektov spotrebiteľských zmlúv berú na vedomie ustanovenia čl. 15 a 17 Nariadenia Brusel I a stanovujú tak špecifickú úpravu pre určenie právomoci. Podmienky pre aplikáciu týchto ustanovení musí prípadne preukázať strana, ktorá sa ich dovoláva, zrov. rozhodnutie vo veci *C-464/01 Gruber*. Jedná sa o spory zo zmlúv, ktoré uzavrela osoba spotrebiteľa. Kto je spotrebiteľom a jeho definícia obsiahnutá v čl. 15 je

dôležitou súčasťou úpravy, práve kvôli nejednoznačnosti tohto pojmu. Spotrebiteľom je tak osoba, ktorá uzatvára zmluvy, ktoré nie je možné považovať za súčasť ich podnikania alebo povolania. Osoba musí byť konečným užívateľom veci a sama sa zúčastniť zmluvného procesu. Predpokladá sa, že spotrebiteľ je osoba neznalá svojich práv a ako taká je v inom postavení ako predávajúci. Preto osoba, ktorá uzatvára zmluvu za účelom budúceho obchodu a teda ešte v dobe uzavretia zmluvy podnikanie nezahájila, už spotrebiteľom nebude. Rozhodnutie vo veci *C-269/95 Francesco Benincasa v. Dentalkit Srl* dospieva k tejto interpretácii teleologickým výkladom.

Čo sa týka vecného vymedzenia pôsobnosti úpravy nejedná sa o všetky typy spotrebiteľských zmlúv, ale predovšetkým sa úprava týka zmlúv o predaji hnutelných vecí na splátky, alebo zmlúv o úveroch splatných v splátkach, alebo zmlúv o akejkoľvek inej forme úveru, určeného k financovaniu kúpy tovaru podľa čl. 15 ods. 1 a) a b) Nariadenia Brusel I.

Výklad pojmu predaj na splátky je treba riešiť s ohľadom na účel Nariadenia a na všeobecné poňatie tohto inštitútu v právach členských štátov. Splátkový predaj je tak transakciou, v ktorej je cena uhradená niekoľkými platbami alebo ktorá je spojená s ďalšou zmluvou o financovaní kúpy, resp. tejto transakcie.¹

K týmto zmluvám bola Nariadením pridaná generálna klauzula vyjadrená v písmene c) čl. 15 ods. 1, ktorá vlastne zahŕňa i zmluvy uvedené pod písm. a) a b) čl. 15 ods. 1. Podľa tohto oddielu tak bude určená právomoc i v prípadoch ostatných, kedy bola zmluva uzavretá osobou, ktorá vykonáva v členskom štáte spotrebiteľovho bydliska činnosť podnikateľskú alebo obchodnú, alebo akýmkoľvek spôsobom smeruje takéto činnosti do tohto členského štátu alebo viacerých členských štátov vrátane tohto členského štátu a zmluva spadá do rozsahu týchto činností. Toto ustanovenie zasahuje široký okruh prípadov. Pri elektronických obchodoch, kde má

¹ Rozehnalová N., Týč V., Novotná M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, AUB iuridica No. 206, MU Brno 1998, s. 184.

podnikateľ aktívnu webovú stránku a fyzicky sa neobjaví na území miesta bydliska spotrebiteľa, bude čl. 15 uplatňovať svoju pôsobnosť. V prípade púhej reklamy a čisto pasívnej webovej stránky nepôjde o výkon podnikateľskej činnosti a teda sa ani neuplatní čl. 15 ods. 1 písm. c).¹

Pokiaľ druhá žalovaná strana, s ktorou spotrebiteľ vstupuje do zmluvy, nemá bydlisko v členskom štáte, platí pre túto situáciu rovnako ako v prípade zmlúv poisťovacích, domnienka bydliska na území členského štátu, kde má žalovaná strana svoju pobočku, zastúpenie alebo inú organizačnú zložku a spor vznikol z ich činnosti. Z pôsobnosti čl. 15 sú v odseku 3 vylúčené zmluvy prepravné. Výnimkou sú však zmluvy, pri ktorých je za paušálnu cenu poskytovaná preprava a ubytovanie. S touto definíciou sa prekrývajú paušálne cestovné zmluvy v zmysle smernice 90/314/EHS, ktorá nesie ich meno.

Podľa ustanovení čl. 16 ods. 1 môže spotrebiteľ žalovať druhú stranu s bydliskom v jednom členskom štáte, jednak pred súdmi tohto členského štátu, alebo pred súdmi členského štátu bydliska spotrebiteľa. Prvá alternatíva stanoví len medzinárodnú právomoc a je nutné vždy použiť ustanovenia národných procesných predpisov, naproti tomu druhá varianta určí i miestnu príslušnosť súdu.² Čl. 15 na právo uplatniť vzájomný nárok na súd, kde sa koná podľa tohto oddielu o pôvodnom nároku nedopadá.

V prípade, že žalovanou stranou je spotrebiteľ, môže byť žalovaný len na základe čl. 16 ods. 2 pred súdmi členského štátu, v ktorom má svoje bydlisko. Tieto ustanovenia upravujú len medzinárodnú právomoc a miestna príslušnosť tak bude stanovená národnými predpismi medzinárodného práva procesného alebo analogicky, ako je to napr. podľa práva nemeckého.

K otázke kedy je založená právomoc podľa špeciálnych ustanovení Nariadenia Bruselu I v oddiely o právomoci vo veciach spotrebiteľských zmlúv sa vyjadruje i judikatúra ESD. Medzi významné rozsudky patrí

¹ Pozri Micklitz H., Rott P.: *Vergemeinschaftung des EuGVÜ in der Verordnung Nr. 44/2001*, IPRax 11/2001, s. 311.

² Nagel H., Gottwald P.: *Internationales Zivilprozessrecht*, Aschendorf Rechtsverlag, Münster 2002, s. 123.

rozhodnutie ESD ve veci *C-96/2000 Rudolf Gabriel v. Schlank & Schick*. Pán Gabriel s bydliskom v Rakúsku obdržal dopis, podľa ktorého mu nemecká firma prisľúbila výhru za podmienky objednania tovaru. Tento tovar si objednal, ale výhru nezískal. So žalobou sa obrátil na súd v Rakúsku podľa svojho bydliska. ESD právomoc rakúskeho súdu potvrdil, pretože dospel k záveru, že sa jedná o spotrebiteľský spor a že jeho nárok musí byť žalovateľný u rovnakého súdu, u ktorého by bola založená právomoc na základe zmluvy uzavretej týmto spotrebiteľom. Obdobným prípadom bolo i rozhodnutie ESD vo veci *C-27/2002 Engler*. I v tomto prípade sa jednalo o možnosť výhry v prípade objednania tovaru z obdržaného katalógu od nemeckej firmy. Pani Engler s bydliskom v Rakúsku neuzavrela žiadnu zmluvu a domáhala sa vyplatenia zaslanej poukážky z dôvodu deliktnej zodpovednosti u rakúskeho súdu. ESD však rozhodol, že v tomto prípade pani Engler spĺňa kritéria spotrebiteľa, spotrebiteľskú zmluvu však neuzavrela. Preto ani pri určení právomoci nie je možné využiť špeciálne ustanovenia Nariadenia Bruselu I. Právomoc sa tak mala určiť podľa všeobecných ustanovení čl. 5 ods. 1 písm. a).¹

Od ustanovení o právomoci pre spory týkajúce sa spotrebiteľských zmlúv sa je možné odchýliť len za podmienok stanovených v čl. 17 Nariadenia Brusel I, a to najmä na základe dohody uzavretej po vzniku sporu. V rámci ochrany spotrebiteľa sú dohody o právomoci, resp. príslušnosti podobne ako pri poisťovacích zmluvách, prípustné len v obmedzenej miere a dodatočnú právomoc umožňujú poskytnúť len spotrebiteľovi. Toto ustanovenie bráni v rámci tzv. formulárových zmlúv využiť doložku, ktorú menej skúsená strana môže prehliadnúť. Čl. 17 ods. 3 sa týka čisto vnútroštátnych prípadov, kedy spotrebiteľ a jeho zmluvný partner majú svoje bydlisko alebo obvyklý pobyt v tom istom členskom štáte a dohodnú si príslušnosť súdu tohto členského štátu. Čl. 17 ods. 3 sa aplikuje práve vtedy, keď jedna strana svoje bydlisko alebo obvyklý pobyt zmenia a preložia ho z prorogovaného štátu. Tým sa spor stane sporom s medzinárodným prvkom a

¹ Pauknerová M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, Praha 2008, s. 147.

nastáva situácia, ktorú predpokladá toto špeciálne ustanovenie.¹ Ustanovenia o prorogácii, či derogácii sú reguláciou, ktorá musí spĺňať i všeobecné podmienky uvedené v čl. 23.

Z českých súdnych rozhodnutí je treba spomenúť uznesenie Okresného súdu v Chebe čj. 15 C 45/2006 z 10. 6. 2007 (potvrdené uznesením Krajského súdu v Plzni čj. 25 Co 215/2007 z 29.10.2007). Jednalo sa o prípad, kedy bol spotrebiteľ žalovaný v žalobcom z Veľkej Británie na okresnom súde v Chebe z dôvodu posledného známeho pobytu žalovaného. Povodne vydaný platobný rozkaz sa však nepodarilo doručiť a ustanovený opatrovník žalovaného následne namietol nedostatok medzinárodnej súdnej právomoci. Jednalo o spor v občianskych a obchodných veciach, a konkrétne o spor so spotrebiteľskej zmluvy s medzinárodným prvkom, tzn. podľa Nariadenia Brusel I bol právoplatný súd, na ktorého území má spotrebiteľ bydlisko. Podľa čl. 59 ods. 1 Nariadenia Brusel I pre posúdenie, či má strana konania bydlisko na území členského štátu, u ktorého súdov bol podaný návrh, použije súd svoje právo. České právo chápe pojem bydlisko ako miesto faktického pobytu osoby, ktorej úmyslom je sa tu trvale zdržovať. Keďže sa nepodarilo preukázať, že žalovaný má bydlisko na území Českej republiky, nebola daná ani medzinárodná právomoc českého súdu. Súd skonštatoval, že ochranu práv žalobcu nie je možné klásť nad ochranu práv žalovaného. Žalobcova argumentácia, že sa jedná o odmietnutie ochrany jeho práv, pretože by tým pádom nebol právoplatný k prejednaniu veci žiaden súd EU, tak bola považovaná za nedostatočnú.

2.5.3. Individuálne pracovné zmluvy

Predpokladom pre aplikáciu ustanovení o právomoci piateho oddielu Nariadenia Brusel I týkajúceho sa právomoci vo veciach individuálnych pracovných zmlúv, je opäť okolnosť, že zamestnanec a zamestnávateľ majú bydlisko na území rôznych štátov, pričom stačí, že zamestnávateľ má v niektorom členskom štáte pobočku, zastúpenie alebo inú prevádzkareň.

¹ Pozri Nagel H., Gottwald P.: Internationales Zivilprozessrecht, Aschendorf Rechtsverlag, Münster 2002, s. 124.

Jedná sa o tzv. domnienu bydlička. I tento oddiel obsahuje ustanovenie o nedotknutí čl. 4 a čl. 5 ods. 5 Nariadenia Brusel I jeho ustanoveniami. Úprava individuálnych pracovných zmlúv bola zavedená až Nariadením Brusel I a nebola obsahom Bruselského dohovoru. Jedná sa o spory z individuálnych pracovných zmlúv, nie o spory z kolektívneho pracovného práva. Pre výklad pojmu pracovnej zmluvy je určujúca i judikatúra, a to konkrétne rozhodnutie vo veci *C-37/2000 Weber*, kde ESD vyžaduje autonómny výklad a dohodu medzi zamestnávateľom a zamestnancom, ktorej predmetom je závislá činnosť viazaná na pokyny a protiplnením je odmena.

Zmysel úpravy vyžaduje lepšie postavenie zamestnanca. Zamestnanec má tak na výber možnosť žalovať v štáte, kde má bydlisko a v štáte, kde obyčajne vykonáva svoju prácu, alebo u súdu miesta, kde ju vykonával naposledy. Pokiaľ ju však vykonáva alebo vykonával vo viacerých štátoch, má možnosť žalovať len pred súdom štátu, v ktorom sa nachádza alebo sa nachádzala prevádzkareň, ktorá zamestnanca najala. Miestom, kde zamestnanec obyčajne vykonáva svoju prácu, je stredisko pracovných operácií, a to z pohľadu všetkých podstatných skutočností vrátane úradovne, plánovania a návratu zo zahraničnej služobnej cesty. Pokiaľ má zamestnanec pracovné miesta vo viacerých štátoch, je podľa vyššie uvedeného rozhodnutia vo veci *Weber* rozhodným miesto, v ktorom zamestnanec poskytol z časového hľadiska najväčšiu časť svojho plnenia.

Pre spory z pracovných zmlúv je daná zvláštna právomoc len pre žaloby proti zamestnávateľovi a netýka sa žalôb opačných. Pre tie platia všeobecné ustanovenia o právomoci čl. 2. Ďalším odlišením od ustanovení o zmluvách poisťovacích a zmluvách spotrebiteľských je, že porušenie právomoci v tomto oddieli predvídanej, nie je dôvodom pre odoprenie uznania súdnych rozhodnutí a ich výkon podľa čl. 35 ods. 1, čo by bolo kontraproduktívne, pretože napr. v Nemecku tvoria 95 % žalobcov v týchto sporoch zamestnanci a je v ich záujme, aby rozhodnutie bolo uznané v inom

členskom štáte bez ohľadu na to, či boli ustanovenia o právomoci rešpektované.¹

Podľa rozsudku ESD vo veci *C-462/06 Glaxosmithkline, Laboratoires Glaxosmithkline v Jean-Pierre Rouard*, sa pravidlo o osobitnej právomoci stanovené v čl. 6 ods. 1 nariadenia Brusel I nemôže uplatniť na spor, na ktorý sa vzťahuje oddiel 5 kapitoly II nariadenia Brusel I týkajúci sa pravidiel o právomoci uplatniteľných vo veciach individuálnych pracovných zmlúv. Tak z článku 18 ods. 1, ako aj z doslovného výkladu uvedeného oddielu 5, potvrdeného prípravnými prácami, ktoré sa ho týkajú, vyplýva, že súd príslušný na rozhodnutie o spore týkajúcom sa individuálnej pracovnej zmluvy sa určí podľa pravidiel o právomoci uvedených v tomto oddiele, ktoré z dôvodu ich osobitnej a vyčerpávajúcej povahy môžu byť zmenené alebo doplnené inými pravidlami o právomoci uvedenými v tomto nariadení len v prípade, že tento oddiel výslovne upravuje taký odkaz.

I tento oddiel poskytuje možnosť prorogácie, a to po vzniku sporu alebo v prospech zamestnanca. Naopak zamestnávateľ môže preniesť konanie pred súdy členského štátu, kde má zamestnanec bydlisko.

K ochrane zamestnanca, ktorý bol niektorým z členských štátov EU vyslaný na prácu do iného členského štátu, stanoví čl. 6 príslušnej smernice 96/71/ES doplnenie možnosti pre zamestnanca, žalovať pred súdmi štátu, kde bol na túto prácu vyslaný alebo je vyslaný. Nariadenie umožňuje takýto špeciálny predpis na základe čl. 67.²

¹ Pauknerová M.: *Evropské mezinárodní právo soukromé*, C.H.Beck, Praha 2008, s. 147

² Pozri Nagel H., Gottwald P.: *Internationales Zivilprozessrecht*, Aschendorf Rechtsverlag, Münster 2002, s. 126.

2.6. Výlučná právomoc

S prihliadnutím k právnemu základu, ktorý je v čl. 22 a 23 Nariadenia Brusel I, môžeme rozlíšiť dva druhy výlučnej právomoci.

- Jedná sa o právomoc, ktorá je výlučne daná podľa čl. 22 v piatich možných predmetoch sporu, a to v súvislosti s ich úzkym vzťahom s určitým miestom. Tieto potom potláčajú všeobecné ustanovenia o právomoci podľa čl. 2 ako i zvláštne ustanovenia o právomoci, či ustanovenia podľa čl. 24, kedy sa účastník dobrovoľne zúčastní sporu.

- Druhou variantou výlučnej právomoci je právomoc súdu, či súdov založená dohodou strán zmluvy hlavnej.

Pokiaľ národné právne poriadky v európskom justičnom priestore obsahujú vlastné a ďalšie prípady výlučnej právomoci, resp. príslušnosti, ktoré sa vylučujú s úpravou Nariadenia Brusel I, nebudú aplikované.¹ Nutné je však poznamenať, že Nariadenie Brusel I stanoví len medzinárodnú právomoc, a v tomto prípade bude miestna príslušnosť určená podľa noriem práva vnútroštátneho, teda autonómne. Jedná sa o výlučné rozhodnutie o príslušnosti súdov niektorého z členských štátov. Pri úvahe o riziku vnútroštátneho určenia výlučnej právomoci musíme konštatovať, že táto cesta by mohla viesť k zbytočným konaniam v jednom štáte, ktoré boli už vedené v inom štáte a nie je tak možné ani uznať rozhodnutie príslušného súdu. Konanie takto zahájené je z pohľadu orgánov štátu, ktorý založil pre určitý okruh prípadov výlučnú právomoc svojich orgánov, z právneho hľadiska považované za neexistujúce. To isté sa týka účinkov hmotnoprávnej oblasti, pokiaľ ide o beh premlčacej, či prorogačnej lehoty.² Jedinou istotou je tak unifikácia a v našom prípade je rozhodným predpisom Nariadenie.

V porovnaní s úpravou podľa ZMPSaP prináša nariadenie Brusel Iv dosahu svojej vecnej pôsobnosti zdanlivo rozšírený výpočet situácií, ktoré sú

¹ Nagel H., Gottwald P.: Internationales Zivilprozessrecht, Aschendorf Rechtsverlag, Münster 2002, s. 143.

² Rozehnalová N., Týč V., Novotná M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, AUB iuridica No. 206, MU Brno 1998, s. 185.

prehlásené za výlučné. Oproti základnej právomoci, ktorá spočíva na prvku personálnom, je výlučná právomoc založená na prvkoch vecných.¹

Mnoho ustanovení Nariadenia úzko súvisí s čl. 22. Je nutné ich aspoň v krátkosti spomenúť. Je to čl. 25, ktorý stanoví povinnosť súdov konštatovať svoju „neprávomoc“, tam kde je daná podľa čl. 22 výlučná právomoc niektorého zo súdov. Časť úpravy Nariadenia týkajúca sa uznania a výkonu rozhodnutia musí dbať o to, či súd nevydal rozhodnutie bez medzinárodnej právomoci podľa čl. 22, pretože také rozhodnutie nemôže byť ani uznané ani vykonané. Čl. 29 myslí na možný konflikt výlučných právomocí. U unifikovaných úprav síce možný je, ale je veľmi vzácny. V súlade s týmto článkom, tak každý ďalší súd s výlučnou právomocou konanie odmietne. Proces sa tak bude konať u súdu, kde bolo konanie zahájené najskôr.

Personálny dopad Nariadenia pri úprave výlučnej právomoci sa môže týkať i osôb bez bydliska v členskom štáte a zároveň štátnej príslušnosti členského štátu.² Výlučná právomoc sa tak podľa rozhodnutia ESD *Group Josi* zakladá podľa špecifického predmetu sporu, pričom je treba zdôrazniť, že väzba na tento predmet sporu musí byť dostatočne úzka, nezávislá na bydlisku a štátnej príslušnosti strán. Podľa rozhodnutia ESD vo veci *Gaillard* musí ísť len o reštriktívne posúdené prípady, podľa účelu ustanovení o výlučnej právomoci Nariadenia Brusel I. Reštriktívny prístup je úplne namieste. Ide totiž o to, že týmito ustanoveniami je stranám odňatá možnosť zvoliť si súd a navyiac pôjde niekedy o prípady, kedy rozhoduje súd, kde nemá ani jedna strana zároveň svoje bydlisko. V súvislosti s modernizáciou Nariadenia Brusel I sa skúma i otázka, či je možné analogicky dospieť k tomu, že je daná výlučná právomoc súdu nečlenského štátu, v ktorom sa napr. nachádza predmetná nehnuteľnosť.³

¹Pozri Rozehnalová N.: Evropský justiční prostor ve věcech civilních, nařízení č. 44/2001 (ES), o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, pravomoc výlučná, pravomoc dohodnutá a podřízení se zahájenému řízení, Právní fórum 6/2005, s. 202.

² Rozehnalová N., Týč V., Novotná M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, AUB iuridica No. 206, MU Brno 1998, s. 186.

³ Pauknerová M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, Praha 2008, s. 149.

Jednotlivé prípady výlučnej právomoci sú:

a) Prípady podľa čl. 22 ods. 1, kedy predmet sporu bude súvisieť s vecnými právami k nehnuteľnosti, alebo sa bude jednať o nájom nehnuteľnosti. Právomoc súdu sa bude viazať na polohu nehnuteľnosti. Dôvodom je blízkosť súdu k miestu polohy nehnuteľnosti, čo súvisí s ľahším vecným posúdením prípadu. Právnym dôvodom je predovšetkým význam verejnoprávných noriem, ktorých dôkladnou znalosťou a súčasne znalosťou prípadných zvyklostí takéto súdy disponujú. V súvislosti s predmetom sporu podľa tohto ustanovenia totiž úzko súvisia normy týkajúce sa zápisu do registru nehnuteľností, hľadanie a vyhľadávanie v týchto registroch a ich rešpektovanie, vrátane otázok ochrany verejného záujmu.¹

Významnou v tejto súvislosti zostáva otázka interpretácie termínu vecné práva k nehnuteľnosti a nájom nehnuteľnosti. ESD sleduje vo svojich rozhodnutiach predovšetkým odlišenie vecných práv ako práv pôsobiacich *erga omnes* oproti iným právam. Zviazanosť s miestom polohy veci je v týchto prípadoch výraznejšia než v iných. V rozhodnutí *C-115/88 Reichert v. Dresdner Bank*. Súdny dvor konštatuje, že výlučná právomoc by mala slúžiť k tomu, aby súd miesta, kde sa nehnuteľnosť nachádza, mohol lepšie vecne zhodnotiť situáciu, a použiť tak príslušné právne normy a ďalšie právne pravidlá známe miestu polohy nehnuteľnosti. Do sféry pôsobnosti tohto ustanovenia tak spadajú žaloby, ktorých predmetom je existencia veci, vlastníctvo, držba, či trvanie iných vecných práv a ich zmyslom je nositeľovi týchto práv zaistiť ochranu.

Vecný obsah sporov v súvislosti s nájmom nehnuteľnosti je nutne vykladať zúžene. Obsahom spadajúcim pod tento termín je náhrada škody, spory v súvislosti s výkladom či existenciou zmluvy, či opustenie prenajatej nehnuteľnosti. V prípade, že sa dve nehnuteľnosti nachádzajú na území dvoch členských štátov a spolu nesusedia, i keby sa jednalo o prípad pokrytý jednou zmluvou, bude daná právomoc vždy toho štátu, kde sa konkrétna časť nehnuteľnosti nachádza. V spore *C-158/87 Scherrens v. Maenhout* vznikla

¹ Rozehnalová N., Týč V.: Evropský justičný prostor, MU Brno 2003, s. 244.

práve táto otázka. Pán Scherrens žaloval totiž platnosť leasingovej zmluvy, ktorá sa týkala ako nehnuteľností nachádzajúcich sa v Belgicku, tak nehnuteľností nachádzajúcich sa v Holandsku a to tým spôsobom, že podal žaloby na súdy oboch štátov. Mohlo tak prísť k rozporu týchto rozhodnutí a pozitívneho konfliktu právomoci, resp. k porušeniu výlučnej právomoci a tak k nerelevantnému rozhodnutiu. ESD v konaní o predbežnej otázke hore uvedenú tézu potvrdil a súčasne uviedol, že keby pozemky navzájom susedili a súčasne by vlastníctvo bolo jasne situované do jedného zo štátov, právomoc súdu by bola založená u súdu tohto štátu.

Významným sa stalo i rozhodnutie ESD vo veci *C - 343/2004 ČEZ*. Horné Rakúsko žalovalo českú spoločnosť ČEZ, a.s. pred rakúskym súdom. ESD dospel okrem iného k záveru, že čl. 22 ods. 1 Nariadenia Brusel I sa nevzťahuje na žalobu, ktorej účelom je, zabrániť imisiám ovplyvňujúcim alebo hroziacim ovplyvniť pozemky, ktorých vlastníkom je žalobca, spôsobeným ionizujúcim zariadením z jadrovej elektrárne na území štátu, ktorý susedí so štátom, kde sa tieto pozemky nachádzajú. Rakúske súdy sa touto vecou zaoberali ešte v dobe pred prístupom Českej republiky do EU. Nehnuteľnosť, v tomto prípade jadrová elektrárňa, sa nachádzala na území nečlenského štátu, a žaloba bola podaná v členskom štáte s tým, že bolo argumentované vecnými právami k pozemkom v štáte súdu, ktoré by mohli byť ohrozené žiarením elektrárne. Podľa ESD právomoc rakúskeho súdu daná nebola a nejedná sa o vecnoprávny spor v zmysle ustanovenia čl. 22 Nariadenia Brusel I. Vecná povaha dotknutého práva a skutočnosť, že sa jedná o nehnuteľnosť, nemajú určujúci vplyv na podobu sporu v pôvodnom konaní.¹

Prípad krátkodobého nájmu nehnuteľností za účelom rekreácie, kedy vlastník a nájomca sú z toho istého členského štátu a nehnuteľnosť sa nachádza na území štátu iného bol už 3. prístupovým Dohovorom v roku 1989 a Lugánskym dohovorom prijatý ako výnimka. Ustanovenie Nariadenia túto úpravu prebralo a stanovilo podmienky, kedy je možné odchyliť sa od miesta polohy nehnuteľnosti a právoplatnými budú súdy podľa bydliska

¹ pozri bližšie Pauknerová M.: *Evropské mezinárodní právo soukromé*, C.H.Beck, Praha 2008, s. 151.

žalovaného. Je to v prípade ak nájomcom je fyzická osoba a spolu s prenajímateľom majú bydlisko v tom istom členskom štáte. Zároveň sa musí jednať o dočasné užitie na dobu šiestich po sebe idúcich mesiacov. Sú to teda kumulatívne podmienky, pri ktorých je treba si všimnúť zohľadnenie spotrebiteľskej oblasti, keď prenajímateľom môže byť i osoba právnická. U Lugánskeho dohovoru nemusia mať zmluvné strany bydlisko v tom istom členskom štáte. Žiadna zo strán ho však nemôže mať v štáte, kde sa nehnuteľnosť nachádza.

b) Podľa čl. 22 ods. 2 Nariadenia Brusel I sa jedná o prípady kedy je predmetom konania platnosť zriadenia, neplatnosť alebo zánik obchodných spoločností, iných právnických osôb, alebo združení fyzických a právnických osôb, alebo platnosť rozhodnutí ich orgánov. V týchto prípadoch je daná výlučná právomoc sídla spoločnosti, právnických osôb, či združení. Jedná sa o otázky, ktoré úzko súvisia práve s miestom sídla a prispievajú tak k zaisteniu právnej istoty, či naplneniu požiadavku formálnej publikácie. Pokiaľ by sa jednalo o spor o prípustnosť alebo vedenie konkurzného konania, ide o výlučnú pôsobnosť nariadenia podľa čl. 1 ods. 2 písm. b) Nariadenia Brusel I.¹

Podľa rozhodnutia ESD vo veci *C-372/07 Nicole Hassett v South Eastern Health Board*, platnosť rozhodnutí orgánov spoločnosti sa v zmysle tohto ustanovenia netýka žaloba, v rámci ktorej jeden z účastníkov konania tvrdí, že rozhodnutie prijaté orgánom spoločnosti porušilo práva, ktoré tomuto účastníkovi konania údajne poskytujú stanovy tejto spoločnosti. Na účely uplatnenia článku 22 ods. 2 totiž nestačí, aby žaloba mala akúkoľvek spojitosť s rozhodnutím prijatým orgánom spoločnosti. Hlavným cieľom výnimky zo všeobecných pravidiel právomoci stanovených týmto ustanovením, ktorá stanovuje výlučnú právomoc súdov členského štátu, v ktorom má spoločnosť sídlo, je centralizovať právomoc, aby sa vyhlo protichodným rozhodnutiam, pokiaľ ide o existenciu spoločností a platnosť rozhodnutí ich orgánov. Ak by všetky spory týkajúce sa rozhodnutia orgánu spoločnosti museli spadať pod tento článok, znamenalo by to, že žaloby

¹ Pauknerová M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, Praha 2008, s. 152.

podané proti spoločnosti, nezávisle od toho, či sú zmluvnej povahy alebo z oblasti nároku na náhradu škody z iného ako zmluvného vzťahu, by skoro vždy spadali do právomoci súdov členského štátu, v ktorom má táto spoločnosť sídlo. Do pôsobnosti ustanovenia čl. 22. ods. 2 nariadenia Brusel I patria iba spory, v ktorých jeden z účastníkov konania napáda platnosť rozhodnutia orgánu spoločnosti na základe uplatniteľného práva spoločností alebo ustanovení stanov týkajúcich sa fungovania jej orgánov.

c) Čl. 22 ods. 3 Nariadenia Brusel I stanoví výlučnú právomoc, ktorá náleží súdom štátu, kde je vedený register, v prípade, že predmetom žaloby je zápis do verejného registra, tzn. obchodného registra, pozemkovej knihy atď. Tieto prípady žalôb nepriamo rozširujú samotný predmet úpravy Nariadenia. Veci správne sú síce podľa čl. 1 vyňaté, avšak súdny prieskum rozhodnutí správnych orgánov sa vo vymedzených prípadoch dotýka i predmetu úpravy a rozširuje ju.¹ Predmet žaloby sa netýka materiálnych účinkov zápisu.

d) Predmetom súdneho prieskumu rozhodnutí a postupu správneho orgánu sa týka i výlučná právomoc zverená výhradne sudu štátu, na ktorého území bolo o udelenie alebo zápis požiadané alebo kde bolo vykonané.. Jedná sa o prípady konaní týkajúcich sa registrácie alebo platnosti patentov, ochranných známk, priemyselných vzorov alebo iných práv, ktoré sa musia registrovať alebo u ktorých sa musí žiadať o ochranu.

K uvedenému odseku existuje rozhodnutí ESD vo veci *C- 4/2003 GAT*. Jednalo sa o spor nemeckej spoločnosti GAT a francúzskej spoločnosti LuK, ktoré podnikajú v oblasti automobilového priemyslu. Oberlandesgericht Düsseldorf, ako odvolací súd položil ESD otázku, týkajúcu sa výkladu čl. 16 ods. 4 Bruselského dohovoru, ktorý korešponduje s dnešným ustanovením čl. 22 ods. 4 Nariadenia Brusel I, či žalovaná strana v konaní o porušení patentu môže uplatniť námietku neplatnosti patentu, pokiaľ tento patent bol udelený pre iný členský štát a je v tomto inom štáte zaregistrovaný. ESD dospel k záveru, že sa toto ustanovenie musí vykladať

¹ Pozri Rozehnalová N., Týč V.: Evropský justičný prostor, MU Brno 2003, s. 242.

v tom zmysle, že sa pravidlo o výlučnej právomoci súdov štátu registrácie patentu týka všetkých sporov o zápis alebo platnosť patentov, bez ohľadu nato, či je táto otázka uplatnená prostredníctvom žaloby, alebo námietky.

e) Posledným prípadom výlučnej právomoci sú prípady, kedy má byť rozhodnutie nútene vykonané, čo súvisí s teritoriálnou obmedzenosťou súdnej moci štátu, ako jednej z troch hlavných zložiek štátnej moci. Výlučná právomoc tak náleží členskému štátu, kde bolo alebo malo byť rozhodnutie vykonané. Potvrďuje to i rozhodnutie *C- 115/88 Reichert v. Dresdner Bank*, podľa ktorého je vecou súdu členského štátu, na ktorého území má byť predpis vykonaný, aplikovať predpisy upravujúce činnosť exekučných orgánov.

2.7. Právomoc dohodnutá stranami

Autonómia vôle dovoľuje stranám stanoviť akým spôsobom sa bude postupovať v prípade sporu v určitej veci, ktorý medzi nimi môže vzniknúť. Okrem tohto alternatívneho riešenia sporu je účastníkom právneho vzťahu daná možnosť ovplyvniť miestnu príslušnosť alebo dokonca stanoviť medzinárodnú právomoc súdu iného štátu. Inštitút takejto dohody obsahuje ako prvky hmotnoprávne, tak prvky procesnoprávne. Keďže sa pohybujeme v oblasti medzinárodného práva súkromného, bude obsahovať i prvky kolíznych právných.

V praxi môžu tieto dohody vyzeráť, buď to v podobe samostatnej dohody strán popri zmluve hlavnej, alebo ako jedna z doložiek obsiahnutých v hlavnej zmluve. Z hľadiska frekvencie použitia v praxi, rovnako ako je tomu u rozhodcovského konania, nadobúda forma doložky, ako samostatnej dohody v rámci zmluvy, hlavnej prevahu.¹

¹ Rozehnalová N., Týč V., Novotná M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, AUB iuridica No. 206, MU Brno 1998, s. 193.

Možnosť dohody právomoci, ktorú stranám právo poskytuje má radu výhod. V prípade kedy je prorogačná zmluva prepojená s dohodou o zvolenom práve, umožňuje umiestniť prípad v oblasti transnacionálneho práva do oblasti teritoriálnej pôsobnosti určitého právneho poriadku. V prípade, že tieto dohody nie sú takto prepojené, môžeme (pri prevažujúcej zásade použitia kolíznych noriem štátu fóra predvídať pre daný právny vzťah, rozhodný právny poriadok. Vzhľadom na to, že vieme ktorému štátu na základe dohody strán náleží právomoc rozhodnúť prípadný spor, dá sa uvažovať i o dopade verejnoprávných noriem na posudzované právne vzťahy. Dohodnutá právomoc umožňuje taktické úvahy pre obe strany, ktoré môžu súvisieť i so samotným výkonom rozhodnutia a jeho zjednodušením, hlavne v prípadoch kedy neexistuje žiadna dohoda medzi jednotlivými štátmi. Ďalšou výhodou môže byť i zabránenie zmenám, ktoré by veľmi mohli ovplyvniť proces a predídanie neočakávaným založeniam právomoci. Napr. v súvislosti so zmenou bydliska, premiestnením majetku a pod.¹

Rozlišujeme zmluvy derogačné (*derogatio fori*) a prorogačné (*prorogatio fori*). Jedná sa tu tak o negatívne vymedzenie právomoci, kedy dochádza k derogácii právomoci súdu jedného alebo viacerých štátov a o vymedzenie pozitívne, kedy je prorogovaná právomoc súdu alebo i miestna príslušnosť súdu určitého štátu.

Význam dohôd o príslušnosti je veľký, pričom zmluvy s medzinárodným prvkom takúto dohodu väčšinou obsahujú. Napomáhajú tak právnej istote a zabraňujú konkurenčnej právomoci, stanovením právomoci výlučnej a odstraňujú neistotu o aplikovanom práve.² Nariadenie v čl. 23 stanoví podmienky pre uzavretie takýchto dohôd.

2.7.1. Podmienky dohody strán

Podľa nariadenia sa dohody musia vzťahovať na určitý právny vzťah, ktorý už existuje alebo ešte len v budúcnosti vznikne. Musí však byť

¹ Pozri Rozehnalová N., Týč V.: Evropský justičný prostor, MU Brno 2003, s. 256, 257.

² Pozri Hofmann B., Thorn K.: Internationales Privatrecht, Verlag C.H.Beck, München 2007, s. 609.

dostatočne individualizovaný. V rámci dlhodobých obchodných vzťahov môžu strany uzavrieť i generálnu dohodu pre obchody určitého druhu. Podľa čl. 23 môže byť určená konkrétna miestna príslušnosť súdu členského štátu. Postačí však dohoda, ktorá právomoc fixuje na jeden štát a určenie vnútroštátnej príslušnosti tak bude ponechané na národné procesné právo. Je prípustné dohodnúť právomoc i alternatívne vo viacerých členských štátoch.¹

Právomoc je podľa výslovného určenia koncipovaná ako výlučná. Jedná sa však o oslabenú výlučnosť. Dohodnutá právomoc musí byť rešpektovaná súdmi iných členských štátov podľa čl. 27. Súd nie je povinný prehlásiť svoju nepríslušnosť z úradnej moci. Nariadenie však umožňuje podať litispendenčnú námietku. V prípade nerešpektovania dohodnutej právomoci nasleduje i neuznanie rozhodnutia.

Nami rozoberaný predpis upravuje problematiku neúplne a vo svojich ustanoveniach zasahuje do vonkajších podmienok platnosti, niektorých vnútorných podmienok platnosti a problematiky účinku dohôd. Niektoré otázky týkajúce sa vnútorných podmienok tak zostali nezasiadnuté. Konkrétne ide o otázky týkajúce sa vlastnej zmluvy, pokiaľ ide o vôľu strán a uzatváranie súhlasu. Vzhľadom k autonómii procesných dohôd by mala byť otázka doložky zaradenej do zmluvy hlavnej, posudzovaná samostatne a takisto nie je vylúčené, že kým obsah zmluvy hlavnej spochybňovaný nebude, bude spochybňovaná platnosť dohody kvôli nedostatku konsenzu.²

Dohoda nesmie byť v rozpore s niektorými ustanoveniami nariadenia. Jedná sa o výlučnú právomoc podľa čl. 22 a o špeciálnu úpravu, resp. obmedzenia týkajúce sa dohôd v prípadoch poisťovacích zmlúv, spotrebiteľských zmlúv a v prípadoch individuálnych pracovných zmlúv. Zohľadnenie slabšieho postavenia jednej zo strán v sporoch so špeciálne upravenou právomocou tak nachádza svoj odraz i v čl. 23.

¹ Pozri Nagel H., Gottwald P.: Internationales Zivilprozessrecht, Aschendorf Rechtsverlag, Münster 2002, s. 128.

² Pozri Rozehnalová N., Týč V.: Evropský justičný prostor, MU Brno 2003, s. 260.

Vecný rozsah dohody je obmedzený jednak v čl. 1 a môže sa tak týkať len občianskych a obchodných vecí. Toto vymedzenie musí byť ešte obmedzené existenciou medzinárodného prvku vo vymedzených vzťahoch a s obmedzením sa výlučne na členské štáty. Vymedzenie medzinárodného prvku v samotnom nariadení obsiahnuté nie je. Existenciu medzinárodného prvku je nutné teda skúmať v každom jednotlivom prípade. Na niektoré prípady však odpoveď jasná nie je. Nevylučuje sa ani situácia, kedy osoby majú síce bydlisko v jednom štáte, avšak spor sa týka vzťahu situovaného do zahraničia a tým získava medzinárodný prvok.

Inou otázkou je obsah prorogačnej dohody v rámci štatútu spoločnosti v súvislosti s jednotlivými spormi akcionárov a spoločnosti. Platnosť takejto doložky je závislá na národných právnych poriadkoch, s ktorými musí byť v súlade. Formálne požiadavky čl. 23 a ich dosah na spory akcionárov zo spoločnosti sú dané však až vtedy, ak je štatút spoločnosti verejne prístupný. V tomto prípade je teda autonómna interpretácia nahradená národnými právnymi poriadkami. Dôvodom je hlavne, že povaha štatútu je v jednotlivých členských štátoch rozdielna. V niektorých totiž vychádza zo zmluvnej povahy, v iných z normatívnej a v ďalších ide o inštitút *siu generis*.¹

Otázka osobnej pôsobnosti čl. 23, predstavuje výnimku z osobného dosahu Nariadenia upravenom v čl. 2., ktorý vymedzuje svoju pôsobnosť na osoby, ktoré majú bydlisko na území členského štátu a rozhodujúcu pozíciu tu má osoba žalovaného. Čl. 4 ods. 1 Nariadenia Brusel I hovorí o výnimke z pozície bydliska na území členských štátov práve pre čl. 23. Pokiaľ žalovaný nemá bydlisko na území členského štátu, bude právomoc posudzovaná podľa národného práva. Hovorí však o pozícii žalovaného a skutočnosť, že v dobe uzavretia dohody nie je zjavné, akú rolu môže strana v budúcom spore hrať, prináša pochopiteľné problémy pre účastníkov právneho vzťahu.

¹ Pozri Rozehnalová N., Týč V.: Evropský justičný prostor, MU Brno 2003, s. 262.

Pre vznik dohody podľa Nariadenia je nutné, aby aspoň jeden účastník právneho vzťahu mal v dobe uzavretia zmluvy bydlisko v členskom štáte. Rovnako pri zmluvách, ktoré majú viacero účastníkov, postačí, ak aspoň jeden účastník bude mať bydlisko v členskom štáte.¹ Čl. 23 nerozlišuje však pozíciu žalovaného a žalobcu. Prorogačné účinky dohody dvoch strán, z ktorých žiadna nemá bydlisko na území členského štátu, budú posúdené podľa národného práva daného členského štátu. Právomoc súdu členského štátu tak môže byť daná v prípade, že vybrané súdy či súd svoju právomoc odmietli podľa čl. 23 ods. 3 Nariadenia Brusel I..

Ak účastníci majúci bydlisko v členskom štáte a zjednávajú dohodu, ktorá stanoví právomoc súdu, ktorý nenáleží žiadnemu z členských štátov, tak sa čl. 23 neuplatní. Zložitejšia je situácia, kedy majú obe strany bydlisko na území členských štátov a zjednávajú si súd tretej krajiny - mimo členské štáty. Odpoveď je nejasná a ponúkajú sa dve možnosti. Buď to súd členského štátu bude dohodu o derogácii a prorogácii ignorovať, alebo dohody, ktoré nepodliehajú čl. 23 budú ponechané na posúdenie podľa národného práva.²

Účastníci právneho vzťahu môžu zjednať dohodu vo forme písomnej, ústnej, ktorá je písomne potvrdená, vo forme, ktorá je v súlade s praxou, ktorú účastníci medzi sebou zaviedli, a v medzinárodnej obchodnej forme, ktorá je v súlade so zvyklosťami, ktoré účastníci medzi sebou zaviedli, ktoré sú alebo majú byť účastníkom zmluvy známe. Dôkazné bremeno dodržania formálnych požiadaviek leží na žalobcovi pred prorogovaným, resp. na žalovanom, pred derogovaným súdom.

2.7.2. Forma dohody a Haagsky dohovor

Písomná forma je dodržaná, ak je dohoda obsiahnutá v jej návrhu a v jej potvrdení. Tieto potvrdenia zároveň nemusia byť podpísané a účastníci ani nemusia použiť ten istý jazyk. Nie je však postačujúce púhe pripojenie obchodných podmienok k zmluvnému návrhu. Postačuje však, ak

¹ Pozri Schlosser P., EU- Zivilprozessrecht, Verlag C.H.Beck, München 2003, s. 152.

² Pozri Rozehnalová N., Týč V.: Evropský justičný prostor, MU Brno 2003, s. 266.

zmluva jasne a viditeľne odkazuje na obchodné podmienky, ktoré túto dohodu o právomoci obsahujú. Musí teda existovať jasná a preukázateľná dohoda na začlenenie externého dokumentu, ktorým môžu byť práve obchodné podmienky začlenené do zmluvy hlavnej. Postačí ak je klauzula obsiahnutá v obchodných podmienkach, ktoré sú pripojené k potvrdeniu objednávky, ktorá je zákazníkom podpísaná. Odkaz jednej strany na obchodné podmienky nestačí. Nie je ani postačujúce, ako potvrdil ESD v prípade *C-24/76 Estasis Salotti v. Ruwa*, mať procesnú doložku len vytlačenú v rámci obchodných podmienok na zadnej strane formulára bez doložky pred podpisom začleňujúcim ju výslovne do zmluvy. Postačí však odkázať na iný dokument, kde boli tieto doložky do nej výslovne začlenené. V prípade, kedy písomná dohoda zanikne a účastníci právneho vzťahu pokračujú na základe jej obsahu v ďalšom plnení, sú formálne požiadavky podľa čl. 23 splnené, ak je ústne predĺženie písomnej dohody podľa rozhodného národného práva účinné.

Písomnej forme stoja zarovno stanovy, ktoré sú prijaté akciovou spoločnosťou. Tam obsiahnutá klauzula o právomoci pre spory vzniknuté medzi akciovou spoločnosťou a akcionármi je záväzná pre všetkých akcionárov, bez ohľadu na to, či títo s klauzulou súhlasili.¹ Ak bola právomoc pre súd, či súdy určitého členského štátu zvolená listinou zriaďujúcou poručenský fond (*trust*), zriaďovatelia, správcovia alebo oprávnení budú týmito trustovými podmienkami viazaní a právomoc (príslušnosť) takto zvolená bude výlučnou. Takéto dohody alebo ustanovenia v trustových podmienkach, nemajú žiadne právne účinky, ak odporujú čl. 13, 17, 21 Nariadenia Brusel I, alebo ak súdom, ktorých právomoc bola vylúčená, náleží právomoc výlučná.

K dodržaniu platnosti zmluvy postačuje i „polovičná písomnosť“. Ide o ústnu dohodu s následným písomným potvrdením jednej strany. Táto forma však nie je podľa Nariadenia relevantná, resp. platná, ak je jednou stranou zmluvy doložka uvedená v písomnom návrhu a druhá strana sa k nej

¹ Pozri Nagel H., Gottwald P.: Internationales Zivilprozessrecht, Aschendorf Rechtsverlag, Münster 2002, s. 133.

nevyjadrí. Z logiky vecí vyplýva a v záujme zachovania dobre viery je vhodné potvrdenie existencie dohody stranou, ktorá sa neodvoláva sama na existenciu dohody oproti strane druhej, ktorá ju namieta. Typický problémovým je napr. inštitút nemeckého práva - *kaufmännisches Bestätigungsschreiben*, ktorý však môže spadať pod formy v Nariadení uvedené pod písmenami b) a c). Čl. 23 ods. 2 stavia vyjadrenie súhlasu s dohodou v elektronickej forme (napr. e-mailom) za postačujúce a stavia ho výslovne na roveň forme písomnej, pokiaľ je splnená základná náležitosť písomnej formy, ktorou je jej trvanlivosť. Tým sú odstránené dohady o charaktere nosiča informácií.¹

Dohoda môže byť ďalej uzavretá vo forme, ktorá je v súlade s praxou, ktorú medzi sebou zaviedli účastníci zmluvy. Je novšou variantou prijatou tretím Prístupovým dohovorom. Za takúto prax je treba považovať individuálne normy strán, ktorých pôvod je v ich vzájomnom chovaní a ktoré vznikli v dlhšom časovom období u rovnakého typu vzťahov. Všeobecná zásada v obchodných stykoch, ktorou je zásada dobrej viery sa premieta i do tejto úpravy. Spotrebiteľské zmluvy nie sú z rozsahu ustanovenia vylúčené.

Pokiaľ sa mení napr. len veľkosť písma alebo zníži sa zrozumiteľnosť doložky, teda zmení sa spôsob jej včlenenia a pritom sa jedná o dlhodobú obchodnú spoluprácu, kde druhá strana existenciu doložky nikdy nenamietala, prorogačná dohoda zostáva platnou, ak nebola vyžadovaná zvláštna akceptácia doložky.

Medzinárodná obchodná zvyklosť je ďalšou možnosťou formy dohody. Jej definícia sa priblížili jej určeniu podľa Viedenského dohovoru o medzinárodnej kúpe tovaru z roku 1980 a vymedzuje ju charakteristickými znakmi. V medzinárodnom obchode tak môže mať dohoda formu, ktorá je v súlade so zvyklosťami, ktoré sú alebo majú byť účastníkom zmluvy známe, a ktorá je v takomto obchode dobre známa a pravidelne dodržiavaná účastníkmi, ktorí uzatvorili zmluvu typickú pre daný obchodný vzťah. Pokiaľ tak mlčanie na tzv. *kaufmännisches Bestätigungsschreiben* je alebo malo by

¹ Pozri Rozehnalová N., Týč V.: Evropský justičný prostor, MU Brno 2003, s. 270.

byť účastníkovi známe ako potvrdenie súhlasu s dohodou bude táto na základe čl. 23 ods. 1 písm. c) platnou. Musí sa ale jednať o prax v oblasti medzinárodného obchodu.¹ Tieto zvyklosti však nemôžu byť za existujúce určované podľa národných práv a nemôžu byť určené všeobecne pre oblasť medzinárodného obchodu. Viazu sa na oblasť pôsobenia strán. Obchodníci tak pri uzatváraní zmlúv určitého typu musia všeobecne a pravidelne určité chovanie realizovať.

Dôležitou otázkou je, čím sa riadia materiálne podmienky platnosti dohôd, na ktoré nedopadajú ustanovenia čl. 23 Nariadenia Brusel I. Odpoveď na túto otázku nie je zhodne zodpovedaná. Najvýraznejšie však teória zastáva názor, že tieto podmienky nariadením neupravené sa majú riadiť národnými normami medzinárodného práva súkromného, ktoré určí rozhodné právo. Iné názory sú za určenie rozhodného práva unifikovanými normami medzinárodného práva súkromného.

Dohoda o právomoci vedie zásadne k výlučnej právomoci súdu, pokiaľ neodporuje v čl. 23 ods. 5 vymenovaným ustanoveniam Nariadenia. Účinky má však iba vtedy, ak aspoň jedna zo strán má bydlisko na území členského štátu a je vybraný súd niektorého z členských štátov.

Na záver je potrebné upozorniť na posledný vývoj na úrovni medzinárodnej konferencie o medzinárodnom práve súkromnom v Haagu, kde bola podpísaný ďalší z dohovorov 30. 6. 2005. Tzv. *Convention on choice of court agreements* bude pravdepodobne v dohľadnej dobe ratifikovaná EÚ. To povedie k obmedzeniu rozsahu aplikácie ustanovení o dohode o právomoci podľa Nariadenia Brusel I. V súčasnej dobe si na základe čl. 23 Nariadenia Brusel I môžu zjednať dohodu o súdnej právomoci napr. spoločnosti so sídlom v Českej republike a spoločnosť so sídlom v Spojených štátoch amerických tak, že právomoc pre všetky vzniknuté spory vyplývajúce zo zmluvy medzi nimi uzavretá bude Mestský súd v Prahe. Pre túto dohodu teraz platí Nariadenie Brusel I, avšak v prípade, že bude ratifikovaný uvedený

¹ Pozri Nagel H., Gottwald P.: Internationales Zivilprozessrecht, Aschendorf Rechtsverlag, Münster 2002, s. 135.

Haagsky dohovor, bude sa na túto dohodu vzťahovať prednostne jeho čl. 6 písm. a) pred aplikáciou Nariadenia Brusel I.

2.8. Ďalšie ustanovenia v súvislosti s právomocou

Spomedzi možností, ktorými môže byť založená právomoc na základe Nariadenia Brusel I nám zostáva posledná, ktorou je bezvýhradné podriadenie sa právomoci podľa čl. 24. Žalovaný sa však nesmie zúčastniť konania len z dôvodu namietnutia absencie právomoci alebo inému súdu nesmie náležať výlučná právomoc podľa čl. 22. Odhliadnuc od vety druhej čl. 24, právomoc podľa tohto ustanovenia môže súdu náležať i v prípadoch spotrebiteľských, pracovných a poisťovacích zmlúv, teda v prípadoch obmedzenej možnosti založenia právomoci dohodou podľa čl. 23.¹

Jenardova správa k Dohovoru ako i systematické zaradenie tohto článku hovoria o mlčky založenej príslušnosti súdu. Je však možné i výstižnejšie označenie - založenie príslušnosti súdu podriadením sa bez výhrad.

Ustanovenie je úplne špecifické. České procesné právo vychádza všeobecne z toho, že súd musí najprv skúmať, či je daná jeho príslušnosť, a až potom, čo zistí, že príslušnosť daná je, vykoná právne úkony. Tak tomu teda v európskom práve nie je.

Najzložitejšou otázkou výkladu tohto článku je otázka osobného dopadu Nariadenia, tzn. otázka toho, aké podmienky majú byť splnené, aby sa mohlo aplikovať. Dôvodom, pre ktorý je táto otázka dôležitou je jednak to, že takýmto spôsobom je možné založiť právomoc a dosiahnuť systému uznania a výkonu podľa Nariadenia tam, kde táto právomoc inak daná nie je. V tom prípade, by bolo nutné postupovať podľa národného práva.

Aby mohol byť teda čl. 24 aplikovaný, musia byť splnené určité podmienky. Predovšetkým nemôže byť právomoc súdu založená žiadnym ustanovením Nariadenia. Ďalšou podmienkou je, že žalovaný, ktorý má

¹ Pozri Schlosser P., EU- Zivilprozessrecht, Verlag C.H.Beck, München 2003, s. 173.

bydlisko v jednom členskom štáte, je žalovaný v inom členskom štáte. Ak by bol žalovaný v štáte, kde má bydlisko použilo by sa ustanovenie čl. 2.

Osoba, ktorá je žalovaná v inom členskom štáte, však musí mať nutne bydlisko v niektorom z iných členských štátov. Je to možné vyvodiť z čl. 4 ods. 2, ktorý hovorí o možných výnimkách tohto pravidla a odkazuje pritom na čl. 22 a 23. Otázka, či i žalujúci musí mať bydlisko v niektorom z členských štátov je nezodpovedaná.

Ak sa žalovaný zúčastní konania, len aby namietol absenciu právomoci, alebo súd má podľa čl. 22 výlučnú právomoc v danom právnom vzťahu, súd konanie zastaví. Podľa čl. 24 musí byť táto námietka príslušnosti podaná pred podaním iného stanoviska, na ktoré by sa nazeralo ako na uskutočnenie obhajoby. Podľa väčšiny názorov, bude podľa štátu fóra detailne určené, ku ktorému okamžiku môže byť námietka uskutočnená, alebo kedy bude prekludovaná.¹ Žalovanému tak úprava Nariadenia dovoľuje nielen poprieť príslušnosť, ale umožňuje mu i alternatívne sa brániť bez toho, aby tým stratil právo uplatniť námietku nedostatku príslušnosti. Preventívne popretie, resp. vyjadrenie sa k predmetu sporu pri prednostnom podaní námietky žalovanému neškodí. V tomto duchu sa vyjadruje i judikatúra ESD napr. v rozhodnutí *C-150/80 Elefanten Schuh*.

Rozhodnutie ESD vo veci *C – 48/1984 Spitzley* uvádza, že ustanovenia čl. 24 Nariadenia Brusel I platia i v prípade podriadenia sa zo strany žalobcu vo vzťahu k protižalobe. To platí i pre prípady započítania, a to i pokiaľ by bola pre takéto prípady zjednaná právomoc súdu iného členského štátu.

Čl. 25 a 26 hovoria o všeobecných podmienkach právomoci a prípustnosti konania, prekážkach konania a strete právomocí. Podľa prvého odseku sa nikto nemusí starať o žalobu, ktorá je na neho podaná v inom členskom štáte ako má on bydlisko, pokiaľ v tom členskom štáte, nemá táto

¹ Nagel H., Gottwald P.: Internationales Zivilprozessrecht, Aschendorf Rechtsverlag, Münster 2002, s. 142.

právomoc oporu v Nariadení.¹ Jedná sa o skúmanie právomoci a prípustnosti konania z úradnej moci.

Čl. 25 je logickým protikladom výlučnej právomoci jedného štátu. Súd tak z úradnej moci musí zastaviť konanie, pokiaľ bola k nemu podaná žaloba, ktorá sa prevažne týka veci, pre ktorú na základe čl. 22 je daná výlučná právomoc iného členského štátu. Je to v záujme právnej istoty, kedy by tak mohli byť vydané dve rozhodnutia v tej istej veci. Navyše rozhodnutie súdu, ktorý konanie nezastavil a zastavil ho podľa čl. 25 mal, by nemohlo byť uznané v štáte, ktorému náleží výlučná právomoc. Jedná sa tak o pozitívny konflikt medzinárodných právomocí. Povinnosť konštatovať nedostatok právomoci ex offio platí i v prípade, kedy procesné právo štátu fóra obmedzuje skúmanie právomoci súdu iného štátu len na prostriedky uplatnené stranami.²

Čl. 26 sa od čl. 25 sa vlastne odlišuje tým, že pokiaľ sa strana na konaní zúčastní bez výhrad, právomoc byť daná môže, naproti tomu podľa čl. 25 súd nečaká na úkon žalovanej strany. Čl. 26 tak rozlišuje dve rozličné situácie.³

a) Prípád, kedy právomoc súdu nie je určená na základe Nariadenia, ale inak, t.j. na základe vnútroštátnych predpisov alebo medzinárodných zmlúv. Nedostavenie žalovaného má vtedy za následok zastavenie konania z dôvodu nedostatku právomoci. Žalovaný však nesmie mať bydlisko v štáte, kde sa vedie konanie.

b) Druhou situáciou je otázka doručenia žaloby alebo dokumentu s rovnakým účinkom. Súd preruší konanie do doby, než si bude môcť žalovaný zaistiť obranu, pokiaľ mu nebolo doručené včas. Primeranosť tejto doby stanoví súd štátu fóra. Jedná sa o podobné ustanovenie ako obsahuje nariadenie č. 1348/2000, o doručovaní. Jeho ustanovenie čl. 19 sa uplatní

¹ Pozri Schlosser P., EU- Zivilprozessrecht, Verlag C.H.Beck, München 2003, s. 177.

² Pozri Rozehnalová N., Týč V., Novotná M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, AUB iuridica No. 206, MU Brno 1998, s. 209.

³ Pozri Rozehnalová N., Týč V.: Evropský justičný prostor, MU Brno 2003, s. 283.

namiesto odseku 2, ak sa písomnosť musela doručovať z jedného členského štátu do iného členského štátu podľa nariadenia o doručovaní. Ak nemožno použiť ani tohto ustanovenia použijú sa ustanovenia Haagskeho dohovoru o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v občianskych a obchodných veciach do cudziny za podmienok čl. 26 ods. 4 Nariadenia Brusel I.

Ustanovenia čl. 25 a 26 potvrdzujú, že súd, u ktorého bola podaná žaloba, musí skúmať svoju medzinárodnú právomoc len v prípadoch podľa čl. 22 Nariadenia Brusel I.

Jednou z prekážok rozhodnutia, je skoršie právoplatné rozhodnutie v tej istej veci medzi tými istými stranami. Tak je to i v medzinárodnom merítku. Prekážka litispencie však v medzinárodnom merítku bezpodmienečná nie je a nariadenie tento problém upravuje podrobne pre jeho zložitost' v čl. 27-30. Skúma sa totiž situácia pred vydaním rozhodnutia.

Prekážka litispencie znamená vylúčiť situáciu, kedy by o tej istej veci prebiehalo súčasne viac než jedno konanie pred rôznymi súdmi. Môže nastať napríklad problém, kedy jedno konanie zahájené v jednom štáte skončí ešte pred tým ako v druhom štáte, kde prebieha konanie v tej istej veci, bude vydané rozhodnutie. Utrpí tým predovšetkým právna istota účastníkov.

Výklad pojmu „zahájenie konania“ je jedným z kľúčových a konkrétne sa mu venuje čl. 30. V niektorých právnych poriadkoch totiž môže byť konanie zahájené podaním žaloby, v iných až oznámením tejto skutočnosti žalovanej strane. Nariadenie upravuje zásadu, že žaloba alebo písomnosť s rovnakými účinkami musí byť k súdu podaná, aby sa konanie považovalo za zahájené. Rozhodujúci je tak okamžik obdržania písomnosti súdom.

Pokiaľ strany majú sídlo v nečlenských štátoch a konanie bolo zahájené v dvoch rôznych členských štátoch, použije sa podľa čl. 4 Nariadenia Brusel I, rozhodné právo štátu toho súdu, kde bola žaloba podaná. Preto sa môže a má aplikovať i čl. 27 o lispencii.

Pojem „v tej istej veci a medzi rovnakými účastníkmi“ nie je vykladaný podľa národných práv, ale autonómne. ESD preferuje veľmi široký výklad litispendencie a hovorí, že nezáleží na formálnej identite oboch, či viacerých žalôb.¹ Tak napr. Žaloba na plnenie kúpnej zmluvy v jednom štáte a žaloba o neplatnosť zmluvy alebo jej zrušenie sú z pohľadu ESD rovnakými predmetmi konania. Znamená to, že ak sa spory týkajú toho istého vzťahu medzi stranami, avšak vznesené nároky, resp. petity žalôb sú rôzne, jedná sa o ten istý predmet sporu. Vec teda nie je to isté, čo predmet. Každá z oboch žalôb je tak protikladom druhej, čo znamená, že predstavujú akoby určitý druh obrany, prezentovaný formou samostatnej žaloby.² Podľa judikatúry ESD (rozhodnutie vo veci *C – 144/1986 Gubisch*) je konaním v tej istej veci i prípad, kedy pred jedným súdom bola podaná negatívna určovacia žaloba a pred druhým súdom bola podaná žaloba na plnenie. Zmyslom je nielen uľahčiť uznanie a výkon rozhodnutia, ale predovšetkým posilniť právnu ochranu osôb v EU. Ustanovenia o litispendencii sa snažia o vylúčenie paralelných konaní.

O rovnaké strany ide i v prípade, že sa ich procesné postavenie obráti. Na otázku, či tie isté strany musia byť zároveň tie isté osoby dal odpoveď ESD, ktorý napr. v rozhodnutí *C-351/96* uvádza, že poisťník a poisťiteľ, ktorý sú účastníkmi rôznych konaní s rovnakou protistranou, sú považovaný za tie isté strany v zmysle čl. 27. To za podmienky, že ich záujmy sú identické a nerozlučné.

Medzi kritizované rozhodnutia ESD patrí prípad vo veci *C – 116/2002 Gasser*. Talianska spoločnosť MISAT podala žalobu pred talianskym súdom na rakúsku spoločnosť Gasser, pritom strany si už predtým dohodli právomoc u rakúskych súdov. Na rakúsky súd následne podala žalobu spoločnosť Gasser. ESD však rozhodol, že rakúsky súd musí konanie prerušiť vyčkať ako rozhodne súd, u ktorého bola žaloba podaná skôr, a to napriek tomu, že prvá

¹ Pozri Schlosser P., *EU- Zivilprozessrecht*, Verlag C.H.Beck, München 2003, s. 182.

² Rozehnalová N., Týč V., Novotná M.: *Evropské mezinárodní právo soukromé*, AUB iuridica No. 206, MU Brno 1998, s. 212.

žaloba bola u tohto súdu podaná zámerné s ohľadom na to, že konanie u súdov v tomto štáte trvá neprímerane dlho.¹

Stanovenie právomoci nemusí byť obsahom zvláštného rozhodnutia. Postačí ak v stanovených lehotách, neboli voči právomoci uplatnené námietky.

Čl. 28 upravuje situácie, kedy boli u súdov rôznych štátov podané žaloby súvisiace. Jedná sa tu o žaloby, ktoré sú tak úzko spojené, že je žiadúce spoločné prerokovanie a rozhodnutie. Je to s rovnakého dôvodu, akému slúži tento oddiel Nariadenia, ktorým je zabránenie vydania nezlučiteľných rozhodnutí. Ak je zahájené konanie o súvisiacich veciach na súdoch rôznych členských štátov, každý súd, ktorý nezačal konať ako prvý, môže prerušiť konanie, ak sú veci ešte v štádiu konania na prvom stupni. Ak ide o konania na prvom stupni, súd, ktorý nezačal konanie ako prvý, môže tiež na žiadosť jedného z účastníkov odmietnuť vykonávať svoju právomoc, ak súd, ktorý začal konať ako prvý, má právomoc rozhodovať v oboch veciach a ak právny poriadok jeho štátu pripúšťa zlúčenie oboch vecí. Zriedka sa vyskytujúcim prípadom bude situácia u konaní, kde je daná výlučná právomoc viacerých súdov, kedy sa prehlási súd, u ktorého bolo konanie zahájené neskôr, za nepríslušný v prospech súdu, u ktorého bolo konanie zahájené ako prvé.

Čl. 31, ktorý sám tvorí celý desiaty oddiel druhej kapitoly o právomoci sa týka predbežných a ochranných opatrení. Súdom členských štátov možno podať návrh na vydanie predbežných opatrení vrátane ochranných opatrení, ktoré sú dostupné podľa právneho poriadku daného štátu, aj keby podľa Nariadenia Brusel I mali právomoc rozhodovať vo veci samej súdy iného členského štátu. Môžu byť vydané teda i súdom štátu, kde konanie neprebíha. Najlepšie môže ich opodstatnenosť, podmienky a spôsob vykonania a všetky ďalšie okolnosti posúdiť súd, v ktorého obvode sa nachádza majetok odporcu, ku ktorému bude takéto opatrenie viazané.² Jeho

¹ pozri Pauknerová M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, Praha 2008, s. 158.

² Rozehnalová N., Týč V.: Evropský justičný prostor, MU Brno 2003, s. 293.

účelom je pohotovosť a zabránenie určitým jednaniam a ich dôsledkom. Sú vykonávané bez predchádzajúceho výsluchu odporcu a bez predchádzajúceho oznámenia. Týmto sa riadilo i rozhodnutie ESD vo veci *C – 391/1995 Van Uden*, podľa ktorého musí medzi predmetom predbežného opatrenia a právomoci povolaneho súdu existovať reálne spojenie. Reálne spojenie je interpretované tak, že predbežné opatrenie musí byť vykonané v štáte rozhodujúceho fóra, tzn. musí byť v tomto štáte majetok dlžníka.

2.9. Uznanie a výkon súdneho rozhodnutia

EU sa zaviazala zaistiť prístup k justícii pre všetkých. Znamená to, že fyzické, resp. súkromné osoby a podnikatelia sa môžu obrátiť na súdy alebo iné štátne orgány v iných členských štátoch s rovnakou ľahkosťou a pri rovnakej dôvere, ako vo vlastnom členskom štáte.

Rozhodnutia súdov a iných justičných orgánov sú aktami štátnej moci a čo sa týka ich účinku, tak sú teritoriálne obmedzené. Je to z dôvodu zachovania zásady zvrchovanosti štátov, čo znamená, že štátne akty ako prejavy štátnej vôle a moci sú obmedzené len na ich teritórium. K tomu, aby teda súdne rozhodnutie malo účinky na území iného štátu, alebo aby tam dokonca bolo vykonané, je potrebné aby bolo týmto štátom uznané a získalo tak rovnakú autoritu, akú by malo rozhodnutie tuzemského orgánu.

Pokiaľ rozhodnutie súdu spadá do vecnej a časovej pôsobnosti Nariadenia Brusel I a jedná sa o rozhodnutie súdu členského štátu, pre uznanie a výkon súdneho rozhodnutia sa aplikujú ustanovenia Nariadenia jeho tretej kapitoly. Prvý oddiel sa týka uznania a druhý výkonu rozhodnutia. K vnútroštátnemu vykonaniu Nariadenia Brusel I, ako i ďalších nariadení EU a Haagskeho dohovoru o ochrane detí boli prijaté zvláštne ustanovenie o uznávaní a výkone niektorých cudzích rozhodnutí, iných verejných listín a súdnych zmierov, v ktorých sa postupuje podľa predpisov EU. České právo sa bude aplikovať len vtedy, pokiaľ uznanie a výkon cudzieho rozhodnutia

nespadajú do pôsobnosti Nariadenia Brusel I ani iného nariadenia, ani prípadnej medzinárodnej zmluvy, ktorou je Česká republika viazaná.

System uznania a výkonu rozhodnutia sa v zásade podľa Nariadenia od Dohovoru veľmi nezmenil a smeruje k racionalizácii a zjednodušeniu konania o výkone rozhodnutia.¹ Dôvody pre ich odoprenie boli zredukované a užšie vytvorené, čím sa uznanie a výkon urýchlil.

Úprava sleduje určité zásady. Jednou z nich je redukcia na rozhodnutia vo veciach občianskych a obchodných, bez ohľadu na to aký súd rozhodnutie vydal a kto sú účastníci konania. Nariadenie sa však snaží zasiahnuť čo najširší počet rozhodnutí. Vylúčené sú rozhodnutia procesnej povahy. Uznanie rozhodnutia je neformálne až na taxatívne výnimky v nariadení vymenované. Uznanie cudzieho rozhodnutia má však v zásade rovnaké účinky, ako by bolo vydané tuzemským orgánom v tej istej veci a zakladá prekážku *res iudicata*.

2.9.1. Rozsudok

Pokiaľ chceme pochopiť danú problematiku, potrebujeme vymedziť pojem „rozsudku“, teda aké štátne akty vôbec majú byť uznané, resp. vykonané. Jeho definícia je uvedená v čl. 32. Rozsudok tak znamená podľa Nariadenia každé rozhodnutie súdu alebo tribunálu členského štátu, bez ohľadu na jeho označenie, vrátane uznesenia, nariadenia, rozhodnutia alebo exekučného príkazu, ako aj určenia trov alebo výdavkov súdnym úradníkom.

Základný akcent tautologicky formulovaného predpisu je kladený na to, že nielen klasické „rozsudky“ je nutné uznať a vykonať, ale v princípe všetky rozhodnutia súdov, ktoré občanovi niečo prisudzujú alebo odopierajú.² Nezáleží ani na jeho forme, ani na jeho označení. Pre kvalifikáciu tohto ustanovenia je bezvýznamné, či je rozhodnutie prvého štátu právoplatné.

¹ Kohler C., Jayme E.: Europäisches Kollisionsrecht 2003: Der Verfassungskonvent und das Internationale Privat und Verfahrensrecht, IPRax 6/2003, s. 505.

² Schlosser P., EU- Zivilprozessrecht, Verlag C.H.Beck, München 2003, s.208.

Rozhodnutie musí byť aktom štátnej moci, čo znamená, že rozhodnutia neštátnych súdov napr. rozhodcovských sem nespádajú. Rozhodnutia o predbežných opatreniach do úpravy spadajú, pokiaľ sa nedotýkajú vzťahu k tretím osobám ako sa vo svojich správach zhodujú Schlosser i Jenard. Podľa české medzinárodného práva súkromného vychádzajúcou podmienkou pre uznanie rozhodnutia je nadobudnutie právoplatnosti. Súdne vyrovnania nie sú súčasťou Nariadenia. Rozhodnutie podľa čl. 32 musí byť skutočným rozhodnutím súdu v spore, nie schválením dohody účastníkov o jeho riešení (C-414/92).

2.9.2. Podmienky pre uznanie rozhodnutia

K uznaniu rozhodnutia dochádza zásadne bez zvláštneho uznávacieho konania a s dodržaním nevyhnutne nutných minimálnych podmienok. Znamená to, že rozhodnutia prijaté v iných členských štátoch sa uznávajú *ipso iure*, automaticky a bez požiadavku ďalšieho úkonu. Ak sa stane sporným, či má byť rozhodnutie uznané, je účastníkovi konania, ktorý uplatňuje uznanie ako hlavnú vec v danom spore, daná možnosť, domáhať sa podľa čl. 33 ods. 2 Nariadenia Brusel I, aby rozhodnutie uznané bolo. Podľa § 68b ZMPSaP, účastník, ktorý požiada podľa predpisu EU alebo medzinárodnej zmluvy, aby o uznanie rozhodnutia bolo rozhodnuté vo zvláštnom konaní, rozhodne súd o uznávaní rozsudkom. Jednanie pritom nemusí nariaďovať.

Podľa ustanovení čl. 27 ods. 4 Dohovoru bolo možné odmietnuť uznanie cudzieho rozhodnutia v prípade, ak v štáte uznania malo byť na základe jeho kolíznych noriem aplikované iné rozhodné právo, ako tomu bolo v štáte vydania rozhodnutia. Nariadenie tento dôvod zrušilo. Zmyslom uznania rozhodnutia je totiž, aby uznané rozhodnutia nadobúdali automaticky rovnaké účinky i v štáte uznania, teda presne také ako v štáte, kde bolo o veci rozhodnuté.

Uznanie rozhodnutia je tak neformálne a súd alebo iný orgán členského štátu k nemu prihliadne. Ak výsledok konania na súde členského štátu závisí

na posúdení uznania ako predbežnej otázky (je teda predpokladom pre rozhodnutie vo veci samej), potom tento súd má právomoc v tejto otázke.

Pre dôsledky uznania a výkonu rozhodnutia je rozhodujúce právo štátu vydania rozhodnutia. Neplatí to však, ak sa jedná o incidenčné otázky ako napr. v prípade *C-145/86 Hoffmann v. Krieg*, kedy o rozvoze manželstva, ktoré bolo rozhodujúce pre uznanie nemeckého rozhodnutia o povinnosti platiť výživné, rozhodol holandský súd. V danom prípade rozhodnutie nemeckého súdu nemohlo byť vykonateľné, pretože podľa holandského rozhodnutia o rozvoze, zanikol i nárok na toto výživné.

Hovorili sme o automatickosti uznávania rozhodnutia. Každý štát si však vyhradzuje neuznať určité rozhodnutia, ktoré trpia z hľadiska jeho práva nezahojiteľnými vadami alebo ktoré sú po vecnej stránke v príkrom rozpore s jeho právnym štandardom.¹ Tieto podmienky sú stanovené ako pozitívne tak negatívne.

- Pozitívne sa jedná o rozhodnutia, ktoré sú vymedzené samotným rozsahom pôsobnosti nariadenia. Musí sa zároveň jednať o „rozsudok“ v zmysle čl. 32.

- Negatívne sú podmienky pre uznanie stanovené v čl. 34, 35 a 72 Nariadenia Brusel I.

Môžeme určiť niekoľko dôvodov, pre ktoré rozhodnutie uznané nebude.

a) Výhrada verejného poriadku, ktorá je prvým a málo v praxi používaným dôvodom pre neuznanie rozhodnutia je zároveň všeobecným predpisom, ktorý sa môže uplatniť, keď nie sú aplikovateľné zvláštne ustanovenia čl. 34 ods. 2 až 4 a čl. 35 ods. 1 a 2. Rozsudok členského štátu je možné neuznať, keď je tento opakom, resp. v rozpore s hodnotami domácej právnej kultúry a javí sa ako úplne neúnosný.² Neznamená to však prípady, kedy by bol súd členského štátu zjavne rozhodol o veci inak. Verejný

¹ Pozri Rozehnalová N., Týč V., Novotná M.: *Evropské mezinárodní právo soukromé*, AUB iuridica No. 206, MU Brno 1998, s. 216.

² Pozri Schlosser P., *EU- Zivilprozessrecht*, Verlag C.H.Beck, München 2003, s. 226.

poriadok sa podľa tohto predpisu dá rozdeliť na verejný poriadok procesný a hmotnoprávny. Rozoberané ustanovenie má na mysli nepochybne verejný poriadok hmotnoprávny, práve kvôli špecialite spomínaných ustanovení ďalších odsekov. Je nutné túto zásadu posudzovať teda obdobne ako výhradu verejného poriadku v kolíznom práve. Verejný poriadok sa tak týka účinkov rozhodnutia vo sfére právneho poriadku iného štátu. Nie je možné však postupovať úplne analogicky s kolíznym právom. Súdne rozhodnutia sa totiž vzťahujú na výhradne určené subjekty a nemajú relatívne abstraktný obsah ako právne normy. Ďalšou výnimkou analogického postupu je nemožnosť zamenenia rozhodnutia iným rozhodnutím pri jeho neuznávaní, ako je to možné u kolízneho práva, kde sa môže použiť iný právny poriadok.

Stanovenie hraníc *ordre public* náleží národným právnym poriadkom. ESD sa obmedzuje na kontrolu hraníc, v ktorých môže byť voľný pohyb rozsudkov obmedzený práve z dôvodu výhrady verejného poriadku.¹

V nemeckom práve je výhrada verejného poriadku spomenutá v čl. 328 ods. 1 č. 4 ZPO, ktorá sa týka ako porušenia procesného tak i hmotného práva. Materiálnoprávny *ordre public* je porušený, ak sú cudzie rozhodnutia vo svojich účinkoch nezlučiteľné s fundamentálnymi materiálnoprávnymi princípmi nemeckého práva a obzvlášť základnými právami.²

Dôvodom odopretia uznania rozhodnutia z dôvodu ochrany verejného poriadku sa ESD zaoberal napr. v rozhodnutí vo veci *C – 7/1998 Krombach*, kde dospel k záveru, že použitie výhrady verejného poriadku prichádza do úvahy vtedy, pokiaľ by uznanie rozhodnutia porušovalo určitú podstatnú právnu zásadu, a preto by bolo v neprijateľnom rozpore s právnym poriadkom členského štátu miesta výkonu takého rozhodnutia. V danom prípade sa jednalo o porušenie zásady spravodlivého procesu podľa čl. 6 Európskeho dohovoru o ľudských právach, kedy francúzsky súd odmietol zúčastniť sa adhézneho konania nemeckému občanovi Krombachovi prostredníctvom

¹ Pozri Micklitz H., Rott P.: *Vergemeinschaftung des EuGVÜ in der Verordnung Nr. 44/2001*, IPRax 1/2002, s. 18.

² Hay P.: *Prüfe dein Wissen: Internationales Privatrecht*, Verlag C.H.Beck, München 2007, s. 108.

právneho zástupcu.¹ Podľa rozsudku ESD vo veci *C – 38/1998 Renault SA* pre uplatnenie zásady verejného poriadku nestačí, že súd rozhodol v tej veci zjavne nesprávne a rozhodnutie sa ani nepreskúmava. Tu naopak ESD vymedzil použitie zásady verejného poriadku negatívne. Taliansky súd v tomto prípade odmietol prehlásiť rozhodnutie za vykonateľné z dôvodu chybnjej aplikácie Nariadenie Brusel I. To ESD neuznal za oprávnené, pretože nebola porušená niektorá zo základných zásad práva EU.

b) Rozsudok sa ďalej neuzná z dôvodu ochrany žalovanej strany. Je to v prípade, keď žalovaný opomenul začať konanie, ktorým by napadol rozsudok, keď tak mohol urobiť a v prípade, že bol vydaný bez účasti žalovaného v konaní, ak sa mu nedoručila písomnosť, ktorou sa začalo konanie alebo rovnocenná písomnosť v dostatočnom čase a takým spôsobom, aby si mohol zabezpečiť obhajobu. Jedná sa predovšetkým o porušenie zásady rovnosti strán a kontradiktórnosti konania. Za takúto rovnocennú písomnosť je niekedy považované i predvolanie k ústnemu rokovaniu.

Kedy sa jedná o rovnocennú písomnosť a kedy je splnená podmienka času, ktorý strana potrebuje k príprave obhajoby je rozhodná bohatá judikatúra ESD. Ak sa dostaví žalovaný k rokovaniu v trestnom konaní a tým i k adhéznemu konaniu, či už osobne alebo prostredníctvom oprávneného zástupcu a bol si toho vedomý a nič pritom nenamietal, nie je možné dovoliť sa tohto ustanovenia. Ak je žalovaná strana zastúpená bez svojho zmocnenia a bez vedomostí o konaní, tak sa môže dovoliť ustanovení čl. 34 ods. 2, a to i v prípade ak nevyužila možnosť napadnúť pôvodné rozhodnutie z tohto dôvodu. Čo sa týka dostatočného času k príprave obhajoby v prípade, že sa obžalovaný k rokovaniu dostavil, je rozhodné procesné právo súdu, ktorý rozhodnutie vyniesol a nie právo súdu, ktorý má rozhodnutie uznať (pozri rozhodnutie *C-172/91 Volker Sonntag v. Weidmann*).

Riadnosť a včasnosť doručenia sú dve kumulatívne podmienky a nedodržanie i jednej z nich je dôvodom k odmietnutiu uznania rozhodnutia. Včasné doručenie, ktoré nebolo riadne vykonané, nezaručuje, že sa

¹ pozri Pauknerová M.: *Evropské mezinárodní právo soukromé*, C.H.Beck, Praha 2008, s. 164.

písomnosť k adresátovi skutočne dostala. Riadnosť doručenia je teda podmienkou, ktorá musí byť vždy splnená.¹ Uznanie cudzieho rozhodnutia je treba odmietnuť pre nedostatok riadneho doručenia návrhu na zahájenie konania alebo písomnosti s rovnocenným účinkom, i keď sa žalovaný dodatočne dozvedel o rozhodnutí a nevyužil možnosť napadnúť ho v štáte uznania. Rozhodnutie ESD, ktoré sa zaoberalo otázkou doručenia je napr. C – 283/2005 *ASML*, kde sa ESD zaoberal predovšetkým otázkou pojmu žalovaného jeho neprítomnosťou, pri ktorej bolo vo veci rozhodnuté. Žalovaný mal možnosť využiť opravný prostriedok proti rozhodnutiu pre zmeškanie vydaného voči nemu len vtedy, pokiaľ skutočne žalovaný poznal obsah tohto rozhodnutia na základe doručenia vykonaného v dostatočnom časovom predstihu, ktorý mu umožnil prípravu na jednanie pred súdom štátu, v ktorom prebehlo pôvodné konanie.

c) Dôvodom pre neuznanie rozhodnutia je nezlučiteľnosť s rozsudkom vydaným v spore medzi rovnakými účastníkmi v členskom štáte, v ktorom sa žiada o uznanie. K takýmto prípadom, by malo dochádzať len výnimočne, a to z dôvodu, že by takéto rozhodnutia mali byť vylúčené už uplatnením prekážok litispendencie, resp. *rei iudicatae*.

Nezlučiteľné rozhodnutia sú také, ktorých právne následky sa navzájom vylučujú. Nemusí ísť nutne o dve rozhodnutia v tej istej veci medzi rovnakými účastníkmi, čo je prípad *rei iudicatae* podľa odstavca 4. Podľa odseku 3 sa nemusí jednať o skoršie rozhodnutie. Znamená to len, že rozhodnutie súdu štátu uznania musí časovo predchádzať okamžiku, kedy by rozhodnutie iného členského štátu bolo uznané.

Čl. 34 ods. 4 Nariadenia Brusel I uvádza ako dôvod pre neuznanie situáciu, kedy je „rozsudok“ nezlučiteľný so skorším rozsudkom vydaným v inom členskom štáte alebo v treťom štáte v rovnakej veci a medzi rovnakými účastníkmi za predpokladu, že skorší rozsudok spĺňa podmienky na jeho uznanie v členskom štáte, v ktorom sa žiada o uznanie. Skoršie rozhodnutie

¹ Rozehnalová N., Týč V., Novotná M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, AUB iuridica No. 206, MU Brno 1998, s. 220.

súdu iného členského štátu alebo dokonca nečlenského štátu uznateľné v štáte uznania je tak logicky na rovnakej úrovni ako rozhodnutie súdu štátu uznania.¹

Významnou skutočnosťou je previazanosť ustanovení o medzinárodnej právomoci a uznávaním rozhodnutia. Ak tak nie je rešpektovaná napr. výlučná právomoc súdu štátu uznania, je jej nerešpektovanie všeobecne uznávaným dôvodom pre odoprenie uznania cudzieho rozhodnutia a nevyžaduje ďalšie odôvodnenie. Ak je však právomoc porušená v prospech slabšej strany v prípadoch špeciálnych ustanovení o právomoci, nie je dôvodom pre neuznanie rozhodnutia v inom štáte. Výklad tak ide výrazne proti zneniu normy. Je nutné ďalej pripomenúť, že máme na mysli nerešpektovanie medzinárodnej právomoci a nie miestnej príslušnosti.

Záverečné ustanovenie oddielu o uznávaní súdnych rozhodnutí je čl. 37, ktorý umožňuje súdu členského štátu, v ktorom sa žiada o uznanie rozhodnutia vydaného v inom členskom štáte, môže konanie prerušiť, pokiaľ bol proti rozhodnutiu podaný opravný prostriedok. Judikatúra ESD v rozhodnutí vo veci *C – 43/1977 Industrial Diamond* definuje opravný prostriedok ako akýkoľvek opravný prostriedok, ktorý môže viesť k zrušeniu alebo zmene rozhodnutia predloženého k uznaniu, ktorý je podaný v lehote.

2.9.3. Výkon rozhodnutia

Výkonom rozhodnutia je naplnená zásada voľného pohybu súdnych rozhodnutí. Rozsudok vydaný v členskom štáte a vykonateľný v tomto štáte sa vykoná v inom členskom štáte, ak tam bol vyhlásený za vykonateľný na návrh zainteresovaného účastníka.

Úprava výkonu rozhodnutia v Nariadení Brusel I v čl. 38 až 52 je podrobnejšia než úprava v Bruselskom dohovore. Podstata rozhodnutia o vykonateľnosti však zostala rovnaká a zmenili sa skôr technické aspekty, ktoré zjednodušujú úpravu. Bruselský dohovor ako i Nariadenie rozlišujú medzi vykonateľnosťou cudzieho rozhodnutia, rozhodnutím o jeho

¹ Rozehnalová N., Týč V.: Evropský justičný prostor, MU Brno 2003, s. 313.

vykonateľnosti tzv. *exequatur* a samotným výkonom rozhodnutia. Konanie o prehlásení výkonu rozhodnutia česká právna úprava nepozná a preto boli schválené nové ustanovenia zákona o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. Táto špecifická úprava konania o prehlásení vykonateľnosti, známa v rade právnych predpisov, je z hľadiska českého práva považovaná za nadbytočnú a v rámci EU sa tiež perspektívne uvažuje o jeho odstránení.¹

Podľa dnes už platných nariadení bolo *exequatur* zrušené pre vymedzený okruh titulov o nesporných nárokoch, ďalej u dvoch typov rozhodnutí vo veciach rodičovskej zodpovednosti, európskeho platobného rozkazu a v rozhodnutí vydaných v konaniach o pohľadávkach nízkej hodnoty. Exequatur by malo byť odstránené i u nárokov na výživné.

Výkon rozhodnutia ako taký, podlieha právnemu poriadku štátu, na ktorého území má byť rozhodnutie vykonané. Podmienkou a predpokladom výkonu rozhodnutia je však jeho predchádzajúce prehlásenie za vykonateľné. Toto prehlásenie je vydané na návrh, ktorý sa podáva u súdu alebo príslušnom orgáne uvedenom v zozname v prílohe II (v Českej republike je týmto príslušným orgánom okresný súd alebo súdny exekútor). Miestna príslušnosť sa určí podľa bydliska účastníka, proti ktorému sa rozsudok má vykonať, alebo podľa miesta výkonu.

Rozsudok sa vyhlási za vykonateľný ihneď po splnení formálnych náležitostí podľa čl. 53. Navrhovateľ pripojí k návrhu na vydanie vyhlásenia o vykonateľnosti rozsudku vyhotovenie rozhodnutia, splňujúce podmienky pre uznanie jeho pravosti, osvedčenie podľa čl. 54 Nariadenia Brusel I, vydané príslušným orgánom štátu, v ktorom bolo rozhodnutie vydané, a to za požitia štandardného formulára uvedeného v prílohe V. Pokiaľ nedôjde k predloženiu osvedčenia, príslušný súd môže predĺžiť lehotu alebo prijať i inú rovnocennú listinu, alebo dokonca upustiť od jej predloženia. Samotný postup pri podaní návrhu sa riadi právom členského štátu, v ktorom sa podáva návrh na výkon. Účastník, proti ktorému sa o výkon žiada, nemá v tomto štádiu konania právo robiť žiadne podania k návrhu. Proti rozhodnutiu

¹ Pauknerová M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, Praha 2008, s. 166.

o návrhu na prehlásenie vykonateľnosti je možné podať opravný prostriedok, ktorý môže byť úspešný a rozhodnutie môže byť zrušené alebo zmenené. Tento návrh môže podať ktorákoľvek strana. Jedná sa o úplne špecifický komunitárny inštitút, ktorý zjavne nie je možné zrovnat' s českým odvolaním.¹

Podmienkou vykonateľnosti nie je právoplatnosť v štáte vydania. Vyhlásenie vykonateľnosti sa doručí účastníkovi, proti ktorému sa výkon žiada, spolu s rozsudkom, ak mu už nebol doručený. V protiklade k Bruselskému dohovoru neprebíha kontrola prekážok uznania rozhodnutia a tým i prekážok výkonu cudzieho rozhodnutia pri jeho výkone, ale až pri podaní opravného prostriedku proti prehláseniu rozhodnutia za vykonateľné podľa čl. 43 až 45 ods. 1 Nariadenia Brusel I.²

Odvolanie proti vyhláseniu vykonateľnosti sa musí podať do jedného mesiaca od jeho doručenia. Ak má účastník, proti ktorému sa o výkon žiada, bydlisko v inom členskom štáte, než v ktorom sa vydalo vyhlásenie vykonateľnosti, lehota na odvolanie je dva mesiace a začína plynúť odo dňa doručenia buď tejto osobe do jej vlastných rúk, alebo do jej obydla pobytu. V Českej republike sú takýmito prostriedkami dovolanie a žaloba pre zmätočnosť. Predĺženie tejto lehoty z dôvodu vzdialenosti nie je prípustné. Súd, ktorý koná o odvolaní podľa čl. 43 alebo čl. 44, môže odmietnuť vydať alebo zrušiť vydané vyhlásenie vykonateľnosti len na základe jedného z dôvodov uvedených v čl. 34 a 35, tzn. dôvodov pre odopretie uznania. Svoje rozhodnutie vydá bez odkladu. Za žiadnych okolností sa nesmie cudzí rozsudok skúmať z hľadiska rozhodnutia vo veci samej.

V súvislosti s výkonom rozhodnutia je dôležitou otázkou možnosť predbežných alebo zaisťovacích opatrení. Pred vyhlásením vykonateľnosti rozhodnutia je možné podľa čl. 47 ods. 1 Nariadenia Brusel I požiadať o vydanie predbežného opatrenia vrátane ochranných opatrení podľa právneho poriadku dožiadaného členského štátu, bez potreby vyhlásenia

¹ Pauknerová M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, Praha 2008, s. 167.

² Pozri Hay P.: Prüfe dein Wissen: Internationales Privatrecht, Verlag C.H.Beck, München 2007. s. 124.

vykonateľnosti podľa čl. 41. Toto je však možné len v prípade pokiaľ sa podľa Nariadenia Brusel I musí rozsudok uznať. Pri vyhlásení vykonateľnosti je možné vydať takisto akékoľvek ochranné opatrenie. Podľa ustanovení čl. 47 ods. 3, pokiaľ beží lehota stanovená k podaniu opravného prostriedku proti prehláseniu vykonateľnosti a pokiaľ nie je o tomto prostriedku rozhodnuté, nesmú byť prijaté žiadne opatrenia než opatrenia k zaisteniu majetku strany, voči ktorej je výkon navrhovaný.

Čl. 48 Nariadenia Brusel I stanoví, že pokiaľ sa rozsudok týka viacerých vecí a vyhlásenie vykonateľnosti nemožno vydať vo všetkých týchto veciach, súd alebo príslušný orgán ho vydá v jednej veci alebo niekoľkých veciach. Podľa odseku 2 môže navrhovateľ požiadať vyhlásenie vykonateľnosti len vo vzťahu k častiam rozsudku. To môže byť praktické vtedy, keď napr. niektoré nároky spadajú a iné nespádajú pod vecnú pôsobnosť Nariadenia.¹

Podľa čl. 49 je cudzí rozsudok, ktorým sa ukladá pokuta, vykonateľný v členskom štáte, v ktorom sa o výkon žiada, len vtedy, ak výšku platby určili konečnou platnosťou súdy štátu pôvodu. Oddiel tri o výkone rozhodnutia v záverečných ustanoveniach ďalej stanoví, že navrhovateľovi, ktorému sa v členskom štáte pôvodu poskytla úplná alebo čiastočná bezplatná právna pomoc alebo oslobodenie od platenia trov alebo výdavkov, má v konaní podľa tohto oddielu nárok na poskytnutie najvýhodnejšej právnej pomoci alebo najrozsiahlejšieho oslobodenia od platenia trov alebo výdavkov podľa právneho poriadku dožiadaného členského štátu. Jedná sa o zásadu najvyšších výhod. Od účastníka, ktorý v jednom členskom štáte žiada výkon rozsudku vydaného v inom členskom štáte, nemožno požadovať zloženie záruky alebo preddavok, bez ohľadu na ich označenie len z dôvodu, že je cudzím štátnym občanom, alebo že nemá bydlisko alebo pobyt v štáte, v ktorom sa o výkon žiada. V členskom štáte, v ktorom sa žiada o výkon, nemožno za konanie o vydanie vyhlásenia vykonateľnosti vyberať poplatok, odvod alebo inú platbu vypočítanú z výšky vymáhaného nároku.

¹ Pauknerová M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, Praha 2008, s. 169.

2.10. Vykonateľné listiny Všeobecné a prechodné ustanovenia

2.10.1. Vykonateľné listiny

Spoločné ustanovenia sa týkajú formalít, ktoré musia byť splnené, aby bolo možné úspešne žiadať vykonateľnosť cudzieho rozhodnutia. Podľa čl. 54 súd alebo príslušný orgán členského štátu, v ktorom bol vydaný rozsudok, vydá na žiadosť zainteresovaného účastníka osvedčenie podľa vzoru v prílohe V Nariadenia Brusel I. Povinnosť predložiť určité doklady sa tak oproti Dohovoru prenáša na súd, ktorý vydal pôvodné rozhodnutie. Pre písomnosť podľa čl. 53 a 55 ods. 2 a listinu, ktorou sa ustanovuje procesný zástupca, sa nevyžaduje vyššie overenie alebo splnenie podobnej formálnej náležitosti. Vylučuje sa tak požiadavka legalizácie. Jedná sa tu o skupinu tzv. vykonateľných listín, ktorých predmet zodpovedá vecnému vymedzeniu Nariadenia. Preklad vykonateľných listín na základe požiadavku súdu musí byť vykonaný oprávnenou osobou, ako je napr. súdny prekladateľ a s príslušným potvrdením t.j. doložkou. Nie každý právny poriadok, ktorého sa dotýkajú tieto ustanovenia pozná inštitút vykonateľných listín. Je to tak v írskom a anglickom práve.

Schlosserova správa uvádza znaky, ktoré musí takáto listina spĺňať:

- osvedčenie musí vykonať úrad;
- osvedčenie sa musí vťahovať i na obsah, nie len na podpis;
- a listina musí byť vykonateľná v štáte, kde bola vystavená.

Súdne zmiery t.j. procesné zmiery uzavreté v priebehu konania pred súdom, sú podľa ustanovenia čl. 58 postavené na roveň verejným listinám.

2.10.2. Všeobecné a prechodné ustanovenia

Táto časť obsahuje ustanovenia, ktoré sa týkajú vymedzenia pojmu „bydlisko“, ktorým sme sa zaoberali vyššie.

V čl. 61 Nariadenia Brusel I naväzuje na čl. 5 ods. 4 Nariadenia, ktorý upravuje založenie zvláštnej právomoci pre nárok na náhradu škody alebo uvedenie do pôvodného stavu v súvislosti s adhéznym konaním. Bez vplyvu na priaznivejšie ustanovenia vnútroštátnych právnych noriem osoby s bydliskom v členskom štáte, proti ktorým konajú trestné súdy iného členského štátu, ktorého nie sú štátnymi občanmi, pre neúmyselný trestný čin môžu obhajovať osoby, ktoré sú na to kvalifikované, aj v ich neprítomnosti. Súd, ktorý vo veci koná, však môže nariadiť osobnú účasť spoluobžalovaného; ak sa nedostaví, rozsudok vydaný vo veci občianskoprávneho nároku bez toho, aby táto mala príležitosť zabezpečiť si obhajobu, sa nemusí uznať alebo vykonať v ostatných členských štátoch. Právo nechať sa zastupovať bez osobnej prítomnosti sa však vzťahuje len na také trestné konania, ktorých predmetom je tiež občianskoprávna zodpovednosť obžalovaného (viz. rozsudok *C-157/1980 Rinkau*).

Čl. 66 Nariadenia Brusel I obsahuje prechodné ustanovenia, ktoré stanovujú časovú pôsobnosť Nariadenia, ktoré sa uplatní len na konania a listiny úradne vyhotovené alebo zaregistrované ako verejné listiny po nadobudnutí účinnosti Nariadenia. Pre Českú republiku to znamená účinnosť od 1. 5. 2004.

Ak sa však konanie v členskom štáte pôvodu začalo pred nadobudnutím účinnosti Nariadenia Brusel I, čo má význam dnes už predovšetkým len z hľadiska nových členských štátov, rozsudky vydané po tomto dni sa uznávajú a vykonávajú podľa Nariadenia (podľa tretej kapitoly):

a) ak sa konanie v členskom štáte pôvodu začalo po nadobudnutí platnosti Bruselského dohovoru alebo Lugánskeho dohovoru pre členský štát pôvodu, ako aj pre dožiadaný členský štát;

b) vo všetkých ostatných prípadoch, ak sa právomoc založila na kritériách, ktoré sú v súlade s kritériami pre určenie právomoci obsiahnutými

v Nariadení alebo v Dohovore platnom medzi členským štátom pôvodu a dožiadaným členským štátom v čase začatia konania.

2.11. Vzťah k iným právnym inštrumentom komunitárneho práva

Za všeobecnými a prechodnými ustanoveniami nasleduje v siedmej kapitole úprava pojednávajúca o vzťahu nariadenia k iným právnym inštrumentom EU, ktorý vyplýva predovšetkým z čl. 67 Nariadenia. Rovnako ako týchto inštrumentov, nedotýka sa nariadenie ani harmonizovaného národného práva, ktoré upravuje právomoc, uznanie a výkon rozhodnutia v zvláštnych prípadoch. Uplatňuje sa totiž zásada *lex specialis derogat generali*, kde práve Nariadenie Brusel I má všeobecnú povahu. Pritom je treba brať v úvahu nielen iné nariadenia, ale i vnútroštátne vykonané smernice. Ustanovenie dnes konkrétne dopadá na nariadenie Brusel II, alebo napr. i nariadenia Rady č. 6/2002, o priemyslových vzoroch Spoločenstva, ktoré obsahuje zvláštnu úpravu v čl. 82, nazvanú priamo „medzinárodná súdna právomoc“, táto úprava sa bude aplikovať prednostne.¹ Čo sa týka smerníc, stojí zato spomenúť napr. smernicu č. 96/71/ES, o vysielaní pracovníkov v rámci poskytovania služieb, ktorá upravuje zvláštnu úpravu zvláštnej právomoci. Podľa tohto článku pre uplatnenie práva na pracovné podmienky zaručené čl. 3 tejto smernice je možné začať súdne konanie v členskom štáte, na ktorého území pracovník je alebo vyslaný, bez toho aby bolo dotknuté právo začať súdne konanie v inom členskom štáte podľa stávajúcich medzinárodných dohovorov o súdnej právomoci.

Ďalej je nutné konštatovať, že predchádzajúci Bruselský dohovor zotrval naďalej v platnosti a členské štáty sú ním viazané vo vzťahoch k niektorým zámorským územia členských štátov podľa čl. 349 ZFEU, ktoré nie sú nariadením viazané.² V rozsahu, v ktorom Nariadenie Brusel

¹ Pauknerová M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, Praha 2008, s. 173

² Pozri Rozehnalová N., Týč V.: Evropský justičný prostor, MU Brno 2003, s. 337.

I nahrádza ustanovenia Bruselského dohovoru medzi členskými štátmi, akýkoľvek odkaz na dohovor treba chápať ako odkaz na nariadenie.

Nariadenie Brusel I nahradzuje medzi členskými štátmi uzavreté dohody, zmluvy a dohovory, ktoré sú výslovne uvedené v čl. 69.¹ Dohody, zmluvy a dohovory uvedené v čl. 69 zostávajú naďalej v platnosti vo vzťahu k veciam, na ktoré sa toto nariadenie neuplatňuje. Takisto sa naďalej použijú na rozsudky vydané a listiny úradne vyhotovené alebo zaregistrované ako verejné listiny pred nadobudnutím účinnosti tohto nariadenia.

Vo vzťahoch „nariadenie – medzinárodná zmluva – vnútroštátne právo“ existuje špecifická situácia. Ako ustanovenia relevantných medzinárodných zmlúv, tak ustanovenia príslušných nariadení sú priamo použiteľné a majú aplikačnú prednosť pred vnútroštátnym právom. Môže pritom dôjsť k rozdielnym riešeniam. Niekedy sa trefne poukazuje nato, že tu existuje „normatívny labyrint“, „pluralizmus prameňov“ apod.² Východiskom môže byť výslovná právna úprava, obsiahnutá v niektorých nariadeniach alebo niektorých medzinárodných zmluvách. Nariadenia Brusel I, ktoré obsahuje špeciálnu úpravu v čl. 71 ods. 2, nemá vplyv na dohovory, ktorých zmluvnými stranami sú členské štáty, a ktoré upravujú právomoc alebo uznávanie a výkon rozsudkov v špecifických veciach. Na účely jednotného výkladu sa potom bude postupovať takto:

Nariadenie Brusel I nebráni súdu členského štátu, ktorý je zmluvnou stranou dohovoru týkajúceho sa špecifickej veci, aby si založil právomoc podľa tohto dohovoru, aj keď žalovaný má bydlisko v inom členskom štáte, ktorý nie je zmluvnou stranou tohto dohovoru. Súd konajúci o žalobe však musí vždy uplatniť článok 26 tohto nariadenia;

Ďalej rozsudok vydaný súdom členského štátu na základe právomoci založenej podľa dohovoru v špecifickej veci sa uznáva a vykonáva v inom členskom štáte podľa Nariadenia Brusel I.

¹ Pauknerová M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, Praha 2008, s. 174.

² Pozri Pauknerová M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, Praha 2008, s. 56.

Ak Bruselský dohovor v špecifickej veci, ktorého zmluvnými stranami je členský štát, upravuje členský štát pôvodu, ako aj dožiadaný členský štát, upravuje podmienky uznávania a výkonu rozsudkov, uplatnia sa v odseku 2 čl. 71 Nariadenia Brusel I uvedené podmienky. Vždy sa však môžu uplatniť ustanovenia nariadenia, ktoré sa týkajú postupu pri uznávaní a výkone rozsudkov.

K stretu nadnárodných predpisov tohto typu došlo zatiaľ u dohovoru o prepravnej zmluve v medzinárodnej cestnej nákladnej doprave z roku 1956, ktorý vyriešil v prospech dohovoru ESD rozhodnutím vo veci *C-148/2003 Nürnberger*. Podobné riešenie je možné očakávať vo vzťahu k dohovorom v medzinárodnej železničnej preprave. Ďalej môžeme uviesť ako možný stret medzi Nariadením Brusel I a Dohovorom udeľovanie európskych patentov z roku 1973. Uvedené i ďalšie obdobné dohovory obsahujú ako riešenie procesnej otázky, t.j. otázku právomoci, tak i uznávanie a výkon rozhodnutia. Ako pre určenie medzinárodnej právomoci, tak pre určenie podmienok pre uznávanie a výkon cudzích rozhodnutí a v niektorých prípadoch i pre posúdenie litispendencie bude potrebné starostlivo zrovnáť príslušné ustanovenia jednotlivých inštrumentov, ktoré nie sú úplne identické, je možné však predpokladať aplikačnú prednosť špeciálnych predpisov.¹

Je nutné upozorniť opätovne na vzťah Nariadenia Brusel I a Haagskeho dohovoru o dohodách o výlučnom výbere súdu z roku 2005. Tento Haagsky dohovor nahradí po svojom vstupe v platnosť ustanovenia čl. 23 Nariadenia Brusel I.

Nariadenie obsahuje na záver niekoľko príloh, ktoré sú označené písmenami A až F. Prvé štyri prílohy obsahujú zoznamy noriem o právomoci v jednotlivých členských štátoch, ako i zoznamy súdov. Posledné dve prílohy obsahujú náležitosti osvedčenia. Tieto prílohy nevyžadujú formálnu zmenu Nariadenia a môžu byť doplňované priamo Komisiou.

¹ Pauknerová M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, Praha 2008, s. 176.

2.12. Brusel I a ČR po vstupe do EU

So vstupom Českej republiky do EU 1.5.2004 začalo byť u nás aplikovateľné i komunitárne právo. K zvládnutiu tejto situácie mala prispieť niekoľkoročná príprava oboch krajín predovšetkým prostredníctvom harmonizácie práva.

Nariadenie Brusel I zasiahlo úpravu medzinárodného práva procesného predovšetkým v otázke uznania a výkonu súdnych rozhodnutí. Donedávna vyžadovali súdne rozhodnutia, pokiaľ mali byť uznané v ČR splnenie podmienky vzájomnosti podľa § 64 písm. e) ZMPSaP a museli byť tak viazané na existenciu príslušných medzinárodných zmlúv.

Táto situácia sa radikálne mení v súvislosti s našim prístupom k EU, ktorý so sebou prináša i zavedenie princípu voľného pohybu rozsudkov vo veciach občianskych a obchodných v rámci členských štátov EU.¹

Medzinárodné právo súkromné a procesné v Českej a Slovenskej republike bolo upravené takmer totožným zákonom. Nedostatkom tejto úpravy v súvislosti s aplikovateľnosťou nariadení Brusel I, Brusel II a v súvislosti s vyhlásením Haagskeho dohovoru o právomoci orgánov, použiteľnom práve, uznávaní, výkone a spolupráci vo veciach rodičovskej zodpovednosti a opatrení k ochrane detí (č. 141/2001 Sb. m. s.) je, že všetky tieto predpisy obsahujú inštitút prehlásenia o vykonateľnosti tzv. *exequatur*, ktoré české ani slovenské právo nepoznalo.

Novela ZMPSaP z roku 2004 vytvára nový oddiel IV, nazvaný „zvláštne ustanovenia o uznávaní a výkone niektorých cudzích rozhodnutí“ (§ 68a- 68c). Jeho ustanovenia sa použijú len v konaniach o uznávaní alebo o prehlásení vykonateľnosti cudzích rozhodnutí, iných vykonateľných listín a súdnych zmierov podľa právnych predpisov EU alebo medzinárodnej zmluvy.

¹ Pauknerová M.: Mezinárodní civilní procesní právo po vstupu ČR do EU, Právní rozhledy 9/2004, s. 335.

Súd rozhodne v zvláštnom konaní rozsudkom, ak o to požiada strana. Súčasne s návrhom na prehlásenie vykonateľnosti môže byť podaný i návrh na nariadenie výkonu rozhodnutia alebo exekúcie podľa predpisov českého procesného práva a exekučného poriadku. V takomto prípade rozhodne súd v jedinom uznesení o oboch návrhoch samostatnými výrokmi.

Zavedenie osobitného konania je z hľadiska do donedávna platnej českej právnej úpravy nepochybne krokom späť. Podľa názoru Z. Kučeru dôsledkom tejto novelizácie dochádza paradoxne k tomu, že pre súdne rozhodnutia vydané v nečlenských štátoch, bude režim uznania a prípadného výkonu z hľadiska vlastného konania jednoduchší než vo vzťahu k rozhodnutiam z členských štátov EU.¹

České medzinárodné právo súkromné malo v porovnávacom európskom pohľade pomerne dobrú úroveň. Pozitívna bola hlavne jeho stabilita a spojenie medzinárodného práva súkromného a procesného v jednom predpise. Otázka vstupu bruselských nariadení v platnosť bola do značnej miery podcenená. Došlo k vzniku komplikovaných situácií, kedy súdne konanie bolo v niektorom členskom štáte EU zahájené pred 1.5.2004, teda pred dňom, kedy nové členské štáty pristúpili k EU. Predovšetkým sa jedná o to, aké sú podmienky uznania a prípadného výkonu takých súdnych rozhodnutí, niekedy sa jedná o otázku litispencie. Takéto prípady sú predmetom rozhodovania českých súdov. Problémy môžu nastávať predovšetkým tam, kde sa česká a európska právna úprava odlišujú.²

Toto sú však negatíva, ktoré so sebou mohla priniesť každá zmena. Keď si uvedomíme, že uznanie a výkon súdnych rozhodnutí vydaných v iných členských štátoch EU, bol donedávna možný len vo vzťahu k niektorým štátom, s ktorými mala Česká republika uzavretú špeciálnu medzinárodnú

¹ Pozri Pauknerová M.: Mezinárodní civilní procesní právo po vstupu ČR do EU, Právní rozhledy 9/2004, s. 338.

² Pauknerová M.: Perspektivy mezinárodního práva soukromého a procesního v Evropské unii, Právník 12/2005, s. 1422.

zmluvu, je nutné z celkového pohľadu vnímať priamu aplikovateľnosť bruselských nariadení v ČR ako pozitívnu.

Z českej judikatúry je významným rozhodnutím napr. rozhodnutie Krajského súdu v Prahe sp. zn. 29 Co 124/2005, podľa ktorého je právoplatným vo veci rozhodnúť český súd i keď žalovaný je občanom Slovenskej republiky s bydlisko v Írsku. Miesto plnenia obchodne - záväzkového právneho vzťahu bolo totiž v Českej republike a na území Českej republiky došlo zároveň i protiprávnemu jednaniu a škodnej udalosti v zmysle čl. 5 ods. 3 Nariadenia Brusel I.

Iným rozhodnutím v súvislosti s platnosťou bruselských nariadení v ČR je napr. i uznesenie Okresného súdu v Chebe čj. 15 C 45/2006 z 10. 6. 2007 (potvrdené uznesením Krajského súdu v Plzni čj. 25 Co 215/2007 z 29.10.2007). Jednalo sa o prípad, kedy bol spotrebiteľ žalovaný v žalobcom z Veľkej Británie na okresnom súde v Chebe z dôvodu posledného známeho pobytu žalovaného. Jednalo o spor v občianskych a obchodných veciach, a konkrétne o spor so spotrebiteľskej zmluvy s medzinárodným prvkom, tzn. podľa Nariadenia Brusel I bol právoplatný súd, na ktorého území má spotrebiteľ bydlisko. České právo chápe pojem bydlisko ako miesto faktického pobytu osoby, ktorej úmyslom je sa tu trvale zdržovať. Keďže sa nepodarilo preukázať, že žalovaný má bydlisko na území Českej republiky, nebola daná ani medzinárodná právomoc českého súdu.

3. Vybrané predpisy európskeho medzinárodného práva procesného

3.1. Predpisy európskeho medzinárodného práva procesného

Okrem Nariadenia č. 44/2001, ktoré je hlavným predmetom tejto práce, boli vydané i ďalšie predpisy sekundárneho práva, ktorých účelom je naplniť ustanovenia ZFEU o justičnej spolupráci v civilných veciach, pokiaľ je to nutné k fungovaniu vnútorného trhu.

Najznámejším a doplnkovým predpisom k Nariadeniu Brusel I je nariadenie ES č. 2201/2003, o súdnej právomoci, uznávaní a výkone rozsudkov vo veciach a v konaniach týkajúcich sa rodičovskej zodpovednosti spoločných detí manželov. Väčšina jeho ustanovení sa stala účinnými až k 1.3. 2005. Do tej doby totiž platilo ešte staré nariadenie č. 1347/2000.

Toto nariadenie zvané i Brusel II doplňuje nariadenie Brusel I v oblasti rodinného práva. Jeho vecná pôsobnosť je obmedzená na právomoc a uznanie súdnych rozhodnutí týkajúcich sa rozvodu, rozluky a prehlásenie manželstva za neplatné a na opatrenia vo veciach rodičovskej zodpovednosti, vrátane opatrovníctva, poručníctva a podobných inštitúcií, ako i na opatrenia k ochrane majetku dieťaťa. Z rozsahu aplikácie je vylúčené okrem iného výživné, pre ktoré platí všeobecná úprava obsiahnutá v Nariadení Brusel I vrátane všetkých rozsudkov týkajúcich sa rodičovskej zodpovednosti, a to bez ohľadu na vzťah ku konaniu v manželských veciach.¹

Kritériami pre určenie právomoci súdov členského štátu je bydlisko a štátna príslušnosť dotknutých osôb.

¹ Pauknerová M.: Mezinárodní civilní procesní právo po vstupu ČR do EU, Právní rozhledy 9/2004, s. 337.

Predmetom výkonu môžu byť len rozhodnutia týkajúce sa rodičovskej zodpovednosti. Základnou zásadou je uznanie rozhodnutia súdu iného členského štátu bez zvláštneho konania. Uznávané rozhodnutie nemôže byť vecne preskúmané.

Predpokladom výkonu rozhodnutia vo veci rodičovskej zodpovednosti je jeho vykonateľnosť v štáte vydania a prehlásenie za vykonateľné t.j. *exequatur* v štáte výkonu, a to na návrh ktorejkoľvek strany.¹

Nariadenie tak vytvára rámec pre voľný pohyb rozhodnutí i v oblasti rodinného práva.²

Nariadenie ES č. 1206/2001 z 28. mája 2001, o spolupráci medzi súdmi členských štátov pri vykonávaní dôkazov v občianskych a obchodných veciach vytvorilo komunitárny systém priameho a rýchleho zasielania a vykonávania dožiadaní o vykonanie dôkazu medzi súdmi a určilo presné formálne a obsahové náležitosti takýchto dožiadaní. Nariadenie sa uplatňuje v členských štátoch okrem Dánska od 1. januára 2004. Pre Dánsko platí Haagsky dohovor z 18. marca 1970, o vykonávaní dôkazov v cudzine v občianskych a obchodných veciach. Nie všetky členské štáty sú však zmluvnými stranami tohto dohovoru.

Nariadenie umožňuje dva spôsoby vykonávania dôkazov v inom členskom štáte. Konajúci súd jedného členského štátu môže požiadať príslušný súd iného členského štátu o vykonanie potrebných dôkazov alebo namiesto toho môže vykonať dôkaz priamo v inom členskom štáte. Nariadenie je založené na zásade priameho zasielania medzi súdmi, podľa ktorého dožiadanie o vykonanie dôkazu zasiela priamo „dožadujúci“ súd „dožiadanému“ súdu. Všetky členské štáty vypracovali zoznam súdov príslušných na vykonávanie dôkazov podľa tohto nariadenia. Tento zoznam uvádza aj územnú príslušnosť týchto súdov. Okrem toho všetky členské štáty

¹ Pozri Rozehnalová N., Týč V.: Evropský justičný prostor, MU Brno 2003, s. 343- 352.

² Pauknerová M.: Mezinárodní civilní procesní právo po vstupu ČR do EU, Právní rozhledy 9/2004, s. 337.

určili centrálné orgány zodpovedné za poskytovanie informácií súdom a za hľadanie riešení pri akýchkoľvek ťažkostiach týkajúcich sa dožiadaní.¹

Nariadenie ES č. 1348/2000 z 29. mája 2000, o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v občianskych a obchodných veciach v členských štátoch upravuje zasielanie písomností z jedného členského štátu do druhého.

Všetky členské štáty určili svoje „odosielajúce orgány“ a „prijímajúce orgány“, zodpovedné za odosielanie a prijímanie písomností. K zasielaným písomnostiam musí byť pripojená žiadosť vypracovaná na vzorovom tlačive. Odosielajúci orgán zašle písomnosti so žiadosťou určenému prijímajúcemu orgánu v štáte, kde sa písomnosti majú doručiť. Tento orgán buď sám doručí písomnosť alebo zabezpečí jej doručenie, a to buď podľa právneho poriadku členského štátu adresáta, alebo osobitným spôsobom podľa požiadavky odosielajúceho orgánu, ak takýto spôsob doručenia nie je nezlučiteľný s právnym poriadkom tohto členského štátu. Adresát môže odmietnuť písomnosť prijať, ak nie je vypracovaná v úradnom jazyku prijímajúceho členského štátu alebo jazyku odosielajúceho členského štátu, ktorému adresát rozumie. Doručenie písomnosti prijímajúci orgán potvrdí vyplnením osvedčenia o doručení, ktoré zašle odosielajúcemu orgánu. Odosielajúci i prijímajúci orgán používajú predpísané tlačivá pripojené v prílohe nariadenia. Európska komisia uverejnila praktickú pomôcku (manuál), ktorá obsahuje informácie o prijímajúcich orgánoch členských štátov. Každý členský štát určil „centrálny orgán“, ktorý poskytuje odosielajúcim orgánom informácie a hľadá riešenia akýchkoľvek ťažkostí, ktoré sa môžu počas doručovania písomností vyskytnúť.

Dlho sa pociťovala potreba európskej právnej úpravy konkurzného konania, ktoré by nebolo obmedzené hranicami členských štátov. Podnikateľské aktivity majú stále viac a viac aj medzinárodný dopad a je nevyhnutné zabrániť presúvaniu aktív z jedného členského štátu do druhého na účely získania lepšieho právneho postavenia. Nariadenie ES č. 1346/2000 z 29. mája 2000, o konkurznom konaní predstavuje historicky prvý povinný

¹ Pozri www.eu.int.

rámec spolupráce členských štátov EÚ vo veciach konkurzov. Nariadenie o konkurznom konaní sa vzťahuje na všetky konkurzné konania, bez ohľadu na to, či dlžníkom je fyzická alebo právnická osoba, živnostník alebo súkromná osoba. Nariadenie sa uplatní, ak sa konanie oficiálne začalo a má právne účinky v členskom štáte, kde boli začaté, a musia mať charakter kolektívneho konkurzného konania, ktorého predpokladom je čiastočné alebo úplné zadĺženie dlžníka a vymenovanie likvidátora. Nariadenie obsahuje pravidlá právomoci určujúce, ktorý súd, v ktorom členskom štáte má právomoc začať a viesť konkurzné konanie. Je založené na zásade, že existuje iba jedno všeobecné konkurzné konanie, ktoré pozostáva z hlavného konania so všeobecnou pôsobnosťou a prípadne ďalšieho sekundárneho konania. Právomoc na začatie hlavného konania majú súdy členského štátu, na ktorého území sa nachádza centrum hlavných záujmov dlžníka.

Podľa zásady obsiahnutej v článku 4 ods. 1 nariadenia o konkurznom konaní je rozhodným právom pre konkurzné konanie a jeho účinky právny poriadok členského štátu, na ktorého území sa takéto konanie začalo. Nariadenie zabezpečuje bezprostredné uznanie rozhodnutí týkajúcich sa začatia, priebehu a ukončenia konkurzného konania, ktoré spadajú do predmetu jeho úpravy, a rozhodnutí vydaných v priamej súvislosti s takýmito konkurznými konaniami.

3.2. Európsky exekučný titul

Európska Rada na svojom zasadnutí v Tampere v dňoch 15. a 16. októbra 1999 schválila zásadu vzájomného uznávania súdnych rozhodnutí ako základný kameň pre vytvorenie skutočného súdneho priestoru. Mala na zreteli, že prístup k výkonu v inom členskom štáte ako v tom, v ktorom bolo vydané rozhodnutie, by sa mal urýchliť a zjednodušiť odstránením akýchkoľvek sprostredkujúcich opatrení pred výkonom v členskom štáte, v ktorom sa o výkon žiada. Program opatrení k vykonávaniu zásady vzájomného uznávania rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach,

ktorý zahrňuje vo svojej prvej etape zrušenie exequatúrneho (uznávacieho) konania, bol prijatý Radou v novembri roku 2000.

Výsledkom tejto prvej etapy smerujúcej k odstráneniu doložky vykonateľnosti (exequatury) bolo nariadenie Rady č. 805/2004, ktorým sa vytvára Európsky exekučný titul pre nesporné nároky, ktorý zakladá systém umožňujúci voľný pohyb rozsudkov, súdnych zmierov a vykonateľných verejných listín týkajúcich sa nesporných nárokov vo všetkých členských štátoch. Určuje minimálne požiadavky, ktorých dodržanie odstraňuje potrebu akéhokoľvek osobitného konania pred uznávaním a nariadením výkonu v členskom štáte výkonu.

Po pristúpení nových členských štátov bolo Nariadenie 805/2004 novelizované Nariadením Komisie č. 1869/2005, ktorým sa nahrádzujú prílohy Nariadenia Európskeho Parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004, ktorým sa zavádza európsky exekučný titul pre nesporné nároky. Konsolidovaná verzia je dostupná na internete s dátumom aktualizácie 28. 12. 2007.¹

Toto nariadenie sa uplatňuje na civilné a obchodné veci bez ohľadu na charakter súdu či tribunálu. Jeho pôsobnosť je vymedzená rovnako ako pôsobnosť nariadenia č. 44/2001. Je teda možné úplne odkázať na výklad vecnej pôsobnosti Nariadenia Brusel I, tak na súvisiacu judikatúru ESD. Je tu však potrebné zdôrazniť, že nariadenie 805/2004 nie je *lex specialis* k Nariadeniu Brusel I, každé konanie podľa tohto Nariadenia spadá do oblasti vecnej pôsobnosti Nariadenia Brusel I a režim uznania a výkonu je použiteľný ako na rozhodnutia (čl. 33, 38 Nariadenie Brusel I), tak na súdne zmiery (čl. 58 Nariadenia Brusel I) a vykonateľné verejné listiny (čl. 57 Nariadenia Brusel I). Ak rozsudok o nespornom nároku sa vydal v členskom štáte a má sa vykonať v zahraničí, veriteľ si môže zvoliť buď žiadosť o osvedčenie, že ide o Európsky exekučný titul pre nesporné nároky alebo systém uznania a výkonu podľa nariadenia ES č. 44/2001 alebo iných nástrojov Spoločenstva.

¹ Pozri Pauknerová M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, Praha 2008, s. 344.

Malo by sa použiť na rozhodnutia, súdne vyrovnanie a úradné listiny o nesporných nárokoch a pre rozhodnutia vydané po podaní opravných prostriedkov proti rozhodnutiam, súdnym vyrovnaniam a úradným listinám, ktoré boli potvrdené ako európsky exekučný titul.

Koncept „nesporných nárokov“ by mal zahrňovať všetky situácie, v ktorých dlžník preukázateľne nepopiera charakter alebo výšku peňažného nároku, a v ktorých veriteľ získal proti dlžníkovi buď súdne rozhodnutie alebo vykonateľný titul, ktorý vyžaduje výslovný súhlas dlžníka, či už sa jedná o súdny zmier alebo o verejnú listinu. Neexistencia námietok zo strany dlžníka, ako je stanovené v článku 3 odsek 1 písm. b), môže mať podobu nedostavenia sa na súdne konanie alebo nesplnenia výzvy súdu predložiť písomné oznámenie o zámere obhajovať sa.

Toto Nariadenie sa tiež uplatňuje na rozhodnutia doručené po podaní opravného prostriedku proti rozhodnutiam, súdnym zmirom alebo verejným listinám, ktoré boli osvedčené ako európsky exekučný titul.

Toto ustanovenie teda zahrňuje z hľadiska českého práva „platební rozkaz, usnesení o schválení smíru, rozsudek pro uznávaní a rozsudek pro zmeškání“, pokiaľ spĺňajú podmienky čl. 6 nariadenia 805/2004; ostatné súdne rozhodnutia budú takto potvrdzované len zriedka.

Čo sa týka terminológie Nariadenia 805/2004, to vo svojom čl. 4 definuje niektoré pojmy, medzi ktorými stojí za zmienenie verejná listina v slovenskom preklade, znie v českom preklade ako „úřední listina“. Napr. podľa znenia článku 27 nariadenia 805/2004, ktorý používa v českom preklade pojem „úřední listina“ a odkazuje pritom na Nariadenie Brusel I, ktoré používa v českom preklade pojem „veřejní listina“ je možné dovodiť, že sa jedná len o nesprávny alebo nevhodný preklad, a že v ďalších jazykových revíziách je vhodné obe Nariadenia zjednotiť.

„Členským štátom pôvodu“ je členský štát, v ktorom bolo vydané rozhodnutie, schválený alebo uzavretý súdny zmier alebo bola vypracovaná či zaregistrovaná verejná listina, ktoré majú byť osvedčené ako európsky

exekučný titul. „Členský štátom výkonu“ je členský štát, v ktorom sa žiada výkon rozhodnutia, súdneho zmiernu alebo verejnej listiny, ktoré boli osvedčené ako európsky exekučný titul. „Pôvodným súdom“ je súd alebo tribunál, ktorý sa zaoberá konaním v čase splnenia podmienok stanovených v čl. 3 ods. 1 písm. a), b) alebo c).

Rozhodnutie, ktoré bolo v členskom štáte osvedčené ako európsky exekučný titul, sa uzná a vykoná v iných členských štátoch bez potreby vyhlásenia o vykonateľnosti a bez akejkolvek možnosti podať námietky proti jeho uznaniu. Príslušný orgán členského štátu pôvodu vydá osvedčenie o európskom exekučnom titule na vzorovom tlačive podľa prílohy 1 nariadenia 805/2004, a to v jazyku, v ktorom bol vydaný rozsudok. Orgány tohto štátu majú povinnosť pred vydaním osvedčenia o európskom exekučnom titule podrobne preskúmať, či boli minimálne požiadavky na konanie uvedené v čl. 6 Nariadenia 805/2004 splnené, čím sa zabezpečuje transparentnosť takéhoto preskúmania a jeho výsledku. Rozhodnutie tak obdrží akýsi „európsky pas“ a nemôže byť v štáte exekúcie už preskúmané.¹ Zamietnutie výkonu rozhodnutia zo strany príslušného súdu v členskom štáte výkonu je výrazne obmedzený oproti Bruselu I len na *res iudicatae* a podobných prekážok v zmysle čl. 21 nariadenia 805/2004. Nemožnosť odopretia výkonu rozhodnutia pre rozpor s verejným poriadkom sa mnohým javí ako nesprávna.² Ustanovenie čl. 5 bolo implementované do českého práva v § 68a ods. 2 MPSaP.

Proti rozhodnutiu o osvedčení rozhodnutia za európsky exekučný titul nie je prípustný opravný prostriedok. Je možné jeho zrušenie alebo oprava. Oprava sa vykoná na návrh, ak osvedčenie a rozhodnutie sa od seba na základe chyby odlišujú. K zrušeniu môže prísť ak osvedčenie bolo vykonané jednoznačne neprávom. Tento pojem je veľmi nejednoznačný, a preto je tu otvorený priestor pre judikatúru ESD, aby ho vyložila.³

¹ Brodec J.: Evropský exekuční titul a evropský platební rozkaz, Právník, 9/2005, s. 1027.

² Pozri Pauknerová M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, Praha 2008, s. 348.

³ Pozri Brodec J.: Evropský exekuční titul a evropský platební rozkaz, Právník, 9/2005, s. 1032.

Aby rozhodnutie bolo potvrdené ako európsky exekučný titul:

- predchádzajúce konanie nesmie porušiť predpisy o medzinárodnej právomoci podľa čl. 8- 14 a čl. 22 Nariadenie Brusel I;
- musí byť vykonateľné v členskom štáte pôvodu;
- súdne konanie v členskom štáte pôvodu spĺňa požiadavky, ktoré stanovujú minimálne pravidlá pre konania o nesporných nárokoch, pokiaľ je nárok nesporný v zmysle čl. 3 ods. 1 písm. b) alebo c) nariadenia 805/2004;
- rozhodnutie bolo vydané v členskom štáte, v ktorom má dlžník bydlisko v prípadoch, v ktorých je nárok nesporný v zmysle čl. 3 ods. 1 písm. b) alebo c); alebo sa týka zmluvy, ktorú uzavrela osoba ktorá je spotrebiteľ na účel, ktorý je možné považovať za nepatriaci do výkonu jeho živnosti alebo profesie; alebo je dlžník spotrebiteľ.

To sú pomerne prísne podmienky, ktoré by všeobecne mali zaistiť, že európsky exekučný titul bude potvrdený skutočne len v odôvodnených prípadoch.¹

Nariadenie 805/2004 upravuje ďalej trovy súdneho konania, možnosť vydania čiastkového osvedčenia o európskom exekučnom titule, možnosť opravy alebo prípadného stiahnutia tohto osvedčenia či nadobudnutie účinnosti osvedčenia, ktoré môže nadobudnúť účinnosť iba v rámci vykonateľnosti rozhodnutia.

Novelou OSŘ č. 233/2006 Sb., bolo v českom práve vnútroštátne vykonané Nariadenie 805/2004 tým, že bol vložený nový § 200ua „Řízení o potvrzení evropského exekučního titulu“. Podľa tohto ustanovenia na návrh oprávneného rozhodne súd uznesením za podmienok stanovených Nariadením 805/2004.

¹ Pozri Pauknerová M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, Praha 2008, s. 349.

Rozhodnutie o nároku, ktorý je nesporný, ale nebol dlžníkom výslovne odsúhlasený alebo uznaný, teda v zmysle článku 3 ods. 1 písm. b) a c), môže byť osvedčené ako európsky exekučný titul iba vtedy, ak súdne konanie v členskom štáte pôvodu splnilo procesné požiadavky stanovené v tejto kapitole. Musí teda splniť požiadavky podľa čl. 12 až 19 Nariadenia 805/2004. Rovnaké požiadavky platia pre vydanie potvrdenia o európskom exekučnom titule alebo náhradného potvrdenia pre rozhodnutie o opravnom prostriedku.

Pre osvedčenie rozhodnutia ako európskeho exekučného titulu nie je možné považovať za dostatočný akýkoľvek spôsob doručenia, ktorý je založený na právnej fikcii splnenia minimálnych pravidiel. Preto všetky spôsoby doručenia uvedené v článkoch 13 a 14 sú charakterizované buď úplnou istotou (článok 13) alebo veľmi vysokým stupňom pravdepodobnosti (článok 14), že doručovaný dokument sa dostal k svojmu adresátovi. Zaujímavé je, že napr. doručenie písomnosti jej uložením do schránky a následným potvrdením doručenia doručujúcou osobou podľa čl. 14 ods. 1 písm. c) a ods. 2 je postavené podľa koncepcie nariadenia 805/2004 na úroveň doručenia proti osobnému podpisu dlžníka podľa čl. 13 ods. 1 písm. a). Pozitívom takejto úpravy je, že odstraňuje neistotu, ktorá vzniká v dôsledku rôznych vnútroštátnych predpisov o doručení.

Podľa čl. 14 by však rozhodnutie malo byť osvedčené ako európsky exekučný titul iba vtedy, ak členský štát pôvodu má zavedený primeraný mechanizmus, ktorý umožňuje dlžníkovi požiadať o úplné preskúmanie rozhodnutia za podmienok stanovených v čl. 19.

Podľa týchto ustanovení je prieskum rozhodnutia možný v prípade, že bol dokument o začatí konania alebo rovnocenný dokument, prípadne predvolanie na súdne pojednávanie doručený v súlade s čl. 14 a doručenie sa bez zavinenia na strane dlžníka neuskutočnilo v dostatočnom predstihu, aby mohol pripraviť svoju obhajobu, Prieskum rozhodnutia je v druhom prípade možná, keď dlžníkovi zabránila vznesenie námietky vyššia moc alebo výnimočne okolnosti bez zavinenia na jeho strane. V oboch uvedených prípadoch však dlžník musí konať bez zbytočných prieťahov. Členské štáty

však môžu umožniť prieskum rozhodnutia za priaznivejších podmienok. Okresné sudy v Českej republike postupujú podľa ustanovení *o prominutí zmeškání lhůty* a o riadnych a mimoriadnych opravných prostriedkoch podľa § 58 a § 201 až 243d OSŘ.

Rozhodnutie osvedčené ako európsky exekučný titul sa vykoná za tých istých podmienok ako rozhodnutie vydané v členskom štáte výkonu. Od veriteľa sa pritom požaduje predloženie dokumentov podľa čl. 20 ods. 2 nariadenia 805/2004. Ako bolo už vyššie uvedené je zamietnutie výkonu rozhodnutia možné len v obmedzených prípadoch vymenovaných v čl. 21 ods. 1 nariadenia 805/2004. Za žiadnych okolností sa v členskom štáte výkonu nemôže skúmať vecná stránka rozhodnutia alebo jeho osvedčenia o európskom exekučnom titule.

Dlžník sa môže brániť a docieľiť prerušenie alebo obmedzenie výkonu rozhodnutia v prípade, že budú splnené podmienky podľa čl. 23. Príslušný súd alebo orgán v členskom štáte výkonu môže na žiadosť dlžníka za výnimočných okolností vykonávacie konanie prerušiť.

Súdny zmier a verejná listina podľa čl. 24 a 25 nariadenia 805/2004, ktoré boli osvedčené ako európsky exekučný titul v členskom štáte pôvodu, sa vykonávajú v ostatných členských štátoch bez toho, že by bolo potrebné prehlásenie o ich vykonateľnosti a bez možnosti namietania ich vykonateľnosti za podmienky, že sú osvedčené ako európsky exekučný titul pomocou vzorového tlačiva uvedeného v prílohe II a III nariadenia 805/2004.

Nariadenie 805/2004 nemá vplyv na možnosť požiadať o uznanie a výkon rozhodnutia, súdneho zmieru alebo verejnej listiny o nespornom nároku v súlade s Nariadením Brusel I. Je teda na veriteľovi, pre ktorý spôsob exekúcie u titulov, ktoré sú zahrnuté pôsobnosťou oboch nariadení, sa rozhodne.

Nariadenie 805/2004 predstavuje skutočný prínos pre veriteľov, ktorí ním získali prístup k rýchlemu a účinnému výkonu v cudzine bez potreby

zapojenia súdov členského štátu, v ktorom sa žiada o výkon rozhodnutia, a bez straty času a bez nákladov, ktoré sú s tým inak spojené.

3.3. Európsky platobný rozkaz

Európska rada na zasadaní v Tampere v dňoch 15. a 16. októbra 1999 vyzvala Radu a Komisiu, aby pripravili nové predpisy, ktoré sú nevyhnutné pre hladkú súdnu spoluprácu a lepší prístup k právu a v tejto súvislosti boli konkrétne zmienené platobné rozkazy. Druhou etapou plnenia programu opatrení schváleného Radou v roku 2000 k vykonávaniu zásady vzájomného uznávania rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach je požiadavok zjednodušenia a zrýchlenia procesov vo veciach s nízkou hodnotou sporu.

Európska komisia predložila 20. decembra 2002 „Zelenú knihu o konaní na vydanie Európskeho platobného rozkazu a o opatreniach na zjednodušenie a urýchlenie súdnych sporov s nízkou hodnotou“. Obsahuje rozsiahly zoznam relevantných otázok, zameraných na podporu verejnej diskusie o vytvorení rýchleho a účinného postupu na vymáhanie nárokov, pri ktorých sa predpokladá, že zostanú nespornými.

Všetky členské štáty sa pokúšajú riešiť problém hromadného vymáhania nepopretých pohľadávok, vo väčšine štátov prostredníctvom zjednodušeného konania o platobnom rozkaze, ale obsah vnútroštátnej právnej úpravy a priebeh vnútroštátneho konania sa značne líšia. Okrem toho sú tieto existujúce konania často neprípustné alebo nerealizovateľné v cezhraničných sporoch. S tým je možné úplne súhlasiť, ani podľa českého práva nie je možné platobný rozkaz vydať, ak má byť doručený žalovanému do cudziny (§ 172 ods. 2 písm. c) OSŘ).¹

Účelom Nariadenia 1896/2006 je preto zjednodušiť a zrýchliť súdne konanie a znížiť náklady na takéto konanie v cezhraničných sporoch, ktoré sa

¹ pozri Pauknerová M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, Praha 2008, s. 360.

týkajú nepopretých peňažných pohľadávok, zavedením európskeho konania o platobnom rozkaze; a umožniť voľný pohyb európskych platobných rozkazov v členských štátoch ustanovením minimálnych požiadaviek, ktorých dodržiavanie vylúči potrebu akýchkoľvek konaní v členskom štáte výkonu pred uznávaním a výkonom európskeho platobného rozkazu.

Konanie zavedené Nariadením 1896/2006 by malo slúžiť ako doplnkový a voliteľný prostriedok pre navrhovateľa, ktorý si naďalej môže zvoliť konanie podľa vnútroštátneho práva. Preto Nariadenie 1896/2006 ani nenahrádza, ani nezosúladzuje existujúce mechanizmy vymáhania nepopretých pohľadávok podľa vnútroštátneho práva. Konanie by malo byť v čo najväčšej miere založené na používaní vzorových tlačív v komunikácii medzi súdom a stranami s cieľom uľahčiť jeho priebeh a umožniť využívanie automatického spracovávanía údajov.

V návrhu na vydanie európskeho platobného rozkazu by navrhovateľ mal byť povinný poskytnúť informácie, ktoré sú dostatočne zreteľné pre určenie a odôvodnenie pohľadávky, aby sa odporca na základe dostatočných informácií mohol rozhodnúť, či bude pohľadávku popierať alebo nie.

V tomto kontexte by malo byť povinnosťou navrhovateľa popísať dôkazy, ktoré podporujú pohľadávku. Na tento účel by malo tlačivo návrhu obsahovať čo najvyčerpávajúcejší zoznam druhov dôkazov, ktoré sa zvyčajne poskytujú pri peňažných pohľadávkach.

Podanie návrhu na vydanie európskeho platobného rozkazu by malo predpokladať uhradenie akýchkoľvek prípadných súdnych poplatkov.

Súd by mal návrh preskúmať, vrátane otázky právomoci a označenia dôkazov na základe informácií poskytnutých v tlačive návrhu. Súdu by to umožnilo preskúmať *prima facie* obsah pohľadávky a okrem iného vylúčiť zjavne neopodstatnené pohľadávky alebo neprípustné návrhy. Preskúmanie nemusí nevyhnutne uskutočniť sudca.

Proti zamietnutiu návrhu nie je prípustný opravný prostriedok. Toto však nebráni možnému preskúmaniu rozhodnutia o zamietnutí návrhu súdom tej istej inštancie v súlade s vnútroštátnym právom.

Európsky platobný rozkaz by mal odporcu informovať o jeho možnostiach buď zaplatiť sumu určenú navrhovateľovi alebo podať odpor v lehote 30 dní, pokiaľ si želá pohľadávku poprieť. Okrem úplných informácií o pohľadávke poskytnutých navrhovateľom by mal byť odporca informovaný o právnom význame európskeho platobného rozkazu, a najmä o dôsledkoch nepopretia pohľadávky.

Vzhľadom na rozdiely medzi pravidlami členských štátov v občianskom súdnom konaní, obzvlášť tých, ktoré upravujú doručovanie dokumentov, je nevyhnutné stanoviť presnú a podrobnú definíciu minimálnych požiadaviek, ktoré by sa mali uplatňovať v kontexte európskeho konania o platobnom rozkaze. Najmä pokiaľ ide o plnenie týchto požiadaviek, akýkoľvek spôsob založený na právnej fikcii by sa nemal považovať za dostatočný pre doručovanie európskeho platobného rozkazu. Všetky spôsoby doručenia uvedené v článkoch 13 a 14 sú charakterizované buď úplnou istotou (článok 13) alebo veľmi vysokým stupňom pravdepodobnosti (článok 14), že doručovaný dokument bol doručený svojmu adresátovi. Doručenie do vlastných rúk určitým osobám, iným ako samotnému odporcovi podľa článku 14 ods. 1 písm. a) a b), by sa malo považovať za splnenie požiadaviek týchto ustanovení iba vtedy, ak tieto osoby skutočne prijali, resp. prevzali európsky platobný rozkaz. Článok 15 by sa mal uplatňovať na situácie, kedy odporca nemôže na súde zastupovať sám seba, ako napríklad v prípade právnickej osoby, a ak osobu, ktorá ho má zastupovať, určuje zákon, ako aj na situácie, v ktorých odporca splnomocnil inú osobu predovšetkým advokáta zastupovaním v konkrétnom súdnom konaní.

Odporca môže podať svoj odpor prostredníctvom vzorového tlačiva stanoveného v tomto nariadení. Súdy by však mali zohľadňovať každú inú písomnú formu odporu, pokiaľ je vyjadrený zrozumiteľne. Odpor podaný v stanovenej lehote by mal ukončiť európske konanie o platobnom rozkaze a

mal by viesť k automatickému pokračovaniu prípadu v riadnom občianskom súdnom konaní, pokiaľ navrhovateľ výslovne nepožiadala v takomto prípade konanie ukončiť. Na účely nariadenia 1896/2006 by sa pojem riadne občianske súdne konanie nemal nevyhnutne vykladať v zmysle vnútroštátneho práva. L 399/2 SK Úradný vestník Európskej únie 30.12.2006.

Po uplynutí lehoty na podanie odporu v určitých výnimočných prípadoch by odporca mal byť oprávnený požiadať o preskúmanie európskeho platobného rozkazu. Preskúmanie vo výnimočných prípadoch by nemalo znamenať, že odporca má druhú možnosť namietat' voči pohľadávke. Počas preskúmania by sa predmet pohľadávky nemal hodnotiť v rozsahu, ktorý nevyplýva z výnimočných okolností, ktorých sa odporca dovoľáva. Iné výnimočné okolnosti by mohli zahŕňať situáciu, keď je európsky platobný rozkaz založený na falošných informáciách uvedených v tlačive návrhu. Súdne poplatky uvedené v čl. 25 Nariadenia 1896/2006 by nemali zahŕňať napríklad poplatky za právne služby alebo náklady na doručovanie dokumentov iných subjektov ako je súd.

Európsky platobný rozkaz vydaný v jednom členskom štáte, ktorý sa stal vykonateľným, by sa mal na účely výkonu považovať za rozkaz vydaný v členskom štáte, v ktorom sa o výkon žiada. Vzájomná dôvera vo výkon spravodlivosti v členských štátoch odôvodňuje, aby súd jedného členského štátu zhodnotil to, či sú splnené všetky podmienky pre vydanie európskeho platobného rozkazu, aby rozkaz mohol byť vykonaný vo všetkých ostatných členských štátoch bez súdneho preskúmania správneho uplatnenia minimálnych procesných požiadaviek v tom členskom štáte, v ktorom má byť rozkaz vykonaný. Bez toho, aby boli dotknuté ustanovenia Nariadenia 1896/2006, najmä minimálne požiadavky ustanovené v čl. 22 ods. 1 a 2 a čl. 23, by sa mali konania o výkone európskeho platobného rozkazu naďalej spravovať vnútroštátnym právom.

Na účely počítania lehôt by sa malo uplatniť Nariadenie Rady (EHS, Euratom) č. 1182/71 z 3. júna 1971, ktorým sa stanovujú pravidlá pre lehoty, dátumy a termíny. Odporca by mal byť o tom poučený a mal by byť

informovaný o tom, že sa zohľadnia štátne sviatky členského štátu, v ktorom sa nachádza súd, ktorý vydáva európsky platobný rozkaz.

Keďže cieľ nariadenia 1896/2006, a to najmä zavedenie jednotného, rýchleho a účinného mechanizmu na vymáhanie nepopretých peňažných pohľadávok v Európskej únii nie je možné uspokojivo dosiahnuť na úrovni samotných členských štátov, ale z dôvodov jeho rozsahu a dôsledkov ho možno lepšie dosiahnuť na úrovni Spoločenstva, môže Spoločenstvo prijať opatrenia v súlade so zásadou subsidiarity podľa článku 5 zmluvy. V súlade so zásadou proporcionality podľa uvedeného článku nariadenie 1896/2006 neprekračuje rámec nevyhnutný na dosiahnutie tohto cieľa. Opatrenia potrebné na vykonanie nariadenia 1896/2006 by mali byť prijaté v súlade s rozhodnutím Rady 1999/468/ES z 28. júna 1999, ktorým sa ustanovujú postupy pre výkon vykonávacích právomocí prenesených na Komisiu. V súlade s čl. 3 Protokolu o postavení Spojeného kráľovstva a Írska, ktorý je prílohou Zmluvy o Európskej únii a Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva, Spojené kráľovstvo a Írsko vyjadrili záujem zúčastniť sa na prijatí a uplatňovaní Nariadenia 1896/2006.

Náklady, oneskorenia a iné škody súvisiace so súdnym konaním sa nemusia nevyhnutne znižovať proporcionálne s výškou nároku v spore. Naopak, čím je nárok menší, tým sa zvyšuje závažnosť týchto prekážok. Väčšina členských štátov preto zaviedla v týchto prípadoch zjednodušené občianskoprávne konanie. Inštitúcie EU sú na základe čl. 81 ZFEU oprávnené prijať i predpis s takýmto predmetom, pokiaľ je to potrebné pre riadne fungovanie trhu.

Nariadenie sa má uplatniť v občianskych a obchodných veciach, bez ohľadu na postavenie súdu alebo tribunálu, v ktorých celková hodnota peňažnej alebo nepeňažnej pohľadávky nepresahuje v čase začatia konania 2000 euro. Nariadenie vylučuje veci týkajúce sa príjmov, ciel, či administratívnych opatrení a iné, nápodobe nariadeniu Brusel I.

Žaloba sa podáva vo forme vyplneného žalobného formulára o pohľadávke ustanoveného v prílohe č. 1. Konanie prebieha pred súdom a vo

väčšine prípadov len písomnou formou, pokiaľ súd alebo tribunál nepovažuje za potrebné ústne vypočutie. Rovnako by sa nevyžadovalo ani zastúpenie strán.

Pre jednotlivé procesné úkony by platili len krátke lehoty - podľa čl. 5 je základná lehota pre dlžníka k odpovedi na jemu súdom zaslaný formulár jeden mesiac. Postoj Slovenskej republiky je, že časové limitovanie súdov nemôže byť na úkor náležitého zistenia skutkového stavu a rešpektovania ostatných základných princípov konania. Predpokladá sa, že za účelom dosiahnutia rýchleho prejednávania sporov, by sa súdne jednanie mohlo odohrať nielen prostredníctvom konania za osobnej prítomnosti účastníkov a tretích osôb, ale i prostredníctvom moderných komunikačných prostriedkov, teda formou telefonickej, e-mailovej alebo video konferencie.

Súdne rozhodnutie má byť okamžite vykonateľné, bez ohľadu na prípadné odvolanie niektorého z účastníkov. Návrh nariadenia dokonca ponecháva v tejto súvislosti členským štátom na uvážení, či vôbec pripustia možnosť podania opravného prostriedku voči súdnym rozhodnutiam. Rozhodnutie má byť vykonané a uznané v iných členských štátoch bez nutnosti predchádzajúceho vyznačenia doložky o vykonateľnosti a bez možnosti odporovania rozhodnutia zo strany žalovaného.

Za diskutabilné môžeme označiť ustanovenia o doručovaní, ktoré podobne ako u európskeho exekučného titulu umožňujú doručenie jednoduchším spôsobom, ako je obyčajná listová zásielka, fax alebo elektronická pošta, ak sú tieto jednoduchšie spôsoby upravené v procesnom práve členského štátu, v ktorom sa konanie vedie.

Európsky platobný rozkaz je naďalej kritizovaným inštitútom čeliacim rôznym argumentom pre a proti. Je nepochybné, že ako európsky exekučný titul, tak európsky platobný rozkaz prispievajú k rozvoju vnútorného trhu a obchodu. Podnikatelia ani spotrebitelia nebudú mať obavy uzatvárať obchody

v iných členských štátoch, pokiaľ budú mať účinné inštrumenty proti potenciálnym dlžníkom.¹

3.4. Európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu

Nariadenie 861/2007, ktorým sa zavádza európske konanie o drobných nárokoch, logicky naväzuje na predchádzajúce nariadenia z oblasti civilného procesného práva, predovšetkým na Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006 z 12. decembra 2006, ktorým sa zavádza európske konanie o platobnom rozkaze, ktoré sme rozoberali v predchádzajúcej kapitole.

Spoločný program Komisie a Rady, ktorý prijala Rada dňa 30. novembra 2000 o opatreniach na vykonávanie zásady vzájomného uznávania rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach odkazuje na zjednodušenie a zrýchlenie cezhraničných konaní vo veciach s nízkou hodnotou sporu. Pokrok v tejto oblasti priniesol Haagsky program prijatý Európskou radou 5. novembra 2004, ktorý vyzval, aby sa vo veciach s nízkou hodnotou sporu podnikli aktívne kroky (31.7.2007 SK Úradný vestník Európskej únie L 199/1) .

Podobne ako nariadenie 1896/2006 tak i nariadenie 861/2007 vychádzajú zo Zelenej knihy o konaní o európskom platobnom rozkaze a o opatreniach na zjednodušenie a zrýchlenie konaní s nízkou hodnotou sporu, ktorú Komisia prijala dňa 20. decembra 2002.

Veľa členských štátov zaviedlo zjednodušené občianske súdne konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu, pretože náklady, preťažky v konaní a ďalšie komplikácie súvisiace s konaním sa neznižujú úmerne s hodnotou pohľadávky. České procesné právo však takéto osobité konanie nepozná.

¹ Brodec J.: Evropský exekuční titul a evropský platební rozkaz, Právník, 9/2005, s. 1038.

Prekážky pri dosahovaní rýchleho a finančne nenákladného rozsudku sú pri cezhraničných sporoch ešte väčšie. Preto je potrebné ustanoviť európske konanie pre pohľadávky s nízkou hodnotou sporu. Cieľom takéhoto konania by malo byť zjednodušenie prístupu k spravodlivosti a rovné podmienky pre veriteľov a dlžníkov v celej EU.¹

Pri stanovovaní nákladov na riešenie sporu v rámci európskeho konania vo veciach s nízkou hodnotou sporu by sa mali zohľadňovať zásady jednoduchosti, rýchlosti a proporcionality. Európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu by malo zjednodušiť a zrýchliť konanie a tiež znížiť náklady tým, že okrem možností existujúcich na základe práva členských štátov, ktoré zostanú nedotknuté, poskytne alternatívny nástroj. Nariadenie 861/2007 by malo tiež zjednodušiť uznanie a výkon rozsudkov vydaných v európskom konaní vo veciach s nízkou hodnotou sporu v inom členskom štáte.

Európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu nie je obmedzené len na nesporné pohľadávky, ale vzťahuje sa na všetky pohľadávky s nízkou hodnotou do 2000 EUR, teda i na pohľadávky, ktoré sú sporné. Týmto smerom sa zrejme bude uberať unifikovaná úprava. To je považované za významný krok, ktorým sa bude uberať unifikovaná úprava.

V záujme uľahčenia zavedenia európskeho konania vo veciach s nízkou hodnotou sporu by navrhovateľ mal iniciovať toto konanie podaním návrhu prostredníctvom vyplnenia vzorového tlačiva návrhu na uplatnenie pohľadávky na súde alebo v tribunáli. Tlačivo návrhu na uplatnenie pohľadávky by sa malo podať len na príslušný súd alebo tribunál. K tlačivu návrhu na uplatnenie pohľadávky by mali byť prípadne pripojené akékoľvek príslušné podporné dokumenty. Navrhovateľovi by to však nemalo brániť v prípade potreby predkladať ďalšie dôkazy počas konania. Ten istý postup by sa mal vzťahovať na odpoveď odporcu.

¹ Pauknerová M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, Praha 2008, s. 372.

Pojmy „zjavne neopodstatnené“ v kontexte zamietnutia pohľadávky a „nepripustné“ v kontexte zamietnutia návrhu by sa mali určiť v súlade s vnútroštátnym právom. Európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu by malo byť písomné, pokiaľ súd alebo tribunál nepovažuje za potrebné ústne pojednávanie alebo ak o to nepožiadajú niektorá zo strán. Súd alebo tribunál môže takúto žiadosť odmietnuť. Iba proti rozhodnutiu súdu alebo tribunálu o odmietnutí takejto žiadosti nemožno samostatne podať opravný prostriedok.

Pojem „protipohľadávka“ by sa mal vykladať v zmysle článku 6 ods. 3 nariadenia Brusel I ako pohľadávka vyplývajúca z tej istej zmluvy alebo skutočností ako pôvodná pohľadávka na súde alebo v tribunáli, ktorý koná o pôvodnej pohľadávke. Čl. 2 a 4, ako aj čl. 5 ods. 3, 4 a 5 nariadenia 861/2007 by sa mali primerane uplatňovať aj na protipohľadávky.

Prijímajúcim členským štátom je pre účely uplatňovania čl. 6 nariadenia 861/2007 členský štát, v ktorom sa má uskutočniť doručenie alebo do ktorého sa má zaslať dokument. V záujme zníženia nákladov a skrátenia prieťahov v konaní by sa mali dokumenty stranám doručiť predovšetkým poštovou službou a mali by byť doložené potvrdením o prijatí s uvedením dátumu prijatia.

Súd alebo tribunál by mal konať čo najskôr i v prípadoch, keď nariadenie 861/2007 nestanoví žiadnu lehotu pre konkrétne štádium konania. Na účely počítania lehôt ustanovených v nariadení 861/2007 by sa malo uplatňovať nariadenie Rady (EHS, Euratom) č. 1182/71 z 3. júna 1971, ktorým sa stanovujú pravidlá pre lehoty, dátumy a termíny.

V záujme zrýchlenia vymáhania pohľadávok s nízkou hodnotou sporu by mal byť rozsudok vykonateľný bez ohľadu na akýkoľvek možný opravný prostriedok a bez povinnosti zloženia záruky, ak Nariadenie 861/2007 neustanovuje inak. Akýkoľvek odkaz na opravný prostriedok by mal zahŕňať všetky možné opravné prostriedky v rámci vnútroštátneho práva.

Trovy konania by mala znášať strana, ktorá nemala vo veci úspech. Trovy konania by sa mali určiť v súlade s vnútroštátnym právom. Vzhľadom na ciele jednoduchosti a nákladovej efektívnosti by mal súd alebo tribunál nariadiť, aby bola strana, ktorá nemala vo veci úspech, povinná zaplatiť len trovy konania, vrátane napríklad aj všetkých nákladov vyplývajúcich zo skutočnosti, že sa druhá strana nechala zastupovať advokátom alebo inou osobou s právnickým vzdelaním, alebo všetkých nákladov vyplývajúcich z doručenia alebo prekladu dokumentov, ktoré sú úmerné hodnote pohľadávky alebo ktoré sú nevyhnutné.

V záujme uľahčenia uznávania a vykonávania rozsudku by sa mal rozsudok vydaný v jednom členskom štáte v európskom konaní vo veciach s nízkou hodnotou sporu uznať a byť vykonateľný v inom členskom štáte bez potreby doložky vykonateľnosti a bez akejkoľvek možnosti namietať proti jeho uznaniu. Mali by existovať minimálne požiadavky na preskúmanie rozsudku v prípadoch, keď odporca nebol schopný pohľadávku poprieť.

Keďže ciele nariadenia 861/2007, a to ustanovenie konania na zjednodušenie a zrýchlenie konania vo veciach s nízkou hodnotou sporu, ako aj zníženie nákladov, nemožno uspokojivo dosiahnuť na úrovni samotných členských štátov, ale z dôvodov jeho rozsahu a dôsledkov ich možno lepšie dosiahnuť na úrovni Spoločenstva, Spoločenstvo môže prijať opatrenia v súlade so zásadou subsidiarity podľa článku 5 zmluvy.

V súlade s článkom 3 Protokolu o postavení Spojeného kráľovstva a Írska, ktorý je prílohou k Zmluve o Európskej únii a Zmluve o založení Európskeho spoločenstva, Spojené kráľovstvo a Írsko vyjadrili záujem zúčastniť sa na prijatí a uplatňovaní tohto nariadenia. Nariadenie sa zatiaľ neaplikuje v Dánskom kráľovstve.

Záver

V rámci európskeho medzinárodného práva procesného vytvára Nariadenie Brusel I v súčasnosti európsky systém civilného konania v oblasti civilných a obchodných vecí. Opiera sa o ustanovenia čl. 81 ZFEU o „justičnej spolupráci v civilných veciach“. Je síce unifikáciou medzinárodného práva procesného a nie vnútroštátneho civilného procesného práva, ale jeho nepriame dopady však môžu zasiahnuť i problematiku vnútroštátneho procesného práva stanovením príslušnosti súdov. Nie je to však cieľom predpisu. Jedná sa zároveň o regionálnu unifikáciu *inter partes*, tzn. medzi členskými štátmi. Preto je obmedzená i jeho personálna pôsobnosť. Musíme tak rozlišovať medzi konaniami pred súdmi členských štátov, kedy majú účastníci (prípadne len jeden účastník) bydlisko alebo sídlo na území členských štátov a prípady ostatné, na ktoré sa Nariadenie Brusel I nevzťahuje a postupuje sa podľa národných pravidiel, či iných medzinárodných zmlúv.

Nariadenie poskytuje normy medzinárodnej súdnej právomoci, ktoré sú rovnaké pre všetky členské štáty zapojené do systému. Každý rozsudok vydaný v niektorom z členských štátov sa uznáva a vykonáva vo všetkých ostatných členských štátoch za rovnakých podmienok. Okrem toho, existencia ustanovení stanovujúcich rovnaké kolízne normy pre všetky členské štáty zabezpečuje, že súdy v celom Spoločenstve rozhodujú o rovnakých prípadoch podľa rovnakých noriem.

Zabezpečuje jednotný prístup k súdom členských štátov bez ohľadu na štátnu príslušnosť osôb. Osoba s bydliskom na území členského štátu môže byť žalovaná len na súde, kde má svoje bydlisko. Na iných súdoch, v iných členských štátoch, môže byť táto osoba žalovaná len na základe pravidiel uvedených v Nariadení, v jeho druhej časti. Tieto ustanovenia poskytujú alternatívnu právomoc v iných štátoch a zároveň ochranu slabšej strane v prípadoch spotrebiteľských zmlúv, poisťovacích zmlúv, či individuálnych pracovných zmlúv. Rovnako stanoví výlučnú právomoc a podmienky pre dohodu o právomoci zjednanú stranami.

S rozhodnutiami súdov členských štátov sa nakladá jednotne a tieto pri uznávaní neprechádzajú žiadnym zvláštnym procesom uznania. Výkon rozhodnutia je zasiahnutý unifikáciou prakticky len v otázke opravného prostriedku proti nariadeniu výkonu.

Ďalší rozvoj justičnej spolupráce v civilných a obchodných veciach Spoločenstva sa usiluje zvýšiť priepustnosť stále pretrvávajúcích bariér medzi súdnymi systémami členských štátov. Haagsky program prijatý Európskou radou v novembri 2004 položil dôraz na úplné naplnenie programu vzájomného uznávania do roku 2011. Výsledkom bolo prijatie nariadenia, ktorým bol zavedený európsky exekučný titul. Ten je skutočným prínosom pre veriteľov, ktorí ním získali prístup k rýchlemu a účinnému výkonu v cudzine. To všetko bez potreby zapojenia súdov členského štátu, v ktorom sa žiada o výkon, a bez straty času a nákladov, ktoré sú s tým inak spojené. Požiadavka zjednodušenia a zrýchlenia procesov vo veciach s nízkou hodnotou sporu je naplnená prijatím nariadenia o európskom platobnom rozkaze.

V roku 2002 bola vytvorená Európska justičná sieť v občianskych a obchodných veciach na uľahčenie justičnej spolupráce medzi členskými štátmi a na účely poskytovania informácií verejnosti, aby mala lepší prístup k vnútroštátnym súdom. V každom členskom štáte existuje jeden alebo viac kontaktných bodov pre justičné a administratívne orgány, ktorých funkciou je napomáhať riešeniu problémov, s ktorými sa stretli vo veciach s medzinárodným prvkom, a poskytovať im úplné a aktuálne informácie o práve ostatných členských štátov.

Zmluva o európskych spoločenstvách bola nahradená, resp. zásadne novelizovaná Lisabonskou zmluvou. Nijak však zásadne nemení prístup k justičnej spolupráci v civilných veciach. Únia tak má naďalej rozvíjať justičnú spoluprácu v občianskych veciach s medzinárodným prvkom založenú na zásade vzájomného uznávania súdnych a mimosúdnych rozhodnutí. Až čas ukáže jej pravý význam ako pre Európu samotnú, tak pre ďalší vývoj európskeho medzinárodného práva procesného.

Cieľom práce bol nielen rozbor ustanovení Nariadenia Brusel I, ale i historický výklad a kapitola venovaná ďalším predpisom európskeho medzinárodného práva procesného.

RESUMÉ

The topic of this work is "*Selected questions of the European civil procedural law.*"

The European judicial area is regarded as the most progressive area of private law in the European Union. Since the entry into force of the Treaty of Amsterdam unification of regulation in this area has undergone remarkable development.

The Council Regulation (EC) No. 44/2001 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgements in civil and commercial matters (regulation Brussels I) is the center of this work. The regulation Brussels I is the successor of the Convention on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgements in civil and commercial matters (Brussels Convention). Brussels Convention was the first general multilateral instrument on the recognition of judgements which directly regulated the jurisdiction of the Contracting states.

The first part of this work concerns the object of the European civil procedural law, the origin of the Brussels Convention and the role of the Court of Justice of the European Communities. In the whole work is emphasis the importance of relevant decisions of the Court of Justice of the European Communities, particularly in the part about jurisdiction.

After the general description of the regulation Brussels I, the second part of the work deals with the scope of the regulation. The regulation lays down rules governing the jurisdiction of courts in civil and commercial matters. The basic principle is that jurisdiction is to be exercised by the Member State in which the defendant is domiciled, regardless of his/her nationality. Apart from the basic principle on jurisdiction, in certain circumstances a defendant may be sued in the courts of another Member State. The regulation lists areas of jurisdiction where this is so: special or exclusive jurisdiction, as well as jurisdiction on matters relating to insurance, consumer contracts and individual contracts of employment.

A judgment given in a Member State is to be recognised without special proceedings, unless the recognition is contested. A declaration that a

foreign judgment is enforceable is to be issued following purely formal checks of the documents supplied. The regulation lists grounds for non-enforcement; however, courts are not to raise these of their own motion. The regulation does not cover revenue, customs or administrative matters.

The third part of this work is dedicated to short description of the selected regulations of the scope of the European civil procedural law:

- Regulation (EC) No 805/2004 of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 creating a European Enforcement Order for uncontested claims;

- Regulation (EC) No 1896/2006 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 creating a European order for payment procedure;

- Regulation (EC) No 861/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 establishing a European small claims procedure.

Zoznam použitej literatúry

- BRODEC J.: Evropský exekuční titul a evropský platební rozkaz, Právník, 9/2005
- DASHWOOD A., HACON R. J., WHITE R. C. A.: A Guide to the Civil Jurisdiction and Judgements Convention, Kluwer Law and Taxation Publishers, Denventer, The Netherlands, 1987
- DAVID L. a kol.: Občanský soudní řád. Komentář, Wolters Kluwer 2009
- DOLEŽEL V., PAVLOVÁ B.: Evropský justiční prostor ve věcech civilních (část XII.) Právní Fórum 2006/1
- FREITAG R.: Anwendung von EuGWÜ, EuGVO und LugÜ auf öffentlich - rechtliche Forderungen, IPRax 4/2004
- GEIMER R.: Anerkennung und Vollstreckung polnischer Vaterschaftsurteile mit Annexentscheidung über den Unterhalt etc., IPRax 4/2004
- GEIMER R.: Internationales Zivilprozessrecht, Verlag Dr. Otto Smidt, Köln 2001
- GEIMER R.: Öffentlich - rechtliche Streitgegenstände, IPRax 6/2003
- GEIMER R.: Salut für Verordnung Nr. 44/2001, IPRax 2/2002
- HAY P.: Prüfe dein Wissen: Internationales Privatrecht, Verlag C.H.Beck, 3.Aufl., München 2007
- HEISS A., ZOBEL P.: Zur Dichotomie des Internationalen Zivilverfahrensrecht: Das Neben - Mit - und Gegeneinander autonomen und europäischen Rechts, IPRax 3/2004
- HESS B.: Die Integrationsfunktion des Europäischen Zivilverfahrensrecht, IPRax 5/2001
- HOFFMANN B., THORN K.: Internationales Privatrecht, Verlag C.H.Beck, 9.Aufl., München 2007
- KERAMEUS K.: Angleichung des Zivilprozessrecht in Europa, RabelsZ 66/2002
- KAPITÁN Z.: Evropský justiční prosto ve věcech civilních, Část VI., Uznání a výkon rozhodnutí podle nařízení Rady (ES) č. 44/2001. Právní fórum 7/2005
- KAPITÁN Z.: Evropský justiční prostor ve věcech civilních (část VII.) Právní Fórum 2005/8
- KAPITÁN Z.: Evropský justiční prostor ve věcech civilních (část XI.) Právní Forum 2005/12
- KAPITÁN Z.: Evropský justiční prostor ve věcech civilních (část X.) Právní Fórum 2005/11

- KAYE, P.: Law of the European Judgments Convention, Volume II, Barry Rose Law Publishers Ltd., London, 1999
- KOHLER C.: Europäisches Kollisionsrecht 2001: Anerkennungsprinzip statt IPR?, IPRax 6/2001
- KOHLER C., JAYME E.: Europäisches Kollisionsrecht 2003: Der Verfassungskonvent und das Internationale Privat und Verfahrensrecht, IPRax 6/2003
- KOHLER K.: Der europäische Justizraum für Zivilsachen und das Gemeinschaftskollisionsrecht, IPRax 5/2003
- KROPHOLLER J.: Europäisches Zivilprozessrecht, Verlag Recht und Wirtschaft GmbH, Heidelberg 2005
- KUČERA Z.: Mezinárodní právo soukromé, Doplněk Brno 2004
- KUČERA Z.: Vybrané otázky srovnávacího mezinárodního práva soukromého, Karolinum UK, Praha 1996
- KUČERA Z., PAUKNEROVÁ M., RŮŽIČKA K., a. kol.: Právo mezinárodního obchodu, vyd. Aleš Čeněk, Plzeň 2008
- LAPTEW A.: Abschaffung der anerkennungsrechtlichen Ordre - public - Kontrolle in Osteuropa: Vorbild für die EU, IPRax 6/2004
- LASOK D.: Conflict of Laws in the European Community, Professional Books Limited, London, 1987
- LOWENFELD, A. F.: General Course on Private International Law, Recueil des Cours - Collected Courses of the Hague Academy of International Law, Martinus Nijhoff Publishers, 1994
- MANKOWSKI P.: Europäisches Internationales Arbeitsprozessrecht- Weiteres zur gewöhnliches Arbeitsort, IPRax 1/2003
- MANKOWSKI P.: Die Qualifikation der culpa in contrahendo - Nagelprobe für den Vertragsbegriff des europäischen IZPR und IPR, IPRax 2/2003
- MICKLITZ H., ROTT P.: Vergemeinschaftung des EuGVÜ in der Verordnung Nr. 44/2001, IPRax 11/2001
- MICKLITZ H., ROTT P.: Vergemeinschaftung des EuGVÜ in der Verordnung Nr. 44/2001, IPRax 1/2002
- NAGEL H., GOTTWALD P.: Internationales Zivilprozessrecht, Aschendorf Rechtsverlag, Münster 2002

PAUKNEROVÁ M.: Evropské mezinárodní civilní procesní právo (Brusel I, Brusel IIa) a mezinárodní civilní procesní právo ČR – vybrané otázky Právní Forum 2006/4

PAUKNEROVÁ M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, Praha 2008

PAUKNEROVÁ M.: Perspektivy mezinárodního práva soukromého a procesního v Evropské unii, Právník 12/2005

PAUKNEROVÁ M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, Právní rozhledy 9/2002

PAUKNEROVÁ M.: Evropské mezinárodní právo soukromé a procesní-aktuální otázky, Právní rozhledy 8/2003

PAUKNEROVÁ M.: Mezinárodní civilní procesní právo po vstupu ČR do EU, Právní rozhledy 9/2004

REISCHL K.: Verfahrenskonzentration durch Aufrechnungseinrede im europäischen Zivilprozessrecht, IPRax 3/2003

ROGERS P.: Plus ça Change? Article 5(1) of the Regulation on jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgements, The Cambridge Yearbook of European Legal Studies, Volume Three, Hart Publishing Oxford, 2000

ROHT H.: Überprüfung der Voraussetzungen einer Streitverkündung im Vorprozess, IPRax 6/2003

ROZEHNALOVÁ N., MYŠÁKOVÁ P., KNAPOVÁ J.: Judikatura Evropského soudního dvora v oblasti evropského justičního prostoru ve věcech civilních (Část III.). Nařízení Brusel I ve světle judikatury Evropského soudního dvora, Právní Forum 2007/4

ROZEHNALOVÁ N., MYŠÁKOVÁ P., KALIŠ R.: Judikatura Evropského soudního dvora v oblasti evropského justičního prostoru ve věcech civilních (Část II.). Nařízení Brusel I ve světle judikatury Evropského soudního dvora Právní Fórum 2007/3

ROZEHNALOVÁ N., MYŠÁKOVÁ P., KALIŠ R.: Judikatura Evropského soudního dvora v oblasti evropského justičního prostoru ve věcech civilních (Část II.). Nařízení Brusel I ve světle judikatury Evropského soudního dvora Právní Fórum 2007/2

ROZEHNALOVÁ N.: Evropský justiční prostor ve věcech civilních (část VIII.) Právní Fórum 2005/9

ROZEHNALOVÁ N.: Evropský justiční prostor ve věcech civilních, nařízení č. 44/2001 (ES), o příslušnosti a uznání a výkonu rozhodnutí ve věcech civilních a obchodních. Právní fórum 3/2005

ROZEHNALOVÁ N.: Evropský justiční prostor ve věcech civilních, nařízení č. 44/2001 (ES), o příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, pravomoc základní, pravomoc alternativní, Právní fórum 4/2005

ROZEHNALOVÁ N.: Evropský justiční prostor ve věcech civilních, nařízení č. 44/2001 (ES), o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, pravomoc výlučná, pravomoc dohodnutá a podřízení se zahájenému řízení, Právní fórum 6/2005

ROZEHNALOVÁ N.: Právo mezinárodního obchodu, Masarykova univerzita, Brno, 2004

ROZEHNALOVÁ N., TÝČ V.: Evropský justiční prostor, MU Brno 2003

ROZEHNALOVÁ N., TÝČ V., NOVOTNÁ M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, AUB iuridica No. 206, MU Brno 1998

SCHACK H.: Internationales Zivilverfahrensrecht, Verlag C.H.Beck, München 2003

SCHLOSSER P.: EU- Zivilprozessrecht, Verlag C.H.Beck, München 2003

SIMON P., ŠUK P.: Upravuje nařízení Brusel I. soudní pravomoc nebo příslušnost?, Právní fórum 2/2008

STADLER A.: Das europäische Zivilprozessrecht - Wieviel Beschleunigung veträg Europa?, IPRax 1/2004

SVOBODOVÁ K. a kol.: Evropské mezinárodní právo soukromé, Elportál, Masarykova univerzita, Brno 2009

ŠVESTKA J. a kol.: Občanské právo hmotné I, ASPI, 4.vydání, Praha 2005

TICHÝ L., ARNOLD R., SVOBODA P., ZEMÁNEK J.: Evropské právo, 3.vyd., C.H.Beck, Praha 2006

TÝČ V.: Základy práva Evropské unie pro ekonomy, 5.vyd., Linde, Praha 2006

VALDHANS J., PAVLOVÁ B.: Evropský justiční prostor ve věcech civilních, speciální pravomoci podle nařízení Rady ES č. 44/2001, Právní fórum 5/2005

WINTEROVÁ A.: Civilní právo procesní, 5.vyd., Linde, Praha 2008

Internetové zdroje:

www.eu.int

www.sagit.cz

<http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=2483>

